

2—5 april

Debatter m. m.

Tisdagen den 2 april

Sid.

Interpellation av herr Kristiansson, Axel, (cp) ang. lämpligheten av statligt stöd till ägg- och fläskproduktionen i en överskottssituation	6
---	---

Onsdagen den 3 april

Anslag under sjätte huvudtiteln:

Vägunderhåll och vägbyggnader	10
Trafiksäkerheten	21
Trafiksäkerhetsforskning	24
Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer	25
Om komplettering av skolbetyg	29
Om en allmän förskola	31
Den fortsatta utbyggnaden av Stockholms universitet vid Frescati	39
Om ändrade principer för inkomstbeskattningen av fiskare	41
Riksbankens penning- och valutapolitik	47
Användande av riksbankens vinst för år 1967	53
Studiesociala förmåner vid korrespondensstudier och vid lokal vuxenutbildning	55
Belysningsanordningar för traktorer och motorredskap	60
Om åtgärder för att åstadkomma bärkraftiga och effektiva familj jordbruk	61
Om kreditgarantier till deltidjordbrukare	66
Om anpassning av jordbrukets rationaliseringsstöd till konjunkturläget	69

	Sid.
Om åtgärder mot den ökande brottsligheten	72
Interpellation av herr Jacobsson, Gösta, (h) ang. innebörden av den vid valutakonferensen i mars 1968 träffade överenskommelsen i fråga om speciella dragningsrätter i Internationella valutafonden	75
Meddelande ang. enkla frågor:	
av herr Pettersson, Harald, (cp) ang. tidpunkten för inkallande av värnpliktiga	75
av herr Schött (h) ang. skydd för utövare av friluftsliv mot vådaskott vid militära övningar m. m.	75

Torsdagen den 4 april

Svar på enkel fråga av herr Åkerlund (h) ang. vidtagna åtgärder för att hindra olovliga demonstrationer vid det internationella valutamötet	77
---	----

Fredagen den 5 april

Svar på interpellation av herr Björk (s) ang. undervisningen i skolorna om internationella problem	83
Interpellation av herr Brundin (h) om komplettering av direktiven till delegationen för frågor rörande de statliga företagen m. m., att omfatta frågor om lönsamhetskriterier	88

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 3 april

Statsutskottets memorial nr 62, ang. gemensam votering i fråga om anslag till De blindas förenings allmänna biblioteksverksamhet	9
— utlåtande nr 6, ang. utgifterna inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde	9
— nr 50, ang. ökning av garantin för exportkredit	29
— nr 51, ang. godkännande av uppgörelse om ändring av överenskommelse med Finland angående betalning av vissa till Finland lämnade svenska krediter	29
— nr 53, om undervisningen i miljövärd, m. m.	29
— nr 54, om komplettering av skolbetyg	29
— nr 55, om en allmän förskola	31
— nr 56, om anpassning av skrivundervisningen till datatekniken	39
— nr 57, ang. vissa byggnadsarbeten vid universitetens m. m.	39
— memorial nr 58, ang. överlämnande till jordbruksutskottet av två till statsutskottet hänvisade motioner	41

	Sid.
Bevillningsutskottets betänkande nr 24, om ändrade principer för inkomstbeskattningen av fiskare	41
— nr 30, om indexreglering av ingångsvärde m. m. vid beräkning av utskiftningskatt	47
— nr 33, om rätt för yrkesfiskare att avgiftsfritt införa vissa varor	47
— nr 34, ang. begränsning av rätten till avdrag för reklamutgifter	47
Bankoutskottets utlåtande nr 20, ang. granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning	47
— memorial nr 21, ang. användande av riksbankens vinst för år 1967	53
— utlåtande nr 22, om kostnadsfritt tillhandahållande av broschyren »Sveriges riksdag»	55
Första lagutskottets utlåtande nr 20, om domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen	55
— nr 21, om ersättning åt enskild för kostnad i förvaltningsförfarande	55
Andra lagutskottets utlåtande nr 19, ang. studiesociala förmåner vid korrespondensstudier och vid lokal vuxenutbildning	55
Tredje lagutskottets utlåtande nr 30, ang. dels belysningsanordningar för traktorer och motorredskap, dels placeringen av huvudstrålkastare på plogfordon	60
— nr 31, ang. straffet för nedskräpning	61
— nr 32, om obligatorisk kommunal bostadsförmedling	61
— nr 33, ang. avgiften för kontrollbesiktning av motorfordon ..	61
Jordbruksutskottets utlåtande nr 11, ang. åtgärder för att åstadkomma bärkraftiga och effektiva familj jordbruk	61
— nr 12, ang. statligt stöd för kombinerat jord- och skogsbruk, m. m.	66
— nr 13, ang. kreditgarantier till deltidsjordbrukare	66
— nr 14, ang. anpassning av jordbrukets rationaliseringsstöd till konjunkturläget	69
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 18, om måltider för gamla och handikappade inom skolbespisningen	72
— nr 19, om åtgärder mot den ökande brottsligheten	72
— nr 20, om utredning angående nyttiggörande av hushålls- och industriavfall	74

Tisdagen den 2 april

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 22 nästlidne mars.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Med stöd av bifogade läkarintyg an- håller härmed undertecknad om fort- satt befrielse från riksdagens göromål under tiden den 1/4—den 5/4 1968.

Oskarshamn den 1/4 1968

Nils Theodor Larsson

Härmed får jag på begäran intyga, att ledamoten av riksdagens första kammare *Nils Larsson* på grund av sjukdom, blindtarmsinflammation, fort- farande är sjukskriven 1/4—5/4 1968.

Oskarshamn den 31/3 1968

Nils Arbrink

Överläkare

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram- ställningar rörande utgifterna för bud- getåret 1968/69 inom försvarsdeparte- mentets verksamhetsområde jämte mo- tioner;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram- ställningar om anslag för budgetåret 1968/69 till vissa allmänna kultur- och

bildningsändamål samt internationellt- kulturellt samarbete jämte motioner;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bud- getåret 1968/69 till byggnadsarbeten för vissa kulturändamål;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram- ställningar om anslag för budgetåret 1968/69 till studiesociala ändamål jäm- te motioner; och

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nordiskt institut för samhällsplanering.

Anmäldes och godkändes andra lag- utskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 126, i anledning av motioner an- gående den frivilliga yrkesskadeförsäk- ringen; och

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461), jämte i äm- net väckt motion.

Föredrogos och hänvisades motionerna nr 792 och 793 till stats- utskottet samt motionen nr 794 till lagutskott.

Föredrogos och bordlades ånyo stats- utskottets utlåtanden nr 6, 50, 51 och 53—57 samt memorial nr 58, bevill- ningsutskottets betänkanden nr 24, 30, 33 och 34, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 20—22, första lagut- skottets utlåtanden nr 20 och 21, andra lagutskottets utlåtande nr 19, tredje lagutskottets utlåtanden nr 30—33, jordbruksutskottets utlåtanden nr 11—

Interpellation ang. lämpligheten av statligt stöd till ägg- och fläskproduktionen i en överskottssituation

14 ävensom allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 18—20.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 77, med förslag till förordning om allmän arbetsgivaravgift, m. m.;

nr 81, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; samt

nr 86, med förslag till förordning om rätt för Konungen att medge tull- och skattefrihet m. m. för anläggning som uppföres vid rikets gräns, m. m.

Anmäldes och bordlades statsutskottets memorial nr 62, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1968/69 till bidrag till de handikappades kulturella verksamhet.

Interpellation ang. lämpligheten av statligt stöd till ägg- och fläskproduktionen i en överskottssituation

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Enligt den jordbrukspolitiska målsättningen i 1967 års riksdagsbeslut angående riktlinjer för jordbrukspolitiken anges som riktpunkt en 80-procentig självförsörjningsgrad med en successiv sänkning ned mot denna nivå. Med utgångspunkt från det nuvarande förhållandet med nära nog total självförsörjning står jordbruket således inför en nedbantningsprocess som för den som har anknytning till näringen blir ytterst besvärlig. Framför allt gäller detta i de delar av landet som har relativt sämre förutsättningar för ekonomisk jordbruksdrift. Motivet för denna lägre självförsörjning var främst en bättre alternativ användning av arbetskraft och kapital samt angelägen-

heten av att minska förlustbringande export.

Då den svenska jordbruksproduktionen för närvarande är illa balanserad så till vida att stora överskott finns på vissa produktionsområden främst fläsk och ägg medan underskott i varje fall framöver beräknas uppstå beträffande kött, synes de statliga åtgärderna böra inriktas på att nå en bättre balans i produktionen. I varje fall synes det angeläget att inte öka överskotten. Inte minst betydelsefullt härvidlag är inriktningen av det statliga rationaliseringsstödet.

Det har mot denna bakgrund väckt stor förvåning att ett enda företag med produktion inom här berörda överskottsområde erhållit en statlig lånegaranti på 4 000 000 kr. Detta är så mycket mer förvånande som den förefintliga överskottsproduktionen icke kan bedömas som kortvarig utan sannolikt kommer att bestå för lång tid framöver.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande frågor:

1. Anser statsrådet det ur allmän synpunkt vara försvarbart att lämna omfattande statligt stöd till ägg- och fläskfabriker under en period då det finns ett betydande överskott på ifrågasvarande produkter?

2. Anser statsrådet att en sådan inriktning av det statliga stödet överensstämmer med målsättningen för produktionsanpassning inom jordbruket?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades följande motioner:

nr 795, av herr *Larsson, Thorsten*, och fru *Nilsson*,

nr 796, av fröken *Mattson* och fru *Ohlsson, Lilly*,

nr 797, av fru *Olsson, Elvy, m. fl.*,

nr 798, av fröken *Stenberg*,
nr 799, av fröken *Stenberg* och fru
Hamrin-Thorell,

nr 800, av herr *Sörenson m. fl.*, samt
nr 801, av herr *Sörenson m. fl.*,

i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition nr 41, angående vissa frågor om
hjälpmedel för handikappade;

nr 802, av herrar *Dahlén* och *Bengt-
son*,

nr 803, av herrar *Holmberg* och *Kaij-
ser*,

nr 804, av herr *Johansson*, *Knut*,
m. fl.,

nr 805, av fru *Nilsson m. fl.*, samt

nr 806, av herr *Werner*,

i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition nr 42, om ökat ekonomiskt stöd
åt barnfamiljer;

nr 807, av herr *Lundström*, i anled-
ning av Kungl. Maj:ts proposition nr
45, angående rikskonserter m. m.;

nr 808, av herr *Schött m. fl.*, i anled-
ning av Kungl. Maj:ts proposition nr
45, angående rikskonserter m. m.;

nr 809, av herr *Dahlén m. fl.*, i an-
ledning av Kungl. Maj:ts proposition nr
50, angående införande av färgtelevi-
sion m. m.;

nr 810, av herrar *Strandberg* och
Brundin, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition nr 50, angående införande
av färgtelevision m. m.;

nr 811, av herrar *Åkerlund* och
Enarsson, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition nr 54, med förslag till lag
med särskilda bestämmelser om riks-
bankens sedelutgivning, m. m.;

nr 812, av herr *Lundström m. fl.*, i
anledning av Kungl. Maj:ts proposition
nr 55, angående fortsatt valutaregle-
ring;

nr 813, av herr *Wallmark m. fl.*, i
anledning av Kungl. Maj:ts proposition
nr 55, angående fortsatt valutaregle-
ring;

nr 814, av herr *Nilsson*, *Yngve*, och
herr *Arvidson*, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition nr 57, med förslag
till lag om ändrad lydelse av 19 § kom-
munalskattelagen den 28 september
1928 (nr 370), m. m.;

nr 815, av herr *Enarsson*, i anledning
av Kungl. Maj:ts proposition nr 60, med
förslag till lag angående ändring i la-
gen den 25 maj 1962 (nr 381) om all-
män försäkring, m. m.;

nr 816, av herr *Enarsson m. fl.*,

nr 817, av herr *Jansson*, *Erik*,

nr 818, av herr *Olsson*, *Johan*, *m. fl.*,

nr 819, av herr *Peterson*, *Eric Gustaf*,
m. fl.,

nr 820, av herr *Stefanson m. fl.*,

nr 821, av herr *Stefanson m. fl.*,

nr 822, av herrar *Wikberg* och *Fäll-
din*, samt

nr 823, av herrar *Wikberg* och *Fäll-
din*,

i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition nr 61, angående riktlinjer för
företagareföreningarnas organisation
och verksamhet, m. m.;

nr 824, av herr *Hilding m. fl.*, i an-
ledning av Kungl. Maj:ts proposition
nr 62, angående organisationen av den
statliga publiceringsverksamheten;

nr 825, av herr *Holmberg m. fl.*, i an-
ledning av Kungl. Maj:ts proposition
nr 62, angående organisationen av den
statliga publiceringsverksamheten;

nr 826, av herr *Larsson*, *Thorsten*,
och fru *Nilsson*, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition nr 62, angående or-
ganisationen av den statliga publice-
ringsverksamheten;

nr 827, av herrar *Bengtson* och *Dah-
lén*, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-
position nr 63, angående organisation
av ett läromedelsförlag;

nr 828, av herr *Holmberg m. fl.*, i
anledning av Kungl. Maj:ts proposition
nr 63, angående organisation av ett lä-
romedelsförlag;

nr 829, av herr *Lidgard* och fröken
Stenberg, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition nr 64, angående skolans
arbetstider;

nr 830, av herr *Wirtén m. fl.*, i an-
ledning av Kungl. Maj:ts proposition
nr 64, angående skolans arbetstider;

nr 831, av herr *Wirtén m. fl.*, i an-
ledning av Kungl. Maj:ts proposition
nr 64, angående skolans arbetstider;

nr 832, av herr *Lidgard*,

nr 833, av herr *Lidgard* och fröken *Stenberg*,

nr 834, av fröken *Stenberg m. fl.*,

nr 835, av fröken *Stenberg* och herr *Lidgard*,

nr 836, av herrar *Wallmark* och *Strandberg*, samt

nr 837, av herr *Österdahl* och herr *Petersson, Erik Filip*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 65, angående anslag till klass- och ämnesläro-utbildning m. m. för budgetåret 1968/69;

nr 838, av fru *Ohlsson, Lilly, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 66, angående vidareutbildning av sjuksköterskor m. m.;

nr 839, av fröken *Stenberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 66, angående vidareutbildning av sjuksköterskor m. m.;

nr 840, av herr *Wirtén m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 66, angående vidareutbildning av sjuksköterskor m. m.;

nr 841, av fru *Diesen m. fl.*,

nr 842, av herr *Ernulf* och fru *Segerstedt Wiberg*,

nr 843, av herr *Larsson, Thorsten, m. fl.*,

nr 844, av herr *Lidgard m. fl.*,

nr 845, av herr *Wallmark*, samt

nr 846, av herr *Österdahl* och herr *Petersson, Erik Filip*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 67, angående undervisning för utlandssvenska barn samt för vissa minoriteter i Sverige;

nr 847, av herr *Nilsson, Yngve*, och herr *Virgin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 105, angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68; även-
som

nr 848, av herr *Svanström* och fru *Olsson, Elvy*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 108, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1968/69.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.18.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solweig Gemert

Onsdagen den 3 april

Kammaren sammanträdde kl 10.00.

Justerades protokollet för den 26 nästlidne mars.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 77, med förslag till förordning om allmän arbetsgivaravgift, m. m., hänvisades propositionen, såvitt den avsåge statsbidrag för allmän arbetsgivaravgift vid statsunderstödd verksamhet, till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 81, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; samt

nr 86, med förslag till förordning om rätt för Konungen att medge tull- och skattefrihet m. m. för anläggning som uppföres vid rikets gräns, m. m.

Föredrogs och hänvisades

motionerna nr 795—810 till statsutskottet,

motionerna nr 811—813 till bankoutskottet,

motionen nr 814 till bevillningsutskottet,

motionen nr 815 till lagutskottet,

motionerna nr 816—846 till statsutskottet,

motionen nr 847 till jordbruksutskottet och

motionen nr 848 till statsutskottet.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 62, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1968/69 till bidrag till de handikappades kulturella verksamhet.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls utskottets berörda hemställan.

Sedermera godkändes på gjord proposition den i förevarande memorial föreslagna voteringspropositionen.

Herr TALMANNEN yttrade:

Efter samråd med andra kammarens talman får jag meddela, att gemensam omröstning avseende fråga i den nu godkända voteringspropositionen kommer — under förutsättning att andra kammaren jämväl godkänner den nu ifrågavarande voteringspropositionen — att anställas vid början av kamrarnas sammanträden onsdagen den 17 april 1968 kl. 11.00.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1968/69 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1—7

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 8***Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader**

Kungl. Maj:ts förslag till medelsanvisning för budgetåret 1968/69 under de skilda väganlagen m. m. innebar,

att till Vägunderhållet skulle anvisas ett reservationsanslag av 631,5 miljoner kronor,

att till Vägbyggandet skulle anvisas ett reservationsanslag av 640,5 miljoner kronor,

att till Bidrag till underhåll av vägar och gator skulle anvisas ett förslagsanslag av 93 miljoner kronor,

att till Bidrag till byggande av vägar och gator skulle anvisas ett reservationsanslag av 270 miljoner kronor,

att till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. skulle anvisas ett reservationsanslag av 47,5 miljoner kronor, och att under budgetåret 1968/69 statlig lånegaranti för lån avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för vissa enskilda vägar finge beviljas intill ett belopp av 100 000 kronor,

att till Bidrag till byggande av enskilda vägar skulle anvisas ett reservationsanslag av 20 miljoner kronor,

att till Utredningar m. m. skulle anvisas ett reservationsanslag av 1 miljon kronor,

samt att till Avsättning till statens automobilskattemedelsfond skulle anvisas ett förslagsanslag av 0,001 miljon kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 24, av herr *Thorsten Larsson m. fl.*, och II: 38, av herr *Johansson* i Skärstad *m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 238, av herrar *Ove Karlsson* och *Ivar Andersson*, samt II: 306, av herr *Persson* i Tandö *m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 242, av herr *Strandberg m. fl.*, samt II: 301, av herr *Bengtson* i Solna och herr *Lothigius*,

dels de likalydande motionerna I: 344, av herrar *Dahlén* och *Bengtson*, samt II: 435, av herrar *Hedlund* och *Wedén*,

dels de likalydande motionerna I: 596, av herrar *Ottosson* och *Strandberg*, samt II: 753, av herr *Nordgren*,

dels de likalydande motionerna I: 600, av herr *Åkertlund*, och II: 739, av herr *Bengtson* i Solna,

dels de likalydande motionerna I: 605, av herr *Österdahl*, samt II: 743, av herr *Gustafsson* i Stenkyrka och herr *Franzén* i Träkumla,

dels motionen II: 302, av herr *Björk* och herr *Bengtsson* i Landskrona,

dels motionen II: 751, av herr *Nilsson* i Agnäs och herr *Ringaby*,

dels ock motionen II: 752, av herr *Nilsson* i Lönsboda och herr *Antby*.

I motionerna I: 238 och II: 306 hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning och förslag i frågan om en mellanriksväg Dalarna—norra Värmland—Oslo.

I motionerna I: 242 och II: 301 hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om en allsidig och förutsättningslös utredning rörande vägväsendets framtida finansiering, varvid särskilt större kapitalkrävande investeringar skulle beaktas.

I motionerna I: 344 och II: 435 hade föreslagits, att riksdagen skulle vid sin behandling av anslaget till Vägunderhållet under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 656 500 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 344 och II: 435 till Vägunderhållet för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett reservationsanslag av 631 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

2. att riksdagen till Vägbyggandet för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett reservationsanslag av 640 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

3. att riksdagen för budgetåret 1968/69 måtte anvisa

a) till Bidrag till underhåll av vägar och gator ett förslagsanslag av 93 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

b) till Bidrag till byggande av vägar och gator ett reservationsanslag av 270 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

4. att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 752 till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 47 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

b) medgiva, att under budgetåret 1968/69 statlig lånegaranti för lån avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för vissa enskilda vägar finge beviljas intill ett belopp av 100 000 kronor,

5. att riksdagen för budgetåret 1968/69 måtte anvisa

a) till Bidrag till byggande av enskilda vägar ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

b) till Utredningar m. m. ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

c) till Avsättning till statens automobilskattemedelsfond ett förslagsanslag av 1 000 kronor,

6. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 242 och II: 301,

7. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 596 och II: 753,

8. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 605 och II: 743,

9. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 238 och II: 306,

10. att riksdagen måtte avslå motionen II: 751,

11. att riksdagen måtte avslå motionen II: 302,

12. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 600 och II: 739,

13. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 24 och II: 38.

Reservationer hade avgivits

a) beträffande anslaget till vägunderhållet, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Ivar Johansson* (cp), *Nyman* (fp), *Bengtson* (cp), *Ståhl* (fp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Gustafsson* i Kårby (cp) och *Tobé* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 344 och II: 435 till Vägunderhållet för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett reservationsanslag av 656 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) beträffande avgiftsbelagda trafikanläggningar m. m., av herrar *Virgin* (h), *Kaijser* (h), *Strandberg* (h), *Cassel* (h) och *Nordstrandh* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 6 hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 242 och II: 301 måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört beträffande utredning av frågan om låne- och avgiftsfinansiering av väg- och brobyggnader;

c) beträffande mellanriksväg Dalarna—norra Värmland—Oslo, av herr *Eliasson* i Sundborn (cp) och herr *Mellqvist* (s), vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr STRANDBERG (h):

Herr talman! Vid remissdebatten i januari förra året framhöll jag: »Vad är det som i verkligheten håller på att hända inom vägpolitiken? Jo, vi skjuter nödvändiga investeringar in i framtiden»

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

den. Men hur länge kan vi föra en sådan politik?»

Vi har nu, herr talman, tillfälle att studera väginvesteringar för perioden 1958—1967. Det är den första tioåriga perioden av vår planläggning. Under denna period har enligt vägplanen investerats totalt 8 432 miljoner kronor i våra vägar. Nu är emellertid att märka att den av mig angivna siffran måste korrigeras i förhållande till gällande vägindex. Om jag nyttjar mig av tidigare väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vägindex kommer jag fram till att i förhållande till den ursprungliga planeringen, som alltså innebar investeringar på 8 432 miljoner kronor, ligger vi utan korrigering endast 70 miljoner kronor under planeringsnivån. Men med den korrigering som väl ändå måste tas med i bilden har vi ett underskott på inte mindre än 1 850 miljoner kronor. Det kan självfallet göras gällande att det har ägt rum rationaliseringar under tiden och att de vinster som därigenom gjorts borde ingå i kalkylen. Jag har inte kunnat få någon statistik som visar hur stora vinsterna har varit, men det torde vara uppenbart att rationaliseringsvinsterna endast i ringa mån kan täcka ett belopp som motsvarar den av mig angivna korrigeringen.

Det har varit av stort intresse att studera statsverkspropositionen i fråga om vägpolitiken. Jag har begagnat mig, herr talman, av de siffror som statsverkspropositionen innehåller. Där sägs att utförda trafikräkningar visar på en genomsnittlig trafikökning under åren 1964—1966 som för våra riksvägar utgör 30 procent. Den genomsnittliga trafikökningen för samma år är när det gäller våra genomgående länsvägar 25 procent. Samtidigt anges i årets statsverksproposition samma sak som man talade om föregående år, nämligen att av våra riksvägar 36 procent är i behov av en snar ombyggnad för dagens trafik. För de genomgående länsvägarna redovisas ett behov av snar ombyggnad

på inte mindre än 54 procent, också detta för dagens trafik.

Vad har då hänt i fråga om denna ombyggnad som man nu anser vara så nödvändig? Vi har enligt statsverkspropositionen 12 055 km riksvägar utanför städerna, varav således 36 procent eller 4 340 km skulle vara i behov av snar ombyggnad för dagens trafik. Under åren 1966 och 1967 har man byggt om 530 km, dvs. 265 km per år.

En mycket enkel matematisk beräkning leder till att vi med denna takt i ombyggnaden av våra riksvägar kommer att för dagens trafik behöva hålla på i 16 år innan vi kan klara dessa ombyggnader.

Siffran blir ännu ogynnsammare om man gör motsvarande beräkning för våra genomgående länsvägar eftersom 54 procent av dessa snart behöver byggas om. Inte mindre än 6 950 km genomgående länsvägar är i behov av ombyggnad. Dessa vägar har inte byggts om ens i samma omfattning som riksvägarna under åren 1966 och 1967. Under dessa två år har man sammanlagt byggt om endast 415 km. Med den takten kommer vi att hålla på mer än 33 år innan vi byggt om våra genomgående länsvägar för dagens trafik. Man kan i sanning fråga sig hur länge vi kan fortsätta på det sättet.

Jag tar också upp våra motorvägar till analys. Enligt planerna skall vi år 1975 ha utbyggt 1 800 km motorvägar. I dag, när mer än halva utbyggnadsperioden har gått, har vi knappt 300 km. Vi skulle, herr talman, fram till 1975 behöva satsa hela vårt vägbyggnadsanslag och betydligt mer enbart på att bygga motorvägar för att komma i kapp den ursprungliga planläggningen. Då blir inte ett enda öre kvar till något som helst annat byggande i hela riket.

Det är väl naturligt, herr talman, att man i en sådan situation säger sig att vi inte kan hålla på så här. Vi har sagt detta i ett antal år, och vi har i år återkommit med motionen i frågan.

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Vi har i fråga om järnvägar och mycket annat varit ense om en investeringspolitik utan den direktbetalningsprincip som vi har i fråga om vägarna. Därför anser vi att det är rimligt att man nu litet närmare studerar vilka finansieringsmetoder vi skall ha för vårt vägbyggande i framtiden. Vi kommer aldrig att få svenska folket att acceptera ytterligare höjningar av beskattningen på drivmedel eller på fordon för att vi skall få fram de stora kapital som krävs för att Sverige inte skall bli ett europeiskt u-land i fråga om vägar.

I vår motion begär vi inte att riksdagen omedelbart skall fatta beslut om lånefinansiering eller avgiftsfinansiering för större motorvägar och broar m. m. Men vi visar på en metod som bör utredas. Vi tror att bilismen är villig att betala vad det skulle kosta att snabbt kunna förflytta sig från punkten A till punkten B på en rejält utbyggd motorväg eller större motorfärdled.

Det är detta, herr talman, som motiverar att vi på nytt väckt den motion som har föranlett reservation b, till vilken jag yrkar bifall.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Väganlagen är väl utan tvekan otillräckliga i förhållande till behovet på grund av den starka trafik som vi kommer att få så småningom. I det avseendet kan man återopa många av de siffror som herr Strandberg anförde. För byggande av vägar och gator föreslås för nästa budgetår ungefär samma anslag som för innevarande budgetår. I vägplanen beräknas de årliga höjningarna av byggnadsanslagen för vägar och gator uppgå till 125 å 130 miljoner kronor. Det betyder att vi skulle ha haft ett anslag som varit 400 miljoner kronor högre än som föreslagits i statsverkspropositionen. Den höjningen skulle ändå inte vara tillräcklig, och jag kan helt instämma i alla de synpunkter som herr Strandberg an-

förde beträffande behovet av ytterligare anslag.

Vi har emellertid tagit upp en sak som vi tycker är betydelsefull, och det är anslaget för upprustning av vägarna. Detta anslag kan onekligen betyda en hel del också för att kompensera något av byggandet, därför att just detta anslag användes i stor utsträckning till att rätta till kurvor, bredda vägar och göra mindre arbeten som vägverket kan utföra i egen regi och därmed har rätt att utföra. Statens vägverk har begärt 103,9 miljoner kronor, och det har bara avsatts 73 miljoner. För nästa år föreslås 68,3 miljoner kronor. Trots kostnadsökningar tycker vi att detta är i högsta grad otillräckligt. Vi har emellertid i nuvarande situation nöjt oss med att föreslå 25 miljoner kronor ytterligare i anslag på den punkten.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservation a som avser mom. 1.

Sedan drog herr Strandberg vissa slutsatser beträffande avgiftsfinansiering och lånefinansiering inom vårt vägväsen i framtiden. Jag vill nämna att frågan om avgiftsfinansiering av vägar och broar har utretts av 1960 års vägsakkunniga. Vi kan av principiella skäl inte gå med på herr Strandbergs förslag. Att man inte byggt mera vägar tidigare har inte berott på penningbrist, utan det har berott på arbetskraftsbrist. Förra året var det inte någon större arbetslöshet — totalt utgjorde den kanske 1 å 1,5 procent. Då hjälper det inte att man skaffar fram kapital via låne- eller avgiftsfinansiering, utan då får man också ta ställning till hur man skall lösa frågan i övrigt, främst hur man skall klara arbetskraftsfrågan. Det har inte varit någon brist på automobilskattemedel. Även om man inte räknar på så sätt nu, finns det i alla fall redovisat 600 å 700 miljoner kronor i bilskattemedel. Då är det möjligt att bygga för dessa pengar. Vi kommer att få ett ytterligare tillskott detta år. Då skulle man i första hand förbruka

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

pengarna, även om det inte är en så stor summa. Situationen är helt enkelt den att vi inte haft arbetskraft och andra resurser att bygga mera. Därför finns de knappast någon anledning att nu gå in på frågan om avgifts- eller lånefinansiering. Detta har utskottet också framhållit i sitt utlåtande.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan utom beträffande mom. 1, där jag tidigare yrkat bifall till reservationen.

Herr PETERSON, ERIC GUSTAF, (fp):

Herr talman. I reservation a under denna punkt föreslås, som herr Bengtson förut påpekat, en ökning av väganlagen. Det måste väl också sägas att det är viktigt att trafikpolitiken utformas så att olika landsdelar får en tillfredsställande försörjning med kommunikationer. Här spelar givetvis landsvägarna en oerhört stor roll. Inte minst på grund av de pågående järnvägsnedläggelserna blir kravet på ersättningstrafik mycket stort och oeftergivligt. Detta förutsätter en betydande upprustning av vägarna.

Jag vill också, herr talman, påpeka att det är viktigt att denna upprustning kommer till stånd samtidigt, i varje fall ungefär samtidigt, som järnvägarna upphör. Bristande samordning på denna punkt har förekommit och har blivit till stort men för den resande allmänheten på vissa håll inom landet.

Då någon höjning av anslaget till vägbyggen inte föreslås, kommer givetvis kravet på underhållet att öka. Vägverket har framhållit att ett stort behov alltjämt kvarstår när det gäller upprustning av bl. a. de delar av vägnätet som inte kan beräknas bli ombyggda inom överskådlig tid. Vägverket kan inte inom vägunderhållsanslagets aktuella ram utföra förstärknings- och förbättringsarbeten i tillräcklig omfattning för att kompensera nedslitningen

av de äldre vägar som inte berörs av de närmaste flerårsplanerna.

För sådana arbeten beräknar verket att 25 miljoner kronor behövs under kalenderåret 1969. I överensstämmelse med motionerna I: 344 och II: 435 föreslås i reservation a vid denna punkt en ökning med 25 miljoner kronor utöver vad departementschefen föreslagit.

Jag yrkar bifall till denna reservation.

Jag vill också beträffande reservation b, som herr Strandberg pläderade för, säga att jag har vissa sympatier för den. Jag kommer troligen att stödja den i voteringen.

Herr KARLSSON, OVE, (s):

Herr talman! Frågan om en bra vägförbindelse Dalarna—Värmland—Oslo är av stor betydelse framför allt för kommunerna i norra delarna av Dalarna och Värmland, särskilt ur lokaliseringspolitisk synpunkt.

För norra Dalarna, framför allt för industrin i Mora-Malungsområdet, skulle en bra vägförbindelse vara av mycket stor betydelse, framför allt ur export-synpunkt med tanke på att en isfri hamn då skulle stå till förfogande året runt.

Redan i dag transporteras avsevärda mängder varor på den nuvarande, på många sträckor mycket dåliga vägen, både från Norge till berörda områden i Sverige och till Norge från dessa svenska områden. Till Norge går transporter av färdiga produkter för export men även av råvaror från Sverige, avsedda för norsk industri. Den transitotrafik som äger rum från Nordnorge till Osloområdet via den nuvarande vägen Mora—Malung—Torsby är heller icke av obetydlig omfattning, i det cirka 35 »landsvägståg» trafikerar sträckan varje vecka.

Den nuvarande vägen är emellertid av sådan beskaffenhet på vissa sträckor att trafiken helt enkelt fastnar. Framför allt under våren när tjällossningen sät-

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

ter in är vägen under all kritik och på vissa sträckor helt oframkomlig, inte bara på grund av förbudsskyltar utan också därför att bilarna fastnar i »smeten».

Vi motionärer anser att en bra vägförbindelse från norra Dalarna över Värmland till Oslo skulle vara den ur lokaliserings- och sysselsättningssynpunkt bästa hjälp som detta område kan få.

I övrigt vill jag hänvisa till de synpunkter som framförs i motionerna I: 238 och II: 306. Med detta vill jag, herr talman, be att få yrka bifall till dessa motioner.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Jag kunde ha nöjt mig med att instämma med de ledamöter som här redan sagt sin mening. När denna punkt om väganlagen behandlas brukar det dock förekomma en liten allmän vägdebatt här i kammaren, och därför kan det kanske tillåtas mig att säga något utöver vad som redan anförts. I år finns mer än någonsin anledning till en sådan allmän vägdebatt, ty samtidigt som trafiken ökar minskar i realiteten väganlagen. Det kan också verka meningslöst att uttala sin uppfattning om statens sätt att sköta vägarna, ty under den tid som går mellan varje gång beslut fattas om väganlagen blir vägarna allt sämre och sämre.

Högerpartiet har inte i år föreslagit något högre anslag till vägarna — det är vi väl medvetna om. Skälet härtill är det ekonomiska läge som nu föreligger, men jag vill dock anföra några synpunkter.

Även om vi har ett ansträngt ekonomiskt läge beslutar riksdagen i många fall om höjda anslag, men när det gäller vägbyggandet och vägunderhållet blir det inga förbättringar. En liten höjning av underhållsanslaget på 7 miljoner är inget att räkna med; det svarar inte alls mot de automatiska utgiftsstegringar som vägverket under denna rubrik be-

räknat till 37 miljoner kronor. Eftersläpningen i underhåll och investeringar blir allt större.

Jag har vid många tillfällen sagt att vägväsendet är satt på svältkost, och det kan understrykas allt kraftigare. Svältkost blir allt magrare för varje år som går. Stöd för denna uppfattning finns i de förslag och uttalanden som vägverket vid flera tillfällen framfört. Det kan inte vara på något annat sätt när vägverkets olika anslagsposter inte ens får följa med i den allmänna prisutvecklingen. Vägverket får inte sina önskemål och förslag beaktade. Regeringen har på vägverkets förslag till vägbyggande och vägunderhåll denna gång prutat nära 200 miljoner. En rekordprutning har således skett.

Anslaget till byggandet av allmänna vägar har varit oförändrat en följd av år, eller 610 miljoner. Om man studerar den gamla vägplanen från år 1957, som alltfjämt gäller men som nu så när är bortglömd, finner vi att klyftan mellan investeringar och behov blir allt större. Jag vet inte riktigt hur de ledamöter räknat som här gjort jämförelser mellan de investeringar som förekommer och vad som på sin tid föreslogs i vägplanen. Jag kommer i varje fall till det resultatet att enligt vägplanen, som var räknad i 1956 års penningvärde, skulle investeringarna i vägbyggande för år 1966 ha varit 1 250 miljoner och för år 1967 1 380 miljoner. Om man beaktar det sedan år 1956 starkt förändrade penningvärdet blir det mycket stora belopp som är nödvändiga att investera enligt 1957 års vägplan, som ju var en minimiplan på sin tid.

Trots att vägarna inte får följa med trafikutvecklingen utan på det hela taget blir i allt sämre skick allteftersom investeringarna hålls nere på en alltför låg nivå, tar man fram detta gamla slitna uttalande att medelsanvisningen till det ordinarie vägbyggandet föreslås bibehållet på »oförändrat hög nivå». Detta är en propagandafras och ingenting annat. När man vet vilka enorma efter-

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

släpningar det är med rena underhållsarbeten, så kan det inte annat än verka utmanande att tala om denna höga nivå.

Vad som också verkar oförklarligt är att i år, när bilskatten, dvs. fordons-skatten, höjts med 50 procent, ökas inte anslaget till vägbyggande något, inte ens i kronor räknat.

Inkomsten av automobilskattemedlen beräknas till 2 813 900 000 kronor. Sedan man plockat fram så många utgifter som möjligt av annat slag än till vägbyggande och vägunderhåll att täckas av dessa inkomster, så blir det ändå ett överskott att föra till vägväsendets specialfond på 630 miljoner kronor, med vilket belopp fonden således ökar. Visst är det så — det vet vi alla — med statens finanser att bilskattepengarna behövs till andra ändamål, men bilägarna har all anledning att reagera mot det sätt på vilket staten handskas med deras skattepengar.

Bilskatterna ökar, fordonen ökar i antal, lastfordonen i storlek, men vägarna försämras. Det är den vägpolitik som bedrivs. På tusentals mil vägar i detta land är det omöjligt att med god säkerhet köra om en lastbil. Långa bilköer med personbilar bakom en eller flera lastbilar blir en allt vanligare företeelse på många av våra vägar.

En allt större del av underhållsanslaget går till administrationskostnader — där råder tydligen ingen sparsamhet. En stor del av underhållsanslaget går vidare till förbättringsarbeten på vissa vägsträckor. Helt naturligt är det inget fel att vägarna förbättras, att kurvor rätas ut, att berghällar spränges bort och att backkrön jämnas ned, men det finns anledning att framhålla att underhållspengarna inte i sådan omfattning skall användas till förbättringsarbeten att man glömmer underhållet på själva vägbanan. Jag befarar att man alltför mycket är inne i en sådan arbetsordning. En förbättring av vissa vägsträckor skall inte ske på bekostnad av själva underhållet.

I många landsbygdskommuner är det

knappast någonting som kommunalmännen är så irriterade över som just de dåliga vägarna. Det är ett ämne som diskuteras vid åtskilliga sammankomster.

I den socialdemokratiska tidningen i södra Älvsborg tisdagen den 26 mars förekom två artiklar om dessa dåliga vägar. Den ena hade rubriken »Skandaldväg» och den andra »Kindsborna rasar över vägarna — kan inte myndigheterna åtalas?» Jag väljer att föra några rader från den senare artikeln till kammarens protokoll:

»Nu riktigt kokar Åsundenborna och deras valda kommunalfullmäktigeledamöter av ilska över det dåliga skick, i vilket kommunens vägar befinner sig. Det stor klart i går kväll, då vägfrågorna i kommunen än en gång togs upp till debatt i kommunalfullmäktige.»

Det uttalades vidare bl. a.: »Borde det inte vara möjligt att åtala länets vägmyndigheter för att få en prejudicerande dom på hur dåliga vägar egentligen får vara, udrade kommunalnämndens ordförande. Han ansåg nämligen att det borde vara straffbart av vägförvaltningen att hålla vägar som är trafikvådliga. Det är sannerligen många av vägarna inom Åsundens kommun, sade han.»

»Lämpligt borde vara», ansåg en annan ledamot, »att bjuda höga vederbörande till kommunen för att riktigt 'ruska om dem'. En enkel resa Marbäck—Ulricehamn vore säkert tillräckligt för att klara en sådan detalj, tyckte han.»

Dessa uttalanden är belysande för den stämning som råder i många kommuner.

Enligt vägplanen skulle vi, som herr Strandberg redan har berört, år 1975 ha ett motorvägnät på 1 800 kilometer. Är det någon som tror att vi, med den takt som vägarbetena nu bedrivs i, kommer att ha 180 mil motorvägar 1975?

Även i år har vi motionerat om att man borde söka sig fram på annat sätt än genom direktfinansiering när det gäller stora och dyrbara vägbyggen, t. ex. motorvägar och storbroar. Här

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

kan ifrågasättas om man inte även i vårt land, liksom man gör i en del andra länder, borde göra ett försök med lånefinansiering och avgifter för trafikanterna när det gäller vissa kapitalkrävande väganläggningar. Det blir nog nödvändigt att göra det om vi skall få en sådan ordning på vårt vägväsen att det kan fylla tidens krav på ett bättre sätt.

Vi finner det lämpligt att dessa frågor blir föremål för utredning. Den uppgiften skulle kunna åläggas någon av redan arbetande utredningar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Virgin m. fl. vid denna punkt.

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Herr Strandberg har redovisat sina synpunkter på det vägbyggande som vi har och den utveckling framöver som vi har att räkna med på detta område. De siffror som herr Strandberg anförde kan nog diskuteras, inte minst mot bakgrund av hans egna påståenden, t. ex. att man egentligen inte vet någonting om rationaliseringsvinsterna. Det har inte gått att få fram några säkra uppgifter om dessa vinster, säger herr Strandberg.

För min del kan jag inte tänka mig annat än att man under de tio år som gått även på detta område har kunnat effektivisera och rationalisera verksamheten så att den i hög grad har motverkat den kostnadsstegring som man har fått räkna med. Jag tycker emellertid inte att det är någon idé att ta upp en större debatt om dessa frågor.

Däremot får man väl ändå slå fast att oavsett om man finansierar vägbygget genom avgifter eller genom lånefinansiering, så leder det samhällsekonomiskt till precis samma resultat. Det blir samma anspråk på samhälls ekonomin. Det är inte finansieringssättet som i det avseendet är avgörande. Bakom de bedömningen som gjorts och som lett till det i Kungl. Maj:ts propo-

sition framlagda förslaget ligger just samhälls ekonomiska avvägningar.

Vi har för övrigt tidigare behandlat frågan om utredning angående avgifts- eller lånefinansiering, och riksdagen har då inte visat något intresse för en sådan utredning.

Herr Ove Karlsson har yrkat bifall till en motion som innebär, att man skulle, som det heter, utreda och föreslå att en mellanriksväg byggs på sträckan Dalarna—norra Värmland—Oslo. Vi har tidigare när det gällt sådana här förslag alltid hänvisat till den prövning i vägfrågor som sker i viss ordning. Vi har inte velat prioritera vissa vägbyggen. Utskottet intar i år samma hållning som tidigare och uttalar sig därför på samma sätt om denna motion.

Jag yrkar på denna punkt bifall till utskottets hemställan.

Sedan tycker jag nog att herr Sveningsson i vägfrågorna överdriver litet. Herr Sveningsson säger, att vägarna bara blir sämre och sämre, men det vill väl herr Sveningsson inte i verkligheten stå för? Sedan talar han med obetalbart förakt i sin väldiga stämma om propagandafraser. Men är detta någonting annat än propagandafraser, herr Sveningsson? Den som ändå har levt med under åren efter kriget måste väl konstatera, att vägarna har blivit bättre och bättre, att vi har fått vägar som mycket förmånligt skiljer sig från dem vi hade strax efter kriget.

Herr Sveningsson säger vidare, att vägverket inte har fått sina krav beaktade. Nej, jag vet inget statligt verk som fått alla sina krav beaktade. Det hör liksom till ordningen att verken — det har de faktiskt skyldighet till — lägger fram sina krav och förslag på olika områden och redovisar de behov som de vill ha tillgodosedda genom så och så stora anslag. Till slut måste det ändå ske en avvägning i Kungl. Maj:ts kansli och här i riksdagen med hänsyn till de samhälls ekonomiska konsekvenser som jag förut har talat om.

Herr Bengtsons yrkande i anslutning

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

till den reservation, under vilka han har sitt namn, går ut på att man skulle höja anslaget till vägunderhåll med 25 miljoner utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Kungl. Maj:t har föreslagit en ökning med 24,2 miljoner, och utskottets majoritet vill med hänsyn till olika omständigheter stanna vid den ökningen. Utskottet har också hänvisat till att beredskapsmedel under de senare åren i betydande utsträckning utnyttjats för att förstärka vägunderhållet.

Jag yrkar också i detta avseende, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr STRANDBERG (h):

Låt mig, herr talman, konstatera ett förhållande. Herr Persson kan läsa i protokollet vad jag sade i mitt inledningsanförande. Jag talade om att med indexkorrigering ligger vi 1 850 miljoner kronor efter i vägplanen för första tioårsperioden. Jag sade också, att självfallet kan man åberopa rationaliseringsvinster, men att dessa säkerligen endast i ringa mån kan uppväga denna negativa faktor jag påtalat.

Jag slår fast att herr Persson inte kunde i en, säger en enda punkt förneka hållbarheten av det resonemang jag förde angående den tid det kommer att ta att bygga om riksvägar och genomgående länsvägar för dagens trafik. Man nonchalerar det förhållandet, att det tar 16 år att få någorlunda hyggliga förhållanden på riksvägarna för dagens trafik, och 33 år för samma förhållande på genomgående länsvägar. Med den farten får vi aldrig motorvägar i erforderlig omfattning. Vad vill ni tala om för folket att det skall vänta sig i framtiden, herr Persson?

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Herr Persson räknade med att rationaliseringsvinsterna är så stora, att de kunde jämna ut klyftan mellan vägplanen och vad som i verkligheten investeras. Men herrarna glömmar att vägtrafiken har ökat. Vi har så

många gånger sagt att den ökat oerhört sedan 1956/57 när vägplanen kom till och vad man då räknade med. Det vore mera riktigt att kvitta mellan rationaliseringsvinsterna och den ökade trafiken.

Herr Fritz Persson påstår, att jag överdriver oerhört, när jag säger att vägarna har blivit sämre och sämre. Jag tänker då på vägarna i allmänhet, ty jag skall villigt erkänna, att det finns en och annan bra vägbit, framför allt i närheten av stora centralorter. Går man ut i bygderna och ser på vägväsendet i dess helhet, finner man dock att den uppfattningen är riktig, att vägarna inte har förbättrats utan blivit sämre för varje år som gått med hänsyn till dagens stora trafik. Vi såg nyligen i TV hur man i Värmland fick släpa personbilar ur smörjan. De kunde inte ta sig fram. Är det sådana vägar herr Fritz Persson tycker att vi skall ha?

Jag kan inte på något sätt finna att vad jag har uttalat kan tolkas såsom några propagandafraser. Jag citerade några rader ur en socialdemokratisk tidning från södra Älvsborg, och jag trodde att det referat jag gjorde skulle väga tungt för herr Fritz Perssons del. Jag lovar dock, att jag under det närmaste året skall tillhandahålla många fler tidningsklipp om de dåliga vägarna tagna just ur denna socialdemokratiska tidning. Eftersom problemet ständigt är aktuellt, kommer det säkert att införas flera notiser och referat om dåliga vägar.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! När utskottets talesman, herr Fritz Persson, talar om vägunderhållet och den ökning av anslaget som har förekommit, kanske han inte riktigt talar om samma sak som vi gör. Vi talar nämligen om vad posten Förstärkt vägunderhåll under detta anslag har fått. För innevarande budgetår är avsatta 73 miljoner kronor och för nästa år 68,3 miljoner kronor. Trots kostnadsökningar av olika slag föreslår alltså departe-

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

mentschefen en minskning på den posten. Därtill kan läggas att statens vägverk har begärt 103,9 miljoner kronor. De 25 miljoner kronorna är en mycket blygsam begäran från vår sida.

Det förvånar mig mycket att herr Sveningsson, som talar så mycket om nödvändigheten av både underhåll och förbättringar, inte tänker rösta för den reservation vari föreslås denna blygsamma höjning med 25 miljoner kronor. Det är en liten summa, men det är i alla fall något.

Såsom slutomdöme när det gäller väganslagen vill jag framhålla, att det väl knappast är något departement som i den allmänna konkurrensen om medel har hävdat sig så dåligt som kommunikationsdepartementet har gjort under de senaste 10 åren.

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Herr Strandberg uttalade sig som om jag skulle ha misstolkat vad han sade om rationaliseringseffekten. Jag upprepade väl inte ordagrant vad herr Strandberg sade, men att det finns en rationaliseringseffekt att ta hänsyn till kommer man inte ifrån. Jag kan inte bestämt ange dess storlek. Det är möjligt att den är större än herr Strandberg tror och mindre än jag tror, men en rationaliseringseffekt finns på det här området liksom på andra. Det har bekräftats av experterna på området.

Herr Strandberg påstår sig kunna räkna ut precis hur lång tid det tar att avhjälpa bristerna. Jag tror att det var 16 år han nämnde. Jag för min del vet inte vilken ställning regering och riksdag kommer att ta till frågan om anslaget till vägbyggande i framtiden, men man kan kanske räkna med att det kommer att beviljas större anslag som möjliggör ett ökat vägbyggande. Under några år har vägbyggnadsanslaget behållits på samma nivå, men så kommer väl inte alltid att vara fallet, och därför blir en sådan här tidsberäkning tämligen osäker.

Vad beträffar herr Sveningsson kan man ju inte säga annat än att han är läraktig. Senast sade han att det finns kanske en och annan vägbit som har blivit bättre. Förut sade han generellt att vägarna bara blivit sämre och sämre. Jag skall inte fortsätta diskussionen med herr Sveningsson på den här punkten. Utvecklingen går kanske åt det hållet att vi så småningom blir överens, så det är lika bra att avvakta tidpunkten när herr Sveningsson kommit fram till samma uppfattning som jag.

Herr Bengtson berörde vägunderhållet. Det är alldeles riktigt att det sammanlagt ändå sker en ökning därvidlag med 24,2 miljoner kronor. Som jag nämnde, har utskottsmajoriteten med hänsyn till det samhällsekonomiska läge vi befinner oss i inte velat gå längre än Kungl. Maj:t föreslagit. Det argumentet anförs i många andra sammanhang, men vi har ansett att det gäller också här.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för att säga till herr Bengtson att jag har för avsikt att rösta med reservationen och tillstyrka de 25 miljonerna. Jag har ju inte gjort den deklARATIONEN tidigare.

Det är nog litet svårt för herr Persson och mig att komma överens. Han talar om de korta vägbitar som är ombyggda och förbättrade. Jag talar om vägarna i allmänhet, alla de 9 500 à 9 600 mil allmänna vägar som finns här i landet. Mina uttalanden om att vägar på det hela taget blir sämre för varje år som går i förhållande till trafiken är väl underbyggda i vägverkets många uttalanden.

Herr STRANDBERG (h):

Herr talman! Jag tillåter mig bara konstatera att herr Fritz Persson och hans meningsfränder inte anvisar några nya vägar till nya vägar, vilket däremot högerpartiet gör.

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående vart och ett av mom. 1, 6 och 9 samt därefter särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt.

I fråga om mom. 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 8 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 40.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de avseende mom. 6 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Virgin m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Strandberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 8 mom. 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Virgin m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Strandberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 35.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjordes enligt de beträffande mom. 9 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 238 och II: 306;

och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i denna punkt.

Punkten 9

Ang. trafiksäkerheten

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statens trafiksäkerhetsverk: Förvaltningskostnader för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 3 680 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 50, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 78, av herr *Bohman m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 61, av herr *Hjorth m. fl.*, samt II: 92, av fru *Thunvall* och herr *Blomkvist*,

dels de likalydande motionerna I: 240, av herrar *Strandberg* och *Brundin*, samt II: 305, av herr *Lothigius* och herr *Bengtson* i Solna,

dels de likalydande motionerna I: 243, av herr *Strandberg m. fl.*, och II: 303, av herr *Grebäck m. fl.*,

dels ock de likalydande motionerna I: 346, av herr *Dahlén m. fl.*, och II: 445, av herr *Wedén m. fl.*, såvitt nu vore i fråga.

I motionerna I: 243 och II: 303 hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att en utredning måtte tillsättas i syfte att snabbt inkomma med förslag rörande NTF:s framtida ställning i förhållande till trafiksäkerhetsverket.

I motionerna I: 346 och II: 445 hade yrkats, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om tillsättande av en parlamentarisk utredning av trafiksäkerhetsfrågor med uppgift att behandla

bland annat i motionerna berörda frågeställningar.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt,

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 240 och II: 305 till Statens trafiksäkerhetsverk: Förvaltningskostnader för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett förslagsanslag av 3 680 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 50 och II: 78,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 346 och II: 445 i vad de avsåge tillsättande av en parlamentarisk utredning av trafiksäkerhetsfrågor,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 243 och II: 303,

5. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 61 och II: 92.

Reservationer hade anförts

a) av herrar *Axel Andersson* (fp), *Nyman* (fp), *Ståhl* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp) och *Tobé* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 346 och II: 445, såvitt nu vore i fråga, måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anført beträffande tillsättande av en parlamentarisk utredning av trafiksäkerhetsfrågor;

b) av herr *Strandberg* (h), som dock ej antytt sin mening.

Herr STRANDBERG (h):

Herr talman! I denna punkt behandlas en motion av mig m. fl. rörande NTF:s framtida ställning i förhållande till trafiksäkerhetsverket.

När den väcktes, fanns det orsak att närmare granska förhållandet med tanke på att våra investerade medel skall ge bästa räntabilitet. Under tiden för

Ang. trafiksäkerheten

motionens behandling har emellertid ett sammanträffande ägt rum mellan representanter för kommunikationsdepartementet, trafiksäkerhetsverket och NTF, och jag har så småningom fått tag i en gemensam kommuniké, utfärdad av herrar Lars Skiöld i trafiksäkerhetsverket och Helge Berglund i NTF. Det framgår av den att man nu har tagit upp dessa frågor och sökt få en målsättning och gränsdragning för var olika aktiviteter skall ligga, i NTF respektive trafiksäkerhetsverket.

Därför har jag inte funnit anledning att avlämna annat än en blank reservation för att få säga detta och samtidigt framhålla, att vi självfallet kommer att nogsamt följa hur gränsdragningen mellan arbetsområdena i fortsättningen gestaltar sig.

Herr **PETERSON, ERIC GUSTAF**, (fp):

Herr talman! I reservation a under punkten 9 föreslår folkpartiledamöterna i statsutskottet tillsättandet av en parlamentarisk utredning av trafiksäkerhetsfrågor. Kravet är grundat på motionsparet I: 346 och II: 445 där man på ett ingående sätt har behandlat trafiksäkerheten och därmed sammanhängande frågor. Givetvis kan inte allt som motionerna innehåller komma till uttryck i reservationen.

I motionerna tas bl. a. upp intensifierad trafikundervisning i skolorna via TV, förbättrad förarutbildning, mörkerkörning, körning i halt väglag, övningskörning på motorväg, åldersfaktorns betydelse för de olika körkortsåldrarna, konsumentupplysning om bilar m. m. Allt detta är trafiksäkerhetshöjande åtgärder, som allvarligt måste övervägas av enligt vår uppfattning en parlamentariskt tillsatt utredning.

Enligt preliminära beräkningar dödades under år 1966 i vårt land 1 060 personer i trafikolyckor, och omkring 20 000 personer fick svårare eller lindrigare skador. Samhällets kostnader för

dessa olyckor beräknas uppgå till mellan 1,5 och 2 miljarder kronor. År 1967 beräknas dessa siffror minska något, vilket troligen har sin orsak i den skärpta trafikövervakningen från polisens sida och givetvis i den upplysningsverksamhet och skolning, som kommit allmänheten till del i samband med trafikomläggningen. Självfallet har skolans insats på detta område haft en mycket stor betydelse.

Trots de omnämnda förbättringarna och trots flera andra aviserade åtgärder är dock trafiksäkerhetsfrågorna mycket angelägna och allvarliga. Mycket återstår att göra.

Jag vill ta tillfället i akt att påpeka att en ansenlig andel av de totala sjukvårdsresurserna tas i anspråk för vård av trafikskadade personer.

I reservationen framhålles att den uppryckning beträffande försiktighet på vägen i allmänhet och den skärpta känsla för trafiksäkerheten som inträdde i samband med trafikomläggningen redan nu synes ha undergått en viss försämring. Mot denna bakgrund, sägs det vidare i reservationen, framstår det som nödvändigt att söka få klarlagt vilka åtgärder som kan anses lämpliga för att leda utvecklingen in på bättre banor.

Det är vår absoluta uppfattning att en parlamentarisk utredning mera obundet än ett antal experter skulle kunna komma fram till de lämpligaste åtgärderna i detta syfte. En sådan utredning skulle ge flera människor möjlighet att delta i arbetet. Den skulle alltså bli en kanal mellan allmänheten och myndigheten, som i många sammanhang är ytterst viktig, inte minst i denna fråga.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservation a av herr Axel Andersson m. fl.

Herr **BENGTSON** (cp):

Herr talman! Det finns all anledning att vidta åtgärder för att skapa större trafiksäkerhet, och en rad sådana åtgärder

gärder har också vidtagits. I den reservation som herr Eric Gustaf Peterson har talat för, yrkas att riksdagen skall ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande tillsättande av en parlamentarisk utredning av trafik säkerhetsfrågor. Man har alltså inte gått så långt att man begärt en skrivelse.

Att utskottsmajoriteten inte delat denna uppfattning beror på att så mycket företagits, som skall hinna verka innan man kan göra någonting mera. Principbeslut har, som framgår av utskottets utlåtande, fattats om införande av nytt körkortssystem och förbättrad förarutbildning. Besluten skall genomföras när frågan om ett centralt körkortsregister och om körkortens utformning lösts. En utredning härom har tillsatts. Vidare har nya arbetstidsregler inom vägtrafiken tillkommit. Bestämmelser har också meddelats om s. k. differentierad hastighetsbegränsning. Dessa bestämmelser innebär att ett system med hastighetsgränser för samtliga vägar skall prövas, varvid gränserna bestäms med hänsyn främst till vägarnas beskaffenhet. Vägtrafikförordningens bestämmelser om axeltryck, bruttovikt och högsta tillåtna hastighet för fordonskombinationer har ändrats vid årsskiftet. En ny bestämmelse om maximilängd för fordon har införts. Ordningen för meddelande av lokala trafikföreskrifter och dispenser i fråga om särskilda transporter har samtidigt ändrats. Skärpta föreskrifter om fordons beskaffenhet och utrustning från trafik säkerhetssynpunkt har också införts med giltighet från den 1 januari 1968.

Kommunikationsdepartementets expertgrupp har vidtagit vissa åtgärder, men jag skall här inte räkna upp någonting mera.

Det är så mycket på gång i detta ärende att vi inte ansett att man skall tillsätta någon ny utredning förrän man har sett hur dessa åtgärder kommer att verka. Även om, som jag sade i inledningen av mitt anförande, det finns anledning att vidta de åtgärder som möj-

ligen kan vidtas för att förbättra trafik säkerheten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **PETERSON, ERIC GUSTAF**, (fp):

Herr talman! Vi använder ju flera slag av utredningar, t. ex. expertutredningar och parlamentariska utredningar. Givetvis är meningarna delade om när den ena eller andra typen skall användas.

Men vi anser att i detta fall, när man har så många expertutredningar som kommer fram till resultat på sina områden, blir de resultaten av sådan karaktär att en parlamentarisk utredning borde ha större möjligheter att i fortsättningen behandla dem och lägga fram förslag till åtgärder som behövs i anledning av dessa resultat.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. 3 samt därefter särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende mom. 3 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Peterson, Eric Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Anslag till trafiksäkerhetsforskning

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 9 mom. 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Peterson, Eric Gustaf*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 111;

Nej — 20.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i övrigt hemställt i denna punkt.

Punkten 10

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 11***Anslag till trafiksäkerhetsforskning**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Trafiksäkerhetsforskning för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 2 508 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat de likalydande motionerna I: 346, av herr *Dahlén m. fl.*, och II: 445, av herr *Wedén m. fl.*, vari, såvitt nu vore i fråga, anhållits, att riksdagen måtte till Trafiksäkerhetsforskning an-

visa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1 109 000 kronor förhöjt reservationsanslag av 3 617 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 346 och II: 445, såvitt nu vore i fråga, till Trafiksäkerhetsforskning för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett reservationsanslag av 2 508 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Axel Andersson* (fp), *Nyman* (fp), *Ståhl* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp) och *Tobé* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 346 och II: 445, såvitt nu vore i fråga, till Trafiksäkerhetsforskning för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett reservationsanslag av 3 617 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr **PETERSON, ERIC GUSTAF**, (fp):

Herr talman! Reservationen under denna punkt gäller trafiksäkerhetsforskningen. Reservanterna föreslår att motionerna I: 346 och II: 445 i vad det gäller denna sak bifalles.

Trafiksäkerhetsverket har ansett att en anslagshöjning till 3,6 miljoner kronor endast svarar mot minimikraven för en fortsatt effektiv trafiksäkerhetsforskning. Reservanterna finner det i hög grad angeläget att ökade resurser ställs till rådets förfogande för dess betydelsefulla och angelägna uppgifter på trafiksäkerhetsforskningens område.

Kungl. Maj:t anser att den medelstilldelning som föreslagits bör möjliggöra en ökning av forskningsinsatserna. Tydligen skall detta ske utan ökning av antalet anställda. Fem nya tjänster har

Ang. ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer äskats, vilket är ett måttfullt krav. Ingen av dessa har tillstyrkts.

Utskottsmajoriteten motiverar sitt ställningstagande genom att bl. a. hänvisa till att en utredning snart lägger fram ett betänkande om trafiksäkerhetsforskningens organisation m. m. Det är därför lämpligt, anser utskottet, att anslaget ökas just så mycket som departementschefen begär — inte mera.

Argumentationen är något diffus enligt min mening. Kan detta vara ett skäl att inte bevilja högre anslag?

För övrigt vet givetvis trafiksäkerhetsrådet mycket väl var man skall placera anslagen. Såsom framgår av rådets petita har detaljerade planer för verksamheten uppgjorts. Det framstår som mycket angeläget att trafiksäkerhetsrådet får ordentliga resurser för att kunna utföra det man anser nödvändigt, t. ex. intensivstudier av vissa olyckstyper, mera ingående statistisk bearbetning av erhållna data, tillbudsanalys osv. Haverikommissionens arbete behöver effektiviseras. På grund av otillräckliga resurser t. ex. kan inte speciella läkarstudier av olycksdrabbade förare utföras för närvarande. Det var meningen att detta skulle ingå i kommissionens arbete.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen av herr Axel Andersson m. fl.

Herr BENGTSO (cp):

Herr talman! Det pågår nu en omfattande utrednings- och forskningsverksamhet på detta område. Då utredningens arbete fortskridit så långt, att den väntas kunna slutföra sitt uppdrag under innevarande år, finns det nu ingen anledning att ändra på anslaget.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på an-

tagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Peterson, Eric Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Peterson, Eric Gustaf*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 108;

Nej — 23.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 12—19

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20

Ang. ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer

Ang. ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer

för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 9 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade riksdagen behandlat

dels de likalydande motionerna I: 241, av herrar *Strandberg* och *Schött*, samt II: 755, av herr *Petersson*, vari anhållits, att riksdagen till Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

dels de likalydande motionerna I: 354, av herr *Svanström m. fl.*, och II: 437, av herr *Josefson* i *Arrie m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta 1. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att statsbidrag för drift av icke lönsamma busslinjer måtte medgivas med tre kronor per vagnmil bidragsgrundande trafikarbete från och med kalenderåret 1968 samt 2. att till Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 11 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

dels ock motionen II: 740, av herr *Bengtson* i *Solna*, vari, såvitt nu vore i fråga, föreslagits, att riksdagen skulle anvisa ett reservationsanslag på 13 000 000 kronor till Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer för budgetåret 1968/69, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 241 och II: 755, I: 354 och II: 437 samt II: 740, sistnämnda motion såvitt nu vore i fråga, till Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 9 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Axel Andersson* (fp), *Ivar Johansson* (cp), *Nyman* (fp), *Bengtson* (cp), *Ståhl* (fp), *Eliasson* i *Sundborn* (cp), *Gustafsson* i *Skellefteå* (fp), *Gustafsson* i *Kårby* (cp) och *Tobé* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 241 och II: 755 samt II: 740, sistnämnda motion såvitt nu vore i fråga, och med bifall till motionerna I: 354 och II: 437, till Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 11 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) av herrar *Virgin* (h), *Kaijser* (h), *Strandberg* (h), *Cassel* (h) och *Nordstrandh* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 354 och II: 437 samt II: 740, sistnämnda motion såvitt nu vore i fråga, och med bifall till motionerna I: 241 och II: 755 till Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr STRANDBERG (h):

Herr talman! För innevarande budgetår finns anslaget ett statsbidrag på 7 miljoner kronor till trafikföretag som bedriver icke lönsamma busslinjer. Utbetalningarna av bidraget skall grunda sig på 1967 års trafik.

Departementschefen har i årets statsverksproposition föreslagit en uppräkningsanslag från 7 till 9 miljoner kronor. Departementschefens förslag tar hänsyn till att milersättningen höjes från enligt nuvarande författning 2 kronor till 2 kronor 50 öre. Samtidigt avi-

Ang. ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer seras en utredning rörande de framtida bidragsformerna för dessa icke lönsamma busslinjer.

I det läge, herr talman, som uppstått under de senaste åren, har två av riksdagens beslut lett till att dessa företag på ett mycket kännbart sätt belastats. Genom höjningen av bensin- och brännolja-skatten med 5 öre och genom förra årets beslut, som omfattade en höjning av fordonsskatten med 50 procent, drabbas dessa företag hårt; enligt tidigare utredningar skulle just dessa icke lönsamma busslinjer, som nu har ett statsbidrag på 7 miljoner, få en belastning på ytterligare 8,5 miljoner kronor.

Det är klart att detta rimmar mycket dåligt. Under utskottsarbetet har därför behandlats ett par motioner som tagit upp dessa frågor.

Högerpartiet har i reservation b talat om hur det ser på problematiken, och mittenpartierna har i sin reservation a sagt hur de ser på det hela. Vi kan konstatera att de tre borgerliga partierna är ense om att åtgärder måste vidtagas för att man inte skall komma i en ohållbar situation.

Från den 1 januari i år träder den 50-procentiga höjningen av skattesatsen på fordon in. När här berörda företag efter 1968 års utgång kommer att söka bidragsmedel, är det klart att de kommer att ha behov av större bidrag än vad som tidigare varit aktuellt. Den höga beskattningen är skälet härtill.

Vi reser vanter har resonerat ungefär så här: när Kungl. Maj:t aviserat en utredning om hur bidragsgivningen i framtiden skall utformas, godtar vi för vår del Kungl. Maj:ts uppräkningsfrån 2 kronor till 2:50 per vagnmil. Detta ger utslag generellt, och därför godtas höjningen med de 2 miljonerna.

Det finns emellertid i gällande författningar en passus som säger att Kungl. Maj:t skall, därest »synnerliga skäl» föreligger, ha möjlighet att gå utöver den fastställda bidragsnormen, som alltså skulle bli 2:50. Vi har sagt oss, att det givetvis kommer att bli be-

tydligt fler företag, som kommer att söka bidrag för 1968, med hänsyn till de nya belastningarna. Vi tog därför motionsledes upp vad som nu återfinnes i reservationen, dvs. en höjning av anslaget med ytterligare en miljon kronor.

Det är den metod vi har använt, samtidigt som vi liksom utskottsmajoriteten understrukit behovet av att utredningen med kraft påskyndas. Jag har anledning att tro att om Kungl. Maj:t inte har tillräckligt med medel till disposition, inte bara för att verka generellt — det får man genom höjningen med 2 miljoner — utan även för att kunna ta hänsyn till passusen »synnerliga skäl», så kommer speciellt vissa glesbygder i ett mycket bekymmersamt läge.

Det är för att Kungl. Maj:t skall ha denna möjlighet att klara situationen, som vi har föreslagit en uppräkningsfrån 1 miljon kronor. Det är också därför vi har reserverat oss, och jag ber att få yrka bifall till vår reservation b.

Herr BENGTSO (cp):

Herr talman! Det torde vara helt klart att det i vissa delar av vårt land finns stora svårigheter för människorna att ta sig fram, och att de därför måste anlita en busslinje, som kanske inte bär sig men som ändå upprätthålles. Det har riksdagen givit ett anslag till.

Nu har biltrafiknämnden föreslagit en höjning av detta anslag från 2 kronor till 3 kronor per vagnmil bidragsgrundande trafikarbete från och med budgetåret 1968/69. Det finns gott fog för den föreslagna höjningen. Utskottsmajoriteten har dock inte gått med på den utan anför som det egentligen enda skälet, att departementschefen har för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att formerna för bidragsgivningen närmare utreds.

Det är enligt min mening inte något skäl för att inte gå med på den höjning som vi anser är nödvändig. Risken med att hålla kvar ersättningen vid 2 kronor per mil är att under tiden frågan utreds

Ang. ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer

kommer en hel mängd busslinjer att helt enkelt läggas ned. Även om det blir en höjning till 3 kronor per mil, kan man knappast förvänta att dessa nedlagda linjer tas upp igen. Då har vi ställt bygdens befolkning i en svår situation.

Det finns här all anledning att vidtaga omedelbara åtgärder. En höjning från 2 kronor till 3 kronor per mil fordrar också ett ökat anslag, och det är vad som har föreslagits i våra motioner liksom i reservationen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation a.

Häri instämde herr *Peterson, Eric Gustaf*, (fp).

Herr **PERSSON, FRITZ**, (s):

Herr talman! Talesmännen för de båda reservationerna i denna punkt har redogjort för deras innebörd och sina egna ställningstaganden. Jag behöver därför inte säga någonting om dessa saker.

Det är riktigt att biltrafiknämnden hade föreslagit en uppräknig av bidraget per vagnmil bidragsgrundande trafikarbete från 2 till 3 kronor. Nu har, som redan har nämnts, Kungl. Maj:t stannat vid 2:50 och föreslagit en höjning av anslaget från 7 till 9 miljoner kronor. Utskottsmajoriteten har ansett sig böra biträda Kungl. Maj:ts förslag, främst med hänsyn till att departementschefen har sagt sig ha för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att utreda formerna för bidragsgivningen i framtiden.

Utskottsmajoriteten har tagit fasta på detta och mycket kraftigt understrukt vikten av att denna utredning bedrivs skyndsamt samt att av dess arbete föranledda förslag om möjligt läggs fram redan till nästa års riksdag.

Om vi nu går på den höjning som Kungl. Maj:t har föreslagit och om vi kraftigt understryker, att denna utredning av bidragsformerna för framtiden bör vara klar om möjligt till nästa års

riksdag, skulle de bekymmer det här har talats om för de busstrafikföretag det gäller kanske inte bli så överväldigande, utan de bör kunna klaras.

Vi har inte velat gå längre än så, och jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Bengtson*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; samt

3:o), av herr *Strandberg*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av herr Virgin m. fl. vid punkten anförda reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Bengtsons* yrkande.

Herr *Strandberg* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 6 punkten 20 antager det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, har till kontraproposition i nämnda votering antagits det förslag, som innefattas i den av herr Virgin m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Strandberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 40;
Nej — 26.

Därjämte hade 65 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 20, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och be-

Om komplettering av skolbetyg
funnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;
Nej — 51.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 21

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av garantin för exportkredit;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av uppgörelse om ändring av överenskomsten med Finland den 17 november 1949 angående betalning av vissa till Finland lämnade svenska krediter; ävensom

nr 53, i anledning av motioner om undervisningen i miljövard samt om undervisning och utbildning i miljöfrågor.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om komplettering av skolbetyg

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 54, i anledning av motioner om komplettering av skolbetyg.

I de likalydande motionerna I: 372, av herrar *Wirtén* och *Nyman*, samt II: 393, av herr *Källstad* och fru *Frænkel*, hade yrkats, att riksdagen skulle besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om översyn av kompetenskungörelsen, så att konkurrenskomplettering icke kunde ske på det sätt, som angivits i motionerna.

Motionärerna hade framhållit, att en bärande princip vid intagningen till gymnasiet varit, att betyg, som erhållits vid s. k. konkurrenskomplettering, icke

Om komplettering av skolbetyg

skulle få tillgodoräknas. Emellertid hade det visat sig, att den s. k. kompetens-kungörelsens 10 § kunde tolkas så, att hänsyn toges även till vissa sådana betyg.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen i anledning av motionerna I: 372 och II: 393 måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i utlåtandet anfört.

Reservationer hade anmälts, utom av annan,

- 1) av herr *Wallmark* (h) och
  - 2) av herr *Wirtén* (fp),
- vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr *WIRTÉN* (fp):

Herr talman! Den form av betygskomplettering som diskuteras i motionerna I: 372 och II: 393 är av relativt liten praktisk betydelse. Förslaget tangerar däremot en väsentlig principiell fråga, nämligen om en elev skall ha rätt eller ej att efter avslutad skolgång genom efterprovningar förbättra sitt konkurrensläge vid inträdesansökan till överliggande skolstadium — alltså vad som vanligen brukar benämnas konkurrenskomplettering.

Låt mig inledningsvis konstatera, att allmän enighet råder om att en elev skall ha rätt och möjlighet, att *kompetenskomplettera*, dvs. efterpröva i sådana ämnen som krävs för att vinna inträde i en överliggande skolform och som eleven på grund av sitt linje- eller ämnesval saknar i sitt slutbetyg.

När frågan om konkurrenskomplettering behandlades i samband med förslaget om det nya gymnasiet 1964, skedde det mot bakgrund av vad som under tidigare skede upplevdes som och ofta benämndes ett kompletteringselände. Elever höll på att komplettera sina slutbetyg tills de blev konkurrenskraftiga nog att komma in på den utbildningsanstalt de önskade.

Undersökningar har visat, vilket i och för sig inte är överraskande, att

studieprognosen för elever med betyg, vunna genom sådana konkurrenskompletteringar, är sämre än för elever med motsvarande betygspoäng erhållna i slutbetyg utan konkurrenskomplettering.

Det var därför naturligt att departementschefen i gymnasiepropositionen i fråga om inträde till gymnasium uttalade: »Den riktpunkt som synes rimligast att välja, i varje fall tills vidare, är att i första hand utgå från det ursprungliga betyget men i de fall då komplettering avser ämne eller kurs, som icke ingår i detta betyg, medräkna det vid kompletteringen erhållna betyget.»

Riksdagen godkände detta uttalande utan erinran.

När Kungl. Maj:t i februari 1966 avgav kungörelse om grundskolans kompetensvärde m. m., följdes tanken upp om att inte konkurrenskomplettering skulle tillämpas. I 10 § föreskrives att »vid bestämmande av slutbetygets medelvärde hänsyn inte får tagas till betyg över fyllnadsprovning i ämne som slutbetyget omfattar».

Skolmyndigheterna har tolkat denna paragraf så att konkurrenskomplettering inte skulle tillåtas fram till dess att statsrådet Palme under hösten 1967 och jag förmodar med stöd av det senare ledet av det citat, som jag nyss läste upp från departementschefens utlåtande i gymnasiepropositionen, slog fast, att komplettering i ämnen som inte ingår i en elevs slutbetyg, får medräknas. Det betyder att en formellt behörig elev genom en lyckad efterprovning i sådana ämnen som han saknar slutbetyg i, exempelvis det B-språk som han inte läst eller det övningsämne som han valt bort, kan förbättra sin konkurrenskraft vid inträdesansökan till högre skolform.

I och för sig tycker jag att man kan diskutera rimligheten i att ta bort chansen till konkurrenskomplettering. Det är dock inte den frågan diskussionen nu gäller, eftersom riksdagen har fastställt

såsom riktpunkt att konkurrenskomplettering inte skall få förekomma. Vad jag har velat fästa uppmärksamheten på med denna motion är att rättviseskäl kräver, att den fastlagda principen konsekvent skall följas.

Den tolkning av kompetenskungörelsen som har framförts av utbildningsministern medför att konkurrenskomplettering kan förekomma i vissa ämnen men inte i andra. Även om konkurrenskomplettering av denna art blir mindre vanlig, hade jag hoppats att statsutskottet skulle inta en klarare ståndpunkt och säga B när riksdagen tidigare har sagt A, dvs. utsluta även denna form av konkurrenskomplettering och konsekvent följa upp tanken att grundbetyget skall vara utslagsgivande vid inträdesansökan till överliggande skolformer.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Jag vill först till alla delar instämma i herr Wirténs anförande och speciellt stryka under behovet av att statsutskottet faktiskt hade uttryckt sig något klarare. Såvitt jag kan förstå råder inom avdelningen två skilda uppfattningar om hur utlåtandet skall tolkas. Emellertid tycks Kungl. Maj:t ha handlat, oavsett vad statsutskottet har sagt.

Jag har fogat en blank reservation till statsutskottets utlåtande, därför att jag har anledning att göra några reflexioner omkring det fortsatta hantelandet av detta ärende.

Jag utgår ifrån att likartade regler bör gälla för de olika stadierna såväl från grundskola till fackskola eller gymnasium som från dessa skolor till överliggande stadium.

I anslutning till propositionen om klass- och ämnesläroarbildningen har det emellertid utfärdats en kungl. kungörelse om hur det skall bli med komplettering i ämnen, som den studerande inte har i sitt ursprungsbetyg. Av

den framgår, att Kungl. Maj:t har bestämt att man givetvis kan få komplettera för att göra sig behörig att söka och att betyget då skall medräknas, men högst upp till det ursprungliga betygets poängvärde. Om jag förstått rätt, kommer denna regel i fortsättningen att gälla för allt tillträde till högre utbildning.

Det är en oerhört hård regel som nu införs — såvitt jag förstår helt fjärran från den inställning som riksdagen tidigare har intagit. Av eleverna kan den komma att uppfattas som den hårdaste de upplevt. Den innebär nämligen att en elev, som exempelvis har ett genomsnittsbetyg på 4,1, i varje ämne som han kompletteringsläser måste skaffa sig en 5:a, men han får ändå inte tillgodogöra sig denna längre än upp till 4,1. Han kan alltså över huvud taget inte höja sitt betyg, men det finns betydande risker för att hans poängsumma kommer att sänkas.

Detta stämmer icke alls överens med det förslag som kompetensutredningen framlagt, och det stämmer heller inte överens med de riktlinjer som riksdagen tidigare har antagit och som herr Wirtén har redogjort för.

Jag tror att det skulle vara av värde i det här sammanhanget, om utbildningsministern, eftersom vi har honom här, ansåg sig föranliten att lämna kammaren en liten redogörelse för hur han ser på den här frågan.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande i ärendet.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om en allmän förskola

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 55, i anledning av motioner om en allmän förskola.

I de likalydande motionerna I: 217, av herrar *Thorsten Larsson* och *Wirtén*,

Om en allmän förskola

samt II: 276, av herrar *Källstad* och *Mattsson*, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle an hålla om utredning och förslag angående förutsättningarna för inrättandet av en allmän förskola enligt i motionerna angivna riktlinjer samt av de pedagogiska, psykologiska och ekonomiska effekterna av sådana reformer.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 217 och II: 276.

Reservation hade anförts av herrar *Virgin* (h), *Axel Andersson* (fp), *Kaijser* (h), *Bengtson* (cp), *Wallmark* (h), *Thorsten Larsson* (cp), *Wirtén* (fp), *Mattsson* (cp), *Turesson* (h), *Källstad* (fp), *Tobé* (fp), *Westberg* (fp), *Nordstrandh* (h) och *Elmstedt* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 217 och II: 276 hos Kungl. Maj:t måtte an hålla om utredning och förslag angående förutsättningarna för inrättandet av en allmän förskola enligt i motionerna angivna riktlinjer samt av de pedagogiska, psykologiska och ekonomiska effekterna av en sådan reform.

Herr **LARSSON, THORSTEN**, (cp):

Herr talman! Att man börjar skolan vid sju års ålder har närmast en historisk förklaring. Sjuårsgränsen sattes redan för 125 år sedan. Emellertid har samhället genomgått ganska stora förändringar sedan dess, och man kan väl förutsätta att dessa måste ha något påverkat människan. Visserligen sågs det att människan inte är så påverkbar, men genom så pass stora förändringar under så pass lång tid måste ändå en viss utveckling ha skett. Bland de yttre faktorer som inverkat i detta fall tänker jag närmast på kommunikationerna. Jag tror man kan påstå att massmedia av olika slag i mycket stor utsträckning har förändrat miljön i hemmen, och i

och med att den förändras så förändras givetvis också barnens utveckling i ganska hög grad.

Jag tror därför att man kan förutsätta att barnen nuförtiden är mycket tidigare utvecklade än de var för en del år sedan.

Frågan om förskolan är visst inte ny. 1957 års skolberedning, som avgav sitt betänkande 1966, ansåg att förskolans anordnande borde övervägas, och ett antal remissinstanser instämde i detta uttalande. En av ledamöterna i denna utredning, Harald Larsson i Hedenäset, lämnade 1964 tillsammans med en del andra centerpartister en motion i vilken begärdes en utredning om införande av förskolan. Detta utredningskrav bifölls av riksdagen.

Herr talman! Ännu har ingen utredning tillsatts. Varför? Ja, man kan faktiskt ställa sig den frågan.

Expertisen är väl ganska ense om förskolans stora betydelse. Barnen anpassas genom förskolan till det kommande grupparbetet i grundskolan. Barnen får där också i viss mån en social inställning, vilket är värdefullt för den fortsatta skolgången. Och jag vågar påstå att den enkät som Centerns kvinnoförbund gjorde häromåret klart pekade på att de flesta föräldrar är mycket intresserade av att en allmän förskola genomföres.

Under tiden som gått sedan riksdagen 1964 begärde utredning i frågan har vi fått en utbyggnad av barnstugeverksamheten och lekskolorna. Jag vill inte kritisera detta — jag tror att det är berättigat med tanke på barntillsynen. Under socialnämndernas och socialstyrelsens överinseende har lekskolorna säkert en mycket stor uppgift att fylla. Men jag tror att vi också skall observera att sexåringarna borde kunna handledas på annat sätt än det görs i lekskolor och barnstugor.

Man bör väl kunna tänka sig en integration mellan förskola och grundskola, men det förutsätter givetvis att förskolan får en annan tillsynsmyndighet,

nämligen skolstyrelser, skolöverstyrelse osv.

Betydelsen av en allmän förskola framgår också av att skolstarten i de flesta västeuropeiska länder sker mycket tidigare än hos oss, låt vara att förhållandena är litet olikartade. Jag såg i den proposition som häromdagen framlades beträffande de utlandssvenska barnens skolgång, att den utredning som föregick det förslaget hade enhälligt tillstyrkt inrättande av förskola för dessa barn.

Herr talman! När det gäller vårt land tror jag främst på en allmän förskola med anknytning till lågstadiet. Hur skall den utformas? Ja, därvidlag har vi många aspekter att ta hänsyn till — skolmognaden, barnens psykologiska utveckling under förskolestadiet, småbarnspedagogikens utformning osv. En grundlig utredning kommer säkerligen att behövas i dessa avseenden.

Utskottsmajoriteten har i sitt avstyrkande av vårt förslag om utredning särskilt pekat på att det behövs ytterligare vetenskaplig forskning, men jag vill göra kammaren uppmärksam på att utskottsmajoriteten i sitt yttrande talar liksom vid sidan om vår motion — man säger att frågan skulle gälla en generell sänkning av skolinträdesåldern. Det har vi inte avsett med motionen, utan vi avser precis vad som där sägs, nämligen att man bör söka bereda möjligheter att inrätta en allmän förskola ute i kommunerna.

Redan nu borde det också vara möjligt att ordna vissa praktiska detaljer — man skulle exempelvis kunna samordna studiedagarna för lågstadielärare och förskollärare.

Sedan riksdagsbeslutet år 1964 har emellertid som sagt inte hänt så mycket på denna front. Vi har från mittenpartiernas sida ansett att vi bör skynda på lösningen av den här frågan, och vi har nu två år i rad tagit upp detta krav motionsledes. Vi anser att det är angeläget att få till stånd en utredning. Tyvärr

Om en allmän förskola

har vi hittills fått avslag på vårt förslag.

När vi förra gången debatterade skolfrågor här i riksdagen och jag hade äran diskutera med statsrådet Palme kallade han mig i ett visst sammanhang för en sibylla. Jag tror att jag så här på västkanten skall försöka spå litet grand också i den här frågan och ta statsrådets ord från förra gången ad notam.

Även om riksdagen avslår reservationen — och så blir förmodligen fallet — tror jag att vi tämligen snart får ett beslut om en förskola i någon form. Jag har en bestämd känsla av att denna fråga är på gång. Det vore mycket intressant att få höra statsrådets mening på denna punkt. Om jag ville vara en smula elak i detta sammanhang skulle jag kunna säga att det gamla oppositionskravet som vanligt inom kort förmodligen kommer att bli ett regeringsförslag. Det har hänt många gånger förr, och det skulle inte förvåna mig om så blir fallet även nu, men förslaget behöver ju inte vara sämre fördenskull. Ur vår synpunkt skulle vi hälsa det med tillfredsställelse.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Herr LIDGARD (h):

Herr talman! Det sprider sig nästan alltid någon sorts obegriplig tröghet och — jag skulle nästan vilja säga — ovilja i de socialdemokratiska leden när man från annat håll dristar sig till att ta upp frågor som gäller förskoleverksamheten. Jag vet inte om detta beror på att socialdemokraterna lever kvar i något slags förlegad och gammaldags uppfattning om att tyngdpunkten inom förskoleverksamheten företrädesvis har en social aspekt och en stark familjepolitisk anknytning. Tyngdpunkten har tidigare legat främst på barnens tillsyn, vård och fostran. Barnavårdande, mentalhygieniska och sociala fråge-

Om en allmän förskola

ställningar har dominerat diskussionen. Vad jag vet alldeles bestämt är att samma tröghet som i dag präglar statsutskottets majoritet när det gäller att ta ställning till den föreliggande motionen möter man i kommunerna när man försöker ta lokala initiativ ungefär i den anda som har präglat både motionerna och reservationen.

Det finns en väsentlig sak att hålla i minnet när man diskuterar de små barnens ställning i vårt nutida samhälle. Vårt allmänna skolväsende har undergått och undergår en förändring där man försöker komma fram till en större helhetssyn på ungdomarna — detta är kanske rent av någonting av det väsentligaste i det nya skoltänkandet. Denna helhetssyn spelar en avgörande roll, och man kan måhända något förenklat uttrycka det så att man har kommit fram till en målsättning med lika tonvikt på fostran och på undervisning. Lika litet som man i det allmänna skolväsendet kan förhindra en sådan utveckling, lika litet kommer man ifrån att samma problem finns inom förskoleväsendet, på barnavårdens område.

Vi som har varit verksamma i kommunerna vet att förskoleväsendet möts av ett mycket starkt föräldraintresse. Vi kan över huvud taget inte tillgodose önskemålen från föräldrahåll, och vi har utomordentligt långa köer till de institutioner som finns.

Detta föräldraintresse är en naturlig konsekvens av att vi nu lever i ett starkt urbaniserat samhälle, där familjens sfär har krympt i bildlig och bokstavig bemärkelse, varför man har svårare att tillgodose alla barnets behov inom hemmets väggar. Samtidigt har hos föräldrarna insikten om förskoleålderns grundläggande betydelse för barnens fortsatta utveckling alltmera trängt in. Föräldrarna är angelägna att med hjälp av förskolan komplettera hemfostran och ge barnen vad de inte kan få i hemmen — fostran till anpassning och samarbete, till gemenskap med en större

grupp än hemmen erbjuder, och kanske även träning till anpassning i samhällslivet. I förskolan finns det plats och utrymme för all den lek och all den aktivitet som de små barnen har behov av att få utveckla och som de på grund av trångboddhet och hänsyn till grannar i de allra flesta fall inte kan ge fritt utlopp åt.

I sexårsåldern tillkommer något nytt utöver detta allmänna sysselsättnings- och anpassningsbehov. Det återstår mycket att göra för att övergången från barnens lekvärld till skolans arbete skall bli så harmonisk som möjligt. Barnen behöver förberedas för den stora och genomgripande förändring i deras liv som skolstarten innebär för dem. Det är nya krav som kommer att ställas på dem i fråga om självständighet, koncentration och uthållighet, i fråga om samarbete och lojalitet med jämnåriga och vuxna. Om barnen tränas i dessa avseenden, om man grundlägger goda vanor redan före skolans början, kan mycket av det, som man annars får ägna den första höstterminen åt och som skapar svårigheter och påfrestningar, undvikas.

Barnen bör under denna inskolningstid ha lärt sig sådana elementära saker som att klä av sig och klä på sig, hantera enklare redskap som de möter i skolan — penna, pensel, sax osv. Det kan också vara nödvändigt att de lär sig detta under sin mest formbara tid, nämligen förskoletiden. Det gäller då kanske inte precis sexårsåldern utan åldern närmast dessförinnan. Under den tiden kan man faktiskt lära sig att planera och fullfölja en viss uppgift, och man kan kanske uppleva tillfredsställelse att se ett resultat av sin verksamhet.

Vi skall i detta sammanhang komma ihåg en väsentlig sak, nämligen att det som vi vuxna kallar för lek i själva verket för de små barnen är ett arbete. De behöver för denna verksamhet precis samma stimulans, och de behöver känna samma tillfredsställelse över att nå

ett gott resultat som vi vuxna behöver i vår verksamhet.

Begreppsbildningen och uppfattningen av färg, form och antal alldeles uppenbart till förskoleåldern och behöver också stimuleras och utvecklas. Förståelsen för andra människor och för människornas inbördes beroende av varandra kan ökas genom att man till barnen förmedlar enkla kunskaper om sammanhang i naturen, om hur stad och samhälle bygger på att människor utför tjänster åt varandra, om främmande folk osv. Barnen behöver kort sagt en inskolningsperiod, som under nuvarande förhållanden måste förläggas till den första terminen, som jag tidigare sagt.

För mig har det efter hand kommit att framstå som en anomali i vår nuvarande skollagstiftning att man skall förutsättas vara skolmogen just det år man fyller sju år. Man kan bli sju år det aktuella året den 1 januari och man kan fylla år den 31 december, men man förutsättes ändå kunna starta ungefär från samma utgångspunkt när man börjar skolan höstterminen. Det är förvisso en relativt stor skillnad mellan den som fyllt sju år den 1 januari och den som fyller sju år den 31 december.

Jag är alldeles övertygad om att vi så småningom måste nå fram till en situation där fixerade åldersgränser mellan förskola och småskola framstår som svårmotiverade och där uppspaltningen på skilda huvudmän och skilda tillsynsmyndigheter framstår som ressentiment av förlegade ambitioner och prestigekänslor hos olika myndigheter.

Det är sådana ting, herr talman, som en utredning måhända skulle kunna ge svar på, och jag kan uppriktigt sagt inte förstå majoritetens ställningstagande i detta ärende. Man talar om att man inte har tillräckligt med vetenskaplig forskning som underlag för att sätta i gång ett utredningsarbete. Men hur har det i själva verket varit under alla de år vi har haft olika utredningar på skolväsendets område? Alltsedan 1940, när man

Om en allmän förskola
började denna utredningsverksamhet, har parallellt löpt en vetenskaplig forskning som i allra högsta grad har stimulerats av det pågående utredningsarbetet. Jag tror att man skulle kunna nå fram på denna väg i detta sammanhang också. För mig framstår i dag, herr talman, en anknytning av förskoleverksamheten till det allmänna skolväsendet som den angelägnaste skolreformen.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Först vill jag med anledning av vad herr Lidgard sade om socialdemokraternas tröghet när det gäller skolreformer bara erinra om att herr Lidgards parti under inga förhållanden kan göra anspråk på att vara pådrivare i fråga om skolreformer.

När det sedan gäller en allmän förskola — som det är fråga om här — kan man konstatera en viss tveksamhet i motionerna och kanske också i reservationen, därför att där radas upp de betänkligheter som kan anföras. Man är inne på frågan om forskning på detta område, man är inne på det statsfinansiella läget, man diskuterar huruvida skolplikten skall utsträckas ytterligare ett år eller om man bara skall sänka den övre gränsen för skolåldern, så att barnen slutar skolan vid 15 års ålder.

När statsutskottets majoritet nu har stannat för att yrka avslag på motionerna är det naturligtvis inte därmed sagt att vi inte tror att denna fråga skulle kunna lösas längre fram. Vi har inte avskrivit frågan. Men vi har ändå bedömt det på det sättet att i vart fall för närvarande krävs ytterligare utredning — det har vi också anfört i vårt yttrande. Det gäller den vetenskapliga forskningen, där vi tror att det behöver göras något ytterligare.

Vad skolöverstyrelsen beträffar kan man visserligen anföras att den har varit positiv i ett tidigare yttrande, men i

Om en allmän förskola

det yttrande som förelåg 1967 sades i varje fall att inte alla som börjar i sexårsåldern klarar sig. Det är inte så att alla skulle klara sig.

Utskottets majoritet avstyrker motionerna med hänvisning till vad vi anfört. Därmed är dock inte sagt att frågan är avskriven.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Man kan konstatera en i och för sig intressant reträtt i uttalandena från borgerligt håll i denna fråga. Under ett antal år har man diskuterat detta problem med utgångspunkt i att det gällde att sänka skolpliktsåldern med ett år. Här anföres som skäl att om man sänker skolpliktsåldern med ett år kan man tjäna ett år i andra ändan så att säga, så att ungdomarna skulle kunna komma ut på arbetsmarknaden ett år tidigare. En del entusiaster har i sitt besparingsnit gått så långt att man när som helst väntar att de skall hamna i det prenatala utbildningsstadiet, vilket ju skulle medföra en besparing.

Jag är emot detta. Det är fullständigt felaktigt att tro att man genom att sänka skolplikten med ett år skulle få ut folk på arbetsmarknaden — vilket det här är fråga om — med samma kunskaper. Man tar ingen hänsyn till den mognadsprocess som människorna ändå genomgår. I motionerna finns fortfarande tanken att det gäller att sänka skolplikten med ett år. Jag tror att det är värdefullt att man för bort den föreställningen ur debatten.

Herr Lidgard sade att socialdemokraterna hade en negativ inställning till lekskolorna. Det orimliga i denna ståndpunkt framstår ganska klart om man ser på statistiken. 1950 fanns det plats för ungefär 19 000 barn i lekskolorna. 1960 var det 38 000 platser, i dag 60 000, och 1970 torde det vara 70 000, alltså en utomordentligt kraftig expansion.

Utbyggnaden av daghemmen gick under 1950-talet inte alls i samma snabba takt. Platsantalet ökades endast från 9 700 till 10 300 mellan 1950 och 1960. Nu pågår emellertid en mycket snabb utbyggnad av daghemmen, så att man för 1970 kan räkna med 30 000—35 000 platser disponibla. Jag tror att det är mycket klokt att man just under detta skede prioriterat daghemmen på grund av den utomordentligt stora betydelse som de har för de kvinnor som vill gå ut i förvärvsarbete.

Hur är läget i dag?

Det börjar bli 50 procent eller mer av en årskull som kommer till lekskolan. Samtidigt ökas antalet daghemsplatser för de yngre barnen. Fritidshemmen byggs ut i snabb takt. Det är ingen idé i dag att tala om en sänkt skolpliktsålder. Jag tror inte att vi i dag skulle säga att vi skall införa en obligatorisk förskola. Vad skulle det tjäna till?

Däremot står det alldeles klart att vi inte har några resurser till att i dag införa en obligatorisk förskola, om vi inte skall strypa hela daghemsutbyggnaden. Förskolan kommer emellertid att bli betydligt mera allmän, större och större del av årskullarna kommer att gå i förskola. Då finns vissa skäl att överväga hur man skall samordna verksamheten inom daghemmen och lekskolorna. Vilka pedagogiska erfarenheter har man vunnit av den hittillsvarande verksamheten och — i den mån lekskolan blir mer allmän — vilka sambandsproblem kommer man att få till den obligatoriska skolan? Det är alldeles uppenbart att vi här saknar erfarenheter.

Herr Lidgard var inne på att den för dagen mest angelägna skolreformen är att reformera lekskolorna. Jag delar inte denna hans mening. Det är viktigt att lekskolorna byggs ut, men en reform som innebär en total förändring av deras karaktär tror jag vore felaktig.

I förra veckan besökte jag förskollärarinnornas kongress. Av vad jag sade i mitt tal där tror jag två ting väckte stor anklag — kongressdeltagarna

Om en allmän förskola

tyckte likadant som jag. För det första: för inte in talet om en sänkt skolpliktsålder i detta sammanhang! Därmed skulle man bara göra förskolan en otjänst. För det andra: förskolan har haft en oerhörd styrka i sin fria pedagogik. Den har icke varit bunden av läroplaner, kursplaner och all den nödvändiga byråkrati som det övriga skolväsendet måste hålla sig med. Den har satsat på andra pedagogiska idéer, på barnens självverksamhet och sådant. När vi nu bygger ut förskolan skall vi vara mycket aktsamma om och bevara denna fria, aktivitetsbetonade karaktär hos förskolan.

Herr Thorsten Larsson ville vara sibylla. Jag förmodar han har läst tidningarna och på grund av att han där läst om vad som hänt ansåg han sig kunna se in i framtiden.

På förskollärarinnornas kongress, där statsrådet Odhnoff och jag talade, tog fru Odhnoff vid där jag slutade mitt tal, och fru Odhnoff meddelade att hon kommer att tillsätta en utredning angående barnstugornas och förskolornas fortsatta utveckling och de problem som kommer upp vid kontakten med skolan. Det kan gälla skolskjutsar, handikappade barn och dylikt. Vi räknar med att mycket snart tillsätta denna utredning. Det är utomordentligt viktigt att slå fast att denna utredning inte skall ta sikte på en sänkning av den allmänna skolpliktsåldern, som varit det stora debattämnet här. Utgångspunkten skall inte vara att partout införa en obligatorisk förskola, utan utredningen skall gälla den problematik som vi kan komma att ställas inför vid en fortsatt utbyggnad av verksamheten, en utbyggnad som vi hoppas på och kan förutse.

Herr LIDGARD (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tyckte det såg ut som om statsrådet Palme lyssnade till mitt anförande, men det var tydligen ett misstag. Annars skulle han inte ha

kunnat säga att jag var ute för att ändra karaktären på förskolorna, att vilja reformera dem. Det bör av mitt anförande klart ha framgått att jag ansåg det utomordentligt angeläget att knyta samman förskoleverksamheten med det allmänna skolväsendet. Det man kan ge barn i åldern fyra till sex år i form av anpassning till kamrater, träning i olika avseenden, lek som de upplever som arbete osv., är allt sådant som de har nytta av när de börjar skolan. Jag tror vi blir befriade från många anpassningssvårigheter under det första skolåret genom att ge fler barn möjlighet att gå i en allmän förskola.

När jag talade om socialdemokraternas tröghet i detta sammanhang gällde det inte tröghet att öka antalet förskoleplatser. Jag beskrev alldeles klart trögheten på det sättet, att man måste förstå att det avsåg själva det pedagogiska momentet i förskolornas verksamhet där socialdemokraterna i stort sett lever kvar i äldre tankegångar av viss karaktär. Jag har själv i mycket stor utsträckning upplevt detta på det lokala planet, så jag vet faktiskt vad jag talar om.

Nu försöker statsrådet Palme förvända blickarna på oss i detta ärende genom att säga: Det är ju fint att ni har gått till reträtt i frågan om skolpliktsålderns inträdande. I den mån det har förekommit någon diskussion om en sänkning av skolpliktsåldern föreställer jag mig att det har varit som ett alternativ bland många att lösa det problem vi nu diskuterar.

Under de tjugo år jag har sysslat med förskoleväsendet och skolväsendet har jag aldrig haft någon annan uppfattning än att man skall försöka knyta samman dessa båda institutioner till en pedagogisk meningsfylldhet.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag var inte beredd på att bli så att säga bönhörd omgående. Jag har faktiskt inte läst någonting om detta i tidningen, statsrådet Palme. Men

Om en allmän förskola

jag kan väl föreställa mig att denna fråga helt enkelt ligger så till som jag relaterade.

Statsrådet Palme redovisade siffror om utvecklingen av antalet barn som går i lekskolor i dag och talade om nödvändigheten av att de blir rätt handleda. Det säger sig självt att ett ansvarigt statsråd som studerar detta naturligtvis måste inta en positiv hållning.

I utskottsutlåtandet anförs att vi motionerar om utredning och förslag angående förutsättningar för inrättandet av en allmän förskola enligt i motionerna angivna riktlinjer. Jag tror inte, herr statsråd, att det i varje fall från vårt håll skall bli strid om en sänkning av skolåldern. Vi har nog vår uppfattning om den saken klar från början. Jag vill erinra om att herr Larssons i Hedenäset motion år 1964 gick ut på inrättandet av en allmän förskola. I våra motioner har vi skrivit, att om utredningen så skulle finna får man naturligtvis pröva saken ur olika synpunkter. Jag tycker det är nödvändigt med den dubbla aspekten på problemet. Personligen tror jag — vilken uppfattning nog delas av i varje fall mitt parti och kanske även av de flesta i folkpartiet — att det inte är angeläget att sänka skolåldern men däremot att inrätta en allmän förskola.

Med detta anser jag mig inte behöva gå närmare in på det här spørsmålet, ty då skall vi väl avvakta och se vad en sådan utredning kan ge till resultat.

Herr Mårtensson tycker att vi var litet vaga i våra resonemang i motionen. Till det vill jag säga att det är oss fjärran att vara så självsäkra, att vi skulle säga att så och så skall detaljerna se ut, utan det överlämnar vi med förtroende åt utredningen att bedöma. Vi får väl se, herr talman, hur denna fråga utvecklar sig i framtiden. Jag vill dock redan nu säga att jag är glad över att den positiva inställningen hos statsrådet är så uppenbar.

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Jag har väl ingen anledning att bråka med de närvarande högerledamöterna. Ändå var högerns motion och reservation i skolberedningen samt deras motion förra hösten alldeles klart inriktad på en sänkning av skolpliktsåldern. Även i reservationen till föreliggande utskottsutlåtande står det: »Grundtanken i motionerna är att det ur många synpunkter kan diskuteras om det är lämpligt att skolgången, som nu är fallet, påbörjas först det år då barnen fyller sju år. Motionärerna finner uppenbarligen skäl tala för en sådan sänkning av skolinträdesåldern.»

Förskolan skall inte vara en reguljär skola i den mening som ni avser. När det blir en utredning finns det förutsättningar för att det hela skall kunna hanteras enhetligt i framtiden.

Herr Thorsten Larsson sade att han var en så skicklig sibylla att han inte ens behövde läsa tidningarna, men när jag ser ut över kammaren undrar jag om han kan ha fått upplysningar på något annat sätt. Han kanske har talat med centerpartiets valkyria, som deltog i det möte med förskollärarinnor där jag annonserade den här utredningen.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag vill bara läsa innan till, ur reservationen, en gång till: »Motionärerna finner uppenbarligen skäl tala för en sådan sänkning av skolinträdesåldern, som införandet av ett allmänt förskoleår innebär . . .»

Med detta är det väl ganska klart ut sagt att om man inför ett allmänt förskoleår så kan man kalla det vad man vill. Men en helt annan sak är det, herr statsråd, om man säger att vi skall sänka skolåldern till sex år — och i konsekvens härmed låta eleverna avsluta sin skolgång ett år tidigare. Detta visar en helt annan inställning till hela problemet.

Inställningen att införa ett allmänt förskoleår skall väl ändå bli så pass allmän, att sexåringarna får en förskola.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Thorsten*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 55, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Thorsten*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 60.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 56, i anledning av motion om anpassning av skrivundervisningen till datatekniken, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. den fortsatta utbyggnaden av Stockholms universitet vid Frescati

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid universiteten m. m. jämte motioner.

I propositionen nr 26 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 9 februari 1968, föreslagit riksdagen att godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats angående bestridande under budgetåret 1967/68 av utgifter för vissa byggnadsobjekt i Stockholm och Göteborg. För Stockholms del hade bland annat föreslagits nybyggnader för cirka 60 miljoner kronor inom Frescatiområdet för icke-laborativa institutioner och en laboratoriebyggnad för drygt 17 miljoner kronor för läkarutbildningen vid karolinska institutet. Med hänsyn till att sammanlagt drygt 140 miljoner kronor stode till förfogande under investeringsanslaget Byggnadsarbeten vid universiteten och vissa högskolor hade i propositionen icke begärts någon medelsanvisning för de föreslagna byggnadsobjekten utan ett godkännande av att kostnaderna för dessa bestredes av tillgängliga medel under nyssnämnda anslag.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 545, av herr *Wallmark m. fl.*, och II: 668, av herr *Björkman m. fl.*,

dels ock de likalydande motionerna I: 770, av herr *Wirtén m. fl.*, och II: 994, av herr *Källstad m. fl.*

I motionerna I: 545 och II: 668 hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t måtte förelägga riksdagen förslag om fortsatt utbyggnad av Frescatiuniversitetet samt eljest vidtagna de åtgärder, som erfordrades för att förhindra ytterligare försening av Stockholms universitets utflyttning till Frescati.

Ang. den fortsatta utbyggnaden av Stockholms universitet vid Frescati

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte godkänna vad i statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 9 februari 1968 förordats angående bestridande under budgetåret 1967/68 av utgifter för vissa byggnadsobjekt i Stockholm och Göteborg,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 545 och II: 668,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 770 och II: 994.

Reservation hade anmälts, utom av annan av herr *Wallmark* (h), som dock ej antytt sin mening.

Herr **WALLMARK** (h):

Herr talman! I anslutning till denna proposition har väckts en del motioner, bl. a. en ifrån högerriksdagsmän i Stockholms stad och Stockholms län, liksom också en folkpartimotion i samma ärende och i stort sett samma riktning.

Anledningen till motionerandet är inte förvånansvärt. Vi som bor här inom området ser med verklig oro på den stora försening som föreligger när det gäller att bygga ut universitetet. De ramtal som man hittills arbetat efter har ständigt överskridits. Förhållandena för studenter och lärare är lindrigt uttryckt ytterst otillfredsställande. Jag tror att de ganska livfulla beskrivningar av förhållandena som lämnats i dagspressen klarlägger detta ganska väl.

När vi nu äntligen får en proposition om utbyggnad av Frescati, siktar den endast i första hand till att tillgodose 10 000 studenter, och utbyggnaden kommer inte att bli klar förrän 1972. De laborativa ämnena är ännu inte medtagna, och den ramkommittén för närvarande har att arbeta med, 15 000 studenter, kommer alltså inte att klaras förrän gissningsvis någon gång på andra hälften av 1970-talet.

Utvecklingen har i det här sammanhanget liksom i så många andra

sprungit förbi regeringen, och det torde inte vara någon överskattning, om man säger att antalet faktiskt studerande vid universitetet kommer att uppgå till mer än det dubbla vid den aktuella tidpunkten. Så sent som i höstas rapporterade rektor, när han besökte utskottsavdelningen, att man hade närmare 24 000 studenter inskrivna, vilket långt överstiger de studerandemöjligheter som finns. Det är inte att förvåna sig över att studietakten inte kan hållas och att arbetsförhållandena för lärarna och professorerna är ytterst otillfredsställande.

Det ser heller inte ut som om det skulle bli någon bättring. Lokalerna är i dag spridda på över 30 olika ställen runt om i Stockholm. Den enda möjligheten att härbärgera de nytillkommande studenterna under utbyggnadsperioden är, såvitt man kan förstå, att hyra in sig i ytterligare ett antal provisorier, vilket inte på något vis torde effektivisera studierna. När vi dessutom vet att folkmängden i målarområdet, som är upptagningsområde för Stockholms universitet, kommer att växa med utomordentlig hastighet, är det väl troligt att till och med de prognoser som statistiska centralbyrån har gjort kommer att överskridas. Vi vet ju att de regionplaneprognoser som gjordes upp för något år sedan redan nu har fått revideras högst avsevärt.

Det är alltså inte ägnat att förvåna att vi i vår motion så allvarligt velat framhålla att riksdagen borde göra en demarsch hos regeringen om att med intresse och skärpa ägna sig åt frescatiutbyggnaden.

Utskottet har haft förståelse för olägenheterna och beklagat förseningen. Utskottet har vidare hänvisat till att många svårbedömbara faktorer påverkar den fortsatta utbyggnaden samt uttalat en stillsam förhoppning om att regeringen skall göra allt vad den kan för att driva på utvecklingen så att man kommer ikapp något så när.

Jag har inte haft möjlighet att kom-

Om ändrade principer för inkomstbeskattningen av fiskare

ma med någon speciell reservation i det här sammanhanget, eftersom det gäller att anvisa medel till den första etappen. Självfallet biträder jag utskottsmajoriteten på den punkten. Emellertid har jag velat säga det här för att understryka lite hårdare vad utskottet sagt angående den fortsatta planeringen. Slutligen vill jag bara tillägga att om man inte med yttersta allvar griper sig an planeringen för universitetet i Stockholm, så kommer vi inom relativt kort tid att uppnå någonting som normalt kallas för kaos.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 58, angående överlämnande till jordbruksutskottet av två till statsutskottet hänvisade motioner, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Om ändrade principer för inkomstbeskattningen av fiskare

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 24, med anledning av motioner om ändrade principer för inkomstbeskattningen av fiskare.

I de likalydande motionerna I: 128, av herr *Tistad m. fl.*, och II: 172, av herr *Åberg m. fl.*, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning angående inkomstbeskattningen av svenska fiskare, i syfte att utforma bestämmelser, som överensstämde med i Norge för närvarande gällande principer.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen med anledning

av motionerna I: 128 och II: 172 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning i syfte att uppnå en lindring i inkomstbeskattningen av sådana fiskare, som utövade sin verksamhet på avlägsna fiskeplatser.

Reservation hade avgivits av herrar *John Ericsson (s)* och *Einar Eriksson (s)*, fröken *Ranmark (s)*, herrar *Paul Jansson (s)*, *Arne Pettersson (s)*, *Brandt (s)*, *Allard (s)*, *Asp (s)* och *Andersson i Essvik (s)* samt fru *Holmqvist (s)*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 128 och II: 172.

Herr **PETTERSSON, ARNE, (s):**

Herr talman! Denna fråga om förmanligare skatteregler för fiskare prövades även förra året, då bevillningsutskottet avstyrkte motionerna. I sitt betänkande nr 36 uttalade bevillningsutskottet att det inte varit berett att genom ändring av gällande beskattningsregler för en särskild yrkeskategori införa särbestämmelser i fråga om värdering av naturaförmåner och beräkning av omkostnadsavdrag. En sådan reform skulle strida mot grundläggande principer vid beskattningen. I den mån en ändring av nu tillämpade normer för sådan värdering och beräkning ansågs påkallad, borde detta enligt utskottets mening åstadkommas genom av vederbörande myndigheter utfärdade anvisningar för tillämpningen av lagstiftningen beträffande ifrågavarande skattskyldiga.

Förra året följde riksdagen utskottet i denna fråga. I år har med fru Fortunas hjälp utskottet ändrat uppfattning. Det har dock inte den dåvarande majoriteten, som i år är reservanter. Den dåvarande majoriteten — alltså nu reservanterna — anser att de skäl som förra året räckte för att avstyrka motionerna gäller även i år.

Om ändrade principer för inkomstbeskattningen av fiskare

Jag vill med detta, herr talman, och med hänvisning till reservationens skrivning yrka bifall till reservationen.

Herr MAGNUSSON (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet i denna fråga för att erinra om att på riksdagens bord ligger en proposition nr 59 med en rad förslag på fiskets område. Denna proposition kommer att föreslå hur organisationen skall byggas upp för att på rätt sätt tillvarata fiskets intresse. Propositionen bygger på en utredning, som har arbetat sedan i höstas och som kom med ett förslag den 6 mars i år. Utredningen kommer att fortsätta, och jag vill inför kammaren föredra de direktiv som utredningen i fortsättningen skall arbeta efter.

Utredningen skall ta upp:

Utvecklingstendenserna inom svenskt fiske: fångsterna av olika slag, produktionsmedlen — arbetskraft, båtar, utrustning — fiskbeståndet, utrikeshandeln, konsumtionen samt priserna vid försäljning inom landet och vid export;

Avsättningsförhållandena: produktions- och konsumtionsutvecklingen utomlands och dess inverkan på möjligheterna att exportera svensk fisk till EEC-marknaden, avsättningsmöjligheterna för olika fiskslag på den inhemska marknaden samt slutsatser beträffande produktionskapaciteten och avsättningsutrymmet.

Prisregleringen vid olika avsättningsalternativ: principerna vid avsättningen av den fisk som köpts till garantipris samt exempel på medelsbehovet för prisregleringen — olika alternativ beträffande överskott och priser vid avsättning av dessa överskott samt beträffande avvägningen av prisutjämningsbidrag.

Stödätgårderna inom ramen för importregleringen: principerna för importregleringen vid dess nuvarande utformning och möjligheterna att påverka marknadsutvecklingen genom denna reglering, Sveriges internationella åta-

ganden beträffande import av fisk och fiskprodukter och möjligheterna att ändra gränsskyddet på fiskområdet samt utformningen och effekten av ett system med s. k. referenspriser vid import.

Frågan om ökade resurser för prisregleringsverksamheten m. m.: grunderna för prisregleringens finansiering m. m., systemet med prisregleringsavgifter och Sveriges internationella åtaganden på fiskområdet — EFTA och GATT — samt möjligheten att vidga systemet med prisregleringsavgifter.

Det är sålunda en rad förslag som kommer att främja fisket, och jag tror att detta är den väg vi måste beträda för att klara den situation det svenska fisket just nu befinner sig i. Att ge en skattelättnad åt vissa yrkesutövare med relativt goda förtjänster på fisket, det är en väg som jag inte tror att vi har anledning att beträda.

Jag har velat redovisa detta för att ingen skall tro att vi på något sätt är negativa till hjälp åt fisket. Tvärtom är vi mycket positiva till att det svenska fisket just nu skall få det stöd som behövs. Men jag anser inte att det finns någon som helst anledning att tillsätta en ny utredning, som vid sidan av den arbetande utredningen skulle ta upp skattefrågorna.

Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Som herr Arne Pettersson nämnde, har lotten ordnat det så att jag i detta ärende skall föra utskottets talan.

Vi läser snart sagt dagligen i tidningarna om fiskets bekymmersamma situation, om minskade fångster och ökande avsättningssvårigheter. När andra människor ser sin levnadsstandard öka, minskar fiskarnas inkomster år från år. Under de två senaste åren har genomsnittsinkomsten för fiskarna i mitt hemlän minskat med inte mindre än 30 pro-

Om ändrade principer för inkomstbeskattningen av fiskare

cent. Med hänsyn till den prisstegring som samtidigt skett är minskningen i realinkomst ännu större.

Det är emellertid inte denna inkomstminskning och dessa besvärliga tider i och för sig som föranlett motionen, så som jag strax skall visa; men svårigheterna är kanske en anledning att inte dröja med de skattelättnader som från andra synpunkter är berättigade.

Herr Arne Pettersson behandlade utskottets skrivning som om den uteslutande gällde frågan om ett omkostnadsavdrag för fiskarna. De nuvarande beskattningsreglerna på den punkten är fullt tillfredsställande. Riksskattenämnden och prövningsnämnderna har också möjligheter att utforma tillämpningsföreskrifter. Den frågan behöver alltså inte göras till en riksdagsfråga. Nej, här gäller det någonting helt annat — jag skulle vilja säga att det är en fråga om skatteskalorna.

Vi införde år 1958 här i Sverige en särbeskattning för sjömän vilken kan sägas innebära en definitiv källskatt. Det finns två skattetabletter för sjömän — den ena för sjömän i närfart, den andra för sjömän i fjärrfart. Med fjärrfart avses i förordningen sjöfart som går bortom linjen Lindesnes—Hanstholm, d. v. s. till Nordsjön och haven ännu längre bort. I vissa fall kan sjöfart innanför den linjen räknas som fjärrfart. Skattetabellen för närfart motsvarar ungefär den vanliga källskattetabellen för sådana som är anställda i land, men tabellen för sjömän i fjärrfart är så konstruerad att den ger en lägre skatt än de vanliga skattetabletterna; i lägre inkomstskikt rätt mycket lägre än den vanliga källskatten.

Man åberopade fyra skäl när sjömansskatten infördes.

För det första kan sjömännen på grund av sina arbetsförhållanden inte fullgöra deklarationsskyldigheten på samma sätt som andra skattskyldiga.

För det andra var det svårt att få folk ombord på svenska fartyg på grund av skattebestämmelserna. Svenskt sjöfolk

tog gärna hyra på utländska fartyg, därför att de där inte behövde betala så mycket i skatt. Särskilt pekade man på hur mycket förmånligare skattebestämmelserna vid det tillfället var i den norska handelsflottan.

Det tredje skälet var en ökande tendens hos vårt sjöfolk att ta arbete i land. Det var, sade man, »föga lockande att erlægga lika hög skatt för en arbetsinkomst förvärvad till sjöss och fjärran från hemmet som för en arbetsinkomst förvärvad i land i närheten av hemmet».

Som ett fjärde skäl anfördes att en skattskyldig, som bor på den ort där han har sin utkomst eller som varje dag efter arbetets slut återvänder till sitt hem, tillgodogör sig sociala och andra liknande förmåner av olika slag i en helt annan utsträckning än en sjöman som ofta under långa tider måste vara borta från hemmet.

Detta är alltså skälen till att sjömän i fjärrfart betalar skatt efter en tabell som innebär lägre skatteuttag än de vanliga källskattetabletterna gör.

Många av våra fiskare arbetar under samma betingelser som sjömän i fjärrfart. Väst kustfiskarna bedriver till mycket stor del sitt fiske väster om linjen Lindesnes—Hanstholm, som bildar gräns mellan närfart och fjärrfart i sjömansskattehänseende. Dessa fiskare ligger för det mesta ute hela veckan och är hemma endast över veckoskiftet. Ibland ligger de ute två, tre, ja i vissa fall upp till sex veckor i sträck. Jämför dessa fiskare med ombordanställda i pendeltrafiken över Nordsjön, exempelvis mellan Göteborg och Hull! Med den tidtabell som tillämpas på denna linje är fartygen borta från Sverige fyra och ett halvt dygn åt gången var tredje resa men eljest bara tre och ett halvt dygn åt gången. Nog har de fiskare som arbetar på Nordsjön lika starka skäl för skattelindring som ombordanställda på dessa linjefartyg.

Utskottsmajoriteten har därför ansett att man bör företa en utredning om

Om ändrade principer för inkomstbeskattningen av fiskare

möjligheterna att få till stånd en skatte-
lindring för fiskare som utövar sin
verksamhet på mera avlägsna fiskeplat-
ser. Naturligtvis kan man inte lösa frå-
gan så enkelt som att man bara gör sjö-
mansskattebestämmelserna tillämpliga
på fiskare. I stället får man tänka sig
att medge ett avdrag från inkomsten för
fiskare som har deltagit i fiske på mera
avlägsna fiskeplatser. Man har gått den
vägen i Norge. Där medger man ett av-
drag med 12 procent på inkomsten för
fiskare som har bedrivit fiske till havs
under minst 15 veckor av året. Avdra-
get är dock maximerat till 3 000 kronor.
När vi införde sjömansskatten fäste vi
mycket stor vikt vid hur skattebestäm-
melserna för sjömän var ordnade i
Norge. Jag undrar om man inte i detta
fall också borde intressera sig för och
ta lärdom av de norska bestämmelser-
na.

Det har sagts att om man skulle för-
söka överföra sjömansskatteförordning-
ens principer i detta avseende på fis-
karna skulle det ensidigt gynna väst-
kustfiskarna, eftersom det huvudsakli-
gen är de som bedriver fiske på Nord-
sjön. Nu finns ju ingen regel utan un-
dantag. Jag läste för ett par veckor se-
dan i tidningarna att åtta fiskebåtar
från ost- och sydkusten gått till Nord-
kap för att bedriva laxfiske; även de
börjar ge sig ut på de stora haven. För
övrigt är ju fisket i mycket hög grad
koncentrerat till västkusten. Av de
svenska yrkesfiskarna är 63 procent bo-
satta på västkusten. De större båtarna,
med mer än 200 hästkrafters maskin-
styrka, finns till 80 procent på västkus-
ten, och västkustfisket svarar för 80
procent av fångstmängderna. Om man
inför lättnader för fisket, är det en
ganska naturlig sak att de främst kom-
mer västkustfiskarna till godo.

Jag åhörde med stort intresse min
bänkkamrat herr Magnussons anföran-
de i denna fråga. Jag tycker dock att
vad han anförde angående fisket inte
hör hit. Här är det fråga om att skapa
skatterättvisa för en yrkeskategori. Det

är en angelägenhet på längre sikt som
inte har något direkt samband med de
åtgärder som övervägs för att öka fis-
kets lönsamhet.

Med detta ber jag, herr talman, att få
yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Her-
mansson* (cp).

Herr **PETTERSSON, ARNE**, (s):

Herr talman! Herr Tistad och jag kan
kanske enas på en punkt, nämligen att
det otvivelaktigt finns anledning för bå-
de riksdagen och andra samhällliga
myndigheter att intressera sig för de
svåra problem som fiskarna har för när-
varande. Men jag tror att det är litet ga-
let att börja i den ända som gäller skat-
telättnader. Skall man ge det riktiga stö-
det till fiskarna, bör det ske på det sätt
som motiverades här i talarstolen för
en stund sedan. Man bör då bygga ut
stödet till fisket och på så sätt försöka
göra näringen mer lönsam.

Herr Tistad säger att vi borde närma
oss de regler för beskattning som gäller
i Norge. Eftersom fiskarna liksom and-
ra företagare har glädje av de mycket
generösa avdragsregler som gäller gene-
rellt för svenska företagare, tror jag inte
att fiskarna skulle vilja att det beskatt-
ningsystem för företagare, som gäller
i Norge, överföres hit. Jag tror att man
skall se till summan av fördelar och
inte till enskildheterna. Mot den bak-
grunden vidhåller jag mitt yrkande om
bifall till reservationen.

Herr **TISTAD** (fp):

Herr talman! Herr Arne Pettersson
gör sig nog skyldig till ett misstag när
han tror att vi börjar med skatterna när
vi vill hjälpa fiskarna. Detta är förslag
som har tagits upp år efter år, och de
skall inte ses uteslutande i samband
med fiskets prekära läge för närvaran-
de, utan de gäller även goda tider. Jag
sade också inledningsvis att fiskets be-
kymmersamma förhållanden just nu är

Om ändrade principer för inkomstbeskattningen av fiskare

en anledning till att inte dröja med denna reform, men att de inte i och för sig utgör något motiv för den.

När herr Arne Pettersson talar om de gynnsamma reglerna för beskattning av företagare här i landet vill jag bara erinra om att en hel del av dem som arbetar inom fisket numera inte längre är egna företagare. Båtarna ägs visserligen av fiskare, men alla ombord är inte delägare i båten och kan alltså inte tillgodöra sig de avskrivningsmöjligheter som finns. Jag vill därför varna för att betrakta den fråga vi i dag behandlar som uteslutande en företagarfråga. Den gäller också löneanställda i fiskerinäringen, även om de får sin lön under ganska säregna förhållanden, eftersom man delar intäkterna av fångsten efter vissa principer.

Herr PETERSSON, ARNE, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag talade om detta som ett företagarärendande därför att vi inom bevillningsutskottet har vant oss vid att när de borgerliga ledamöterna i utskottet talar för sänkning av en skatt gäller det alltid att sänka skatten för företagare. I stort sett är det samma förhållande här. De som i huvudsak skulle vinna på dessa lindrigare beskattningsregler är företagarna.

Sedan må det bli en facklig angelägenhet att se till att de som är anställda inom fiskerinäringen liksom alla andra anställda får sin rättmätiga del av dels intäkterna från fisket, dels av de skattefördelar som båtarnas ägare har.

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! Min ärade länskollega, herr Magnusson, förklarade sig ha behov av att deklarerat att han inte på något sätt är negativt inställd till fisket. Jag har samma behov av att avge en sådan deklARATION. Men den leder mig — i motsats till herr Magnusson — till att instämma i herr Tistads yttrande och yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Jag vill först till alla delar instämma med herr Tistad.

Vad som uppkallade mig var emellertid närmast herr Arne Petterssons uttalande att när man från borgerligt håll talar om skattelättnader syftar man alltid på företagarna. Det är fullständigt fel, herr Arne Pettersson. Jag behöver bara hänvisa till de motioner som vid årets riksdag har väckts från högerhåll om sänkning av marginalskatterna och om ökning av ortsavdragen. Jag hoppas att herr Arne Pettersson har observerat dessa motioner.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Herr Jacobsson har till en del replikerat vad jag tänkte säga.

Jag förstår herr Arne Pettersson när han uttalar att de som är anställda på fiskefartyg skall på facklig väg söka få ut bästa möjliga förmåner. Men jag blev ganska förvånad över hans uppfattning att de också skulle kunna skaffa sig skatteförmåner på facklig väg. Det är väl ändå inte den rätta vägen. Det är vår skyldighet här i riksdagen att försöka få till stånd rättvisa och skäliga skatteregler för både företagare och anställda.

Jag har mycket svårt att förstå att man kan framställa de borgerliga partierna som speciella förespråkare för företagsamheten när det gäller skatter. Jag vill erinra om att vi under den allra senaste tiden i bevillningsutskottet behandlat borgerliga motioner om de löneanställdas avdragsrätt för trakamentsersättning och kostnader vid vistelse på annan ort. Denna skattefråga är väl om någon en typisk löntagarfråga.

Till sist undrar jag om inte herr Arne Pettersson förväxlar två frågor angående fiskarna som vi behandlat under senaste tiden. Det är dels den fråga som vi behandlar i dag och som gäller alla fiskare, vare sig de är anställda eller egna företagare, dels frågan om resultat-

Om ändrade principer för inkomstbeskattningen av fiskare

utjämning för fiskare, där det i varje fall i huvudsak är fråga om fiskare med egna båtar.

Herr **PETTERSSON, ARNE**, (s):

Herr talman! Vad jag sade, fastän herr Tistad tydligen inte uppfattade det, var att de löneanställda på fiskarfartygen borde genom fackliga åtgärder också skaffa sig del i de skatteförmåner som tillkommer dem som äger fiskebåtarna.

Sedan kom herr Jacobsson upp och sade att högern månar om löntagarna också. Jag skall gärna erkänna att det förekommer, i vart fall om löntagarna har goda inkomster. Då har högern intresse.

Herr **TISTAD** (fp):

Herr talman! Jag vill bara reagera mot herr Arne Petterssons sätt att beteckna varje avdragsrätt som tillkommer företagare som en skatteförmån — det verkar som om det alltid vore fråga om en oskäligen förmån. Så är det inte, herr Arne Pettersson. Det är fråga om avskrivningar som är företagsekonomiskt betingade, och vi har varit fullt överens om här i riksdagen att de är skäligen och berättigade.

Herr **PETTERSSON, ARNE**, (s):

Herr talman! Det finns ett för kammarens ledamöter inte okänt samband mellan avskrivningsregler och förmögenhetsuppbyggnad. Jag tror att det är en av de punkter där skattelagstiftningen är synnerligen generös mot de tidigare förmögenhetsägarna som i kraft av den vinst som uppstår på förmögenheten tack vare förmånliga avskrivningsregler kan ytterligare bygga på förmögenheten. Vad jag vill ha sagt är att det inte är orimligt att de anställda genom att kollektivt ta ut högre löner försöker få en del av den förmögenhet som annars uppbygges skattefritt till följd av avskrivningsreglerna.

Herr **ERIKSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Herr Gösta Jacobsson kände sig indignerad över herr Arne Petterssons påpekande att flertalet av de skattesänkingsförslag som motionsvägen förts fram i bevillningsutskottet gäller just företagen. Herr Arne Pettersson har i stort sett rätt. Om man packar ihop de motioner i utskottet som kommer från borgerligt håll så utgör de en tillräcklig dokumentation. Det är dock riktigt att högern lämnat in förslag om justeringar av skattereglerna — jag har just suttit och studerat dem i dessa dagar. Det visar sig då att dessa skattesänkingsförslag får sina effekter, kanske minst för fiskarna. Den som har 25 000 kronor i inkomst får nämligen en skattelättnad på 77 öre i veckan. Det är i alla fall någonting — det räcker till ett Aftonblad på söndagarna. Men den som råkar ha 60 000 kronor i inkomst får bortåt 20 kronor i veckan. Därför är det riktigt som herr Arne Pettersson säger att om det från borgerligt håll skulle komma något förslag som berör löntagarna så verkar det i fel ända på inkomstskalan.

Herr **JACOBSSON, GÖSTA**, (h):

Herr talman! Herr Einar Eriksson påstod att jag var indignerad. Nej. Jag är icke indignerad, allra minst över vad herr Arne Pettersson säger, ty han är en god och vänlig människa. Vad jag opponerade mig emot var att herr Arne Pettersson tydligen glömt bort de lättnader i beskattningen för löntagarna som högern påyrkat i olika motioner som jag nyss nämnde. Man skall inte glömma bort detta. Vi tänker givetvis på de lägre inkomstskikten.

Herr Arne Pettersson försökte blanda bort korten när han talade om förmögenhetsuppbyggnad bland dessa fattiga fiskare.

Herr **LUNDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Inte heller jag är indignerad men något förvånad över att ledamöter av bevillningsutskottet inte föl-

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik

jer med förhandlingarna bättre än att de faller sådana här yttranden.

Jag vill erinra om att vi i bevillningsutskottet behandlat ett stort antal motioner från oppositionen gällande ortsavdrag, förvärvsavdrag, schablonisering etc. Herr Tistad har just fått en motion bifallen som gäller justering av schablonavdragen, vilket kommer ett stort antal skattskyldiga till godo. Själv har jag i årtal väckt motioner rörande beskattning av resetraktamenten, resor till och från arbetet och så vidare, allt berörande anställda.

Jag nämner detta för att det inte skall stå i protokollet att de motioner om skattelättnader som väckts från oppositionens sida huvudsakligen gäller lättnader för företagen. Så ensidiga är vi inte att vi enbart håller oss till den ena parten.

Herr **PETTERSSON, ARNE**, (s):

Herr talman! Jag skall ta tillbaka 2 procent!

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmanen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmanen, efter att hava upprepats propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pettersson, Arne*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmanen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Pettersson, Arne*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;

Nej — 70.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 30, med anledning av motioner om indexreglering av ingångsvärde m. m. vid beräkning av utskiftnings-skatt;

nr 33, med anledning av motion om rätt för yrkesfiskare att avgiftsfritt införa vissa varor; och

nr 34, med anledning av motioner angående begränsning av rätten till avdrag för reklamutgifter.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 20, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkten 1

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik

I denna punkt hade utskottet lämnat en redogörelse för den ekonomiska utvecklingen under år 1967 samt den av

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik

riksbanken under nämnda år förda penning- och valutapolitiken.

Punkten avslutades med en förklaring, att utskottet velat för riksdagen omförmäla vad i detta ärende förekommit.

Reservationer beträffande visst avsnitt i utskottets omförmälan om penning- och valutapolitiken hade avgivits

- 1) av herr *Regnéll* (h),
- 2) av herrar *Åkerlund* (h) och *Enarsson* (h),
- 3) av herr *Mattsson* (cp) och herr *Börjesson* i *Glömminge* (cp) samt
- 4) av herr *Hilding* (fp).

I reservationerna 1, 2 och 3 hade reservanterna ansett, att det avsnitt i utskottets yttrande, som å sid. 7 i det tryckta utlåtandet började med orden »När utskottet sammanfattar» och å sid. 8 slutade med »och lätta kreditåtstramningen.» bort erhålla den ändrade lydelse respektive reservation visade.

Herr *SUNDIN* (cp):

Herr talman! Under denna punkt har herrar *Mattsson* och *Börjesson* i *Glömminge* i en reservation, betecknad med 3, framfört vissa synpunkter icke i anledning av klämman i utskottsutlåtandet utan när det gäller skrivningen som sådan. De anser att skrivningsförfarandet — och jag delar deras uppfattning — är i viss mån missvisande.

För det första fick vårt land en devalvering, inte en inhemsk sådan, utan först kom devalveringen i Finland, sedan i England och slutligen följde även Danmark efter. En olycka kommer sällan ensam. Devalveringen utomlands följdes för vårt lands vidkommande av en diskontohöjning, på grund av att kapital som vi hade i vår valutareserv flödade ut från landet, vilket i sin tur var en följd av de åtgärder som här åberopade länder hade vidtagit. Diskontohöjningen blev 1 procent. Inom parentes vill jag säga att om man tar hänsyn till de gap som finns mellan export- och

importsidan, så finns egentligen inte de facto den valutareserv som regeringen skryter över, utan det är här i viss mån fråga om främmande kapital som ökar beloppet.

Vi har reagerat mot denna diskontohöjning och har velat ha en skrivning i enlighet med vad de av mig åberopade reservanterna föreslagit.

Vi fick sedan så småningom en diskontosänkning. Men som alltid brukar ju en diskontosänkning, med herr *Strängs* goda minne och riksbankschefens handlande, bli betydligt mindre än den föregående höjningen.

I och med att vi har haft äran att ha de s. k. tio rika länderna här, vilka skall ordna upp världens valuta, så har saken i viss mån kommit in i ett annat läge. Även om Frankrike inte är med bland dessa länder får vi ändå hoppas att de beslut som fattades vid stockholmsmötet nyligen skall leda till att världens ekonomi kan samordnas, så att vi i vårt land inte behöver uppleva motsvarigheten till de åtgärder som man utomlands måst vidta.

Vi är självfallet medvetna om att vi lever i en konjunktursvacka, som helt naturligt påverkar tryggheten för de anställda vid olika företag. Inte minst av den anledningen bör de åtgärder, som statsmakterna och regeringen har att vidta på det ekonomiska och finanspolitiska området, ske med all den försiktighet som nöden kräver.

Med tanke på att vi kan hysa vissa förhoppningar om det nya som kommer att ske efter stockholmsmötet har jag, herr talman, inget yrkande.

Herr *ÅKERLUND* (h):

Herr talman! Jag skall med några ord motivera den skrivning, vilken herr *Enarsson* och jag har fogat till detta utlåtande, som vår syn på den förda penning- och valutapolitiken.

Det är brukligt att riksdagen i samband med behandlingen av propositionen om vidgad sedelutgivningsrätt

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik

ävensom vissa delar av finansplanen anger några allmänna direktiv för såväl penning- och kreditpolitiken som för den allmänna ekonomiska politiken innefattande finanspolitiken. Vad det här gäller är alltså penning- och valutapolitiken specifikt.

Dechargen är en efterhandsgranskning av hur de allmänna direktiven från året innan har uppföljts. Majoriteten ger sin syn vid behandlingen av de ärenden som jag alldeles nyss nämnde. Vi som tillhör oppositionen har att ge vår syn vid dechargebehandlingen, och det har vi gjort.

Vår kritik, som den nu presenteras, är alltså i anslutning till vad vi sade för ett år sedan. Jag tillät mig då att här i kammaren säga att min bedömning var att det fortfarande fanns fog för att föra en restriktiv likviditetspolitik och en av denna betingad återhållsam kreditpolitik även under år 1967.

Vad vi har fått uppleva är att man slagit in på en lätt kreditpolitik. En sådan hade under alla förhållanden kommit till stånd på grund av den konjunkturavmattning som vi har fått uppleva, en konjunkturavmattning som medfört frigörelse av kapital. Härigenom har medel kommit att stå till kreditmarknadens förfogande — men på en, om jag så får uttrycka det, marknadsmässig väg, en naturlig väg, om ordet tillåtes.

Vad som har skett under året är emellertid, att riksbanken har gått ett steg längre. Den har använt sig av operationer i öppna marknaden och härigenom stimulerat till en rekordartad ökning av kreditvolymen. Jag nämner ett par siffror. År 1966 ökade volymen med 13 miljarder kronor. Kalkylen för 1967 — den som finns i den reviderade nationalbudgeten i april i fjol — räknade med en ökning av kreditvolymen med 14 miljarder kronor. I själva verket kan vi nu läsa i den sammanställning som utskottet lämnar, att ökningen blev 17,4 miljarder, vilket i realiteten betyder 30 procent ökning under året. Det är anmärkningsvärt mycket.

Det är givet att om man framkallar en sådan ökning så får det störande verkningar på marknaden. Jag kan bara erinra kammarens ledamöter om det förhållandet att tidningarna i slutet av förra året var fyllda av annonser, där bankerna uppmanade människor att ta lån och sätta sig i skuld, annonser där man på olika sätt försökte locka människorna att låna pengar. Men detta tog tvärt slut, nämligen då pundet devalverades.

Man kan då fråga, om det finns ett samband mellan valutautvecklingen, en devalvering och den inhemska kreditvolymen. Jag har alltid hävdat att det finns ett sådant samband och ett mycket viktigt sådant. Vad som hände i slutet av förra året var att riksbanken erkände riktigheten härav, när man slog till med en mycket kraftig åtstramning på kreditfronten. Inte nog med att banken slog till, den slog till i former som vi inte gillar, nämligen med ett flertal regleringar. Det var inte bara det, att man höjde diskontot, utan man införde ett straffräntesystem, d. v. s. ett differentierat diskonto, man skärpte likviditetskvoterna och man införde speciella kassakvoter.

Hade riksbanken följt den politik som vi förra våren förordade, och inte forcerat fram en kreditutvidgning utan mera tagit hänsyn till marknadsfaktorerna, hade man kunnat slippa dessa tvära kast i kreditpolitiken. Det är dock möjligt, måste jag säga, att detta inte utslutit att vi fått ta den diskontohöjning som vi fick. Det är en bedömningsfråga, och jag skulle tro att den bedömning som gjordes var riktig. Men ett önskemål på det ekonomiska området och inte minst på detta är att man så långt möjligt skall undvika ryckighet.

Vi säger sedan i vår reservation att vi stöder riksbankens beslut att upprätthålla kronans yttre värde. Skillnaden mellan oss och utskottet ligger endast däri, att vi inte utfalar oss om de bakomliggande bedömningarna. Utskottsmajoriteten talar om att de ställer sig bakom bankofullmäktiges bedöm-

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik

ningar. Vi vill bara säga att vi inte tillräckligt känner de bedömningar, som har legat bakom, för att vi skall våga göra ett sådant uttalande. Givetvis anser vi att riksbanken handlat rätt. Vi värdesätter därtill att riksbankschefen i tid varskodde oss om sin inställning innan punddevalveringen företogs. Det var enligt vår mening alldeles korrekt handlat av riksbankschefen.

Beträffande den valutapolitiska målsättningen och den politik som där förts delar vi inte majoritetens ståndpunkt om sammansättningen av våra guld- och valutatilgångar. Det står uttryckligen i instruktionen för bankoutskottet, att utskottet skall med synnerlig uppmärksamhet följa de fullmäktiges åtgärder som avser den metalliska kassans upprätthållande — inte bara att det finns en metallisk kassa, utan att den verkligen upprätthålles. Vi har den uppfattningen, och det har vi noterat tidigare, att fördelningen är ogynnsam beträffande guld. Bara 17 procent av de totala tillgångarna är guld, och det är beklagligt. Guldet på den fria marknaden i dag har blivit dyrare. Dollarn är inte längre fullt konvertibel, vilket också är beklagligt.

Med detta, herr talman, hemställer jag, att riksdagen måtte med gillande av det uttalande som innefattas i reservation nr 2 lägga utskottets omförmålan till handlingarna.

Herr HILDING (fp):

Herr talman! Den blanka reservation, som jag antecknat vid detta utlåtande avser närmast diskontots höjd under år 1967.

Utskottet skriver, att diskontohöjningen efter devalveringen var välmotiverad och uttalar också sin tillfredsställelse över att diskontot sedermera kunnat sänkas i det konjunkturläge som vi befinner oss. Jag har ingen invändning att göra mot detta.

Den enprocentiga höjningen hade vid sidan av de eftersträvansvärda gynn-

samma verkningarna säkerligen också negativ eller hämmande effekt. Man kan utgå ifrån att denna effekt kunde ha varit mindre kännbar, om höjningen kunnat ske från en något lägre nivå på diskontot. Nu kunde man emellertid inte förutse devalveringen och dess följder, så diskontot kunde rimligen inte i förväg av detta skäl anpassas till vad som komma skulle. Men hade man gått något längre i den uppmjukning av penningpolitiken, som inleddes den 3 februari, då riksbanken sänkte diskontot från 6 till 5 1/2 procent, och som fortsatte med ytterligare en halv procent den 10 mars, hade utgångsläget onekligen varit gynnsammare. I själva verket fanns det också goda skäl för ännu en sänkning av diskontot under sommaren 1967. Det allmänna sysselsättningsläget och investeringsviljan var otillfredsställande, och utvecklingen tydde inte på någon snar bättring. Från olika håll framfördes i sammanhanget den tanken att diskontot borde kunna sänkas ytterligare.

Herr talman! Jag har bara för egen del på denna punkt velat något komplettera det utskottsutlåtande som jag yrkar bifall till.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! I herr Åkerlund har ju första kammaren en framstående vetenskapsman på dessa områden, och det är alltid intressant att höra honom. Han har i denna kammare varit en ropandes röst i den valutapolitiska öknen till förmån för en större metallisk kassa. Företrädare för samma linje finns i andra länder. Jag har kunnat förstå honom tidigare, även om jag inte själv varit lika övertygad som han om metalltilgångarnas betydelse. Jag medger att det kan bero på bristande sakkunskap hos mig.

Det har påpekats att, medan de samlade guld- och valutareserverna i världens centralbanker fördubblats — sedan 1938, tror jag att det var — så har

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik

det internationella varuutbytet tioudubb-
lats. Det gör att det har blivit en allt
starkare spänning på detta område, som
till sist har utmynnat i den senaste kri-
sen. Den har ju lösts nu, och jag kom-
mer i dag att rikta en interpellation till
statsrådet Krister Wickman om inne-
bördens i de valutaöverenskommelser
som i slutet av förra veckan träffades
här i Stockholm. Men jag skulle till des-
sa överenskommelser vilja i denna de-
batt knyta reflexionen att, sedan den
strikta guldvalutastandarden nu över-
givits, så kanske man inte längre har
samma fog för kritik mot den metallis-
ka kassans låga nivå, som herr Åker-
lund har framfört. Jag vågar därför för
min del inte vid en eventuell votering
stödja herr Åkerlund på den punkten,
och jag vill gärna ha deklarerat detta.

Herr LUNDBERG (h):

Herr talman! På sidan 7 i utlåtandet
finns ett litet avsnitt som rapporterar
två smärre åtgärder vilka vidtogs av
riksbanken i samband med den engels-
ka devalveringen. Det är dels upphä-
vandet av dispensen att utan riksban-
kens tillstånd köpa tillbaka utlandsägda
svenska värdepapper, dels en sänkning
av gränsen för de fria småbetalningar-
na från 500 kronor till 100 kronor. Jag
har tidigare inom utskottet kritiserat
dessa två åtgärder, som jag ansåg onö-
diga och icke ägnade att i den då rå-
dande situationen omedelbart efter
punddevalveringen stärka förtroendet
för den svenska kronan och dess möj-
ligheter att hålla sitt internationella
värde.

Självfallet skall inte betydelsen av
detta överdrivas, speciellt som vad be-
träffar den första åtgärden tillstånd till
återköp sedermera genomgående läm-
nats, men under den kritiska tiden de
närmaste veckorna efter devalveringen
orsakade dessa smååtgärder åtskilliga
förfrågningar, irritation och misstro i
utländska bankkretsar. Jag hoppas att
man inom riksbanken skall ompröva

åtgärderna, upphäva dem och återgå
till de bestämmelser som gällde tidigare
i dessa avseenden.

Herr talman! För övrigt ber jag att
få instämma i det uttalande som herr
Gösta Jacobsson nyss gjorde.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Sedan bankoutskottet i
enlighet med § 4 i sin instruktion verk-
ställt granskningen av riksbankens och
riksvärdkontorets styrelse och förvalt-
ning för den tid som anges i utskottets
utlåtande nr 20, torde man enligt min
tolkning av utskottsmajoritetens och re-
servanternas skrivning kunna säga att
utskottet i sak är enigt i sina bedöm-
ningar. De reservationer som fogats till
utskottets utlåtande uttrycker enligt
min uppfattning, endast nyanser i be-
dömningen av den förda kreditpoliti-
ken.

Inom utskottet är vi överens om att
det bör vara en av kreditpolitikens upp-
gifter att söka tillgodose de kreditbe-
hov som motsvarar det av statsmakter-
na uppställda investeringsprogrammet.
— Utskottet delar de bedömningar som
låg bakom fullmäktiges beslut att inte
devalvera den svenska kronan i sam-
band med den engelska devalveringen.

Herr Åkerlund — vilket vi hörde av
hans anförande — återkommer även i
år till sammansättningen av riksban-
kens guld- och valutatillgångar och an-
ser, att guldkassan är i minsta laget.
Herr Åkerlund har inte ens fått stöd av
sin partivän utskottets ordförande, herr
Regnéll. Som vi hörde här har inte hel-
ler herr Gösta Jacobsson — och om jag
uppfattade herr Lundberg rätt — sam-
ma uppfattning på den punkten som
herr Åkerlund.

Även om guldet under den senaste
tiden varit föremål för stort intresse
även internationellt sett, bör här un-
derstrykas vad utskottet i fjol uttalade,
nämligen att det inte kan vara vettigt
över huvud taget, att ligga med alltför
stora guldreserver oräntabla i riksban-

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik

kens valv. Det måste enligt min uppfattning vara mera klokt att riksbanken använder sina reserver för att göra affärer med värdepapper och valutor i stället, och på så sätt få en bättre förrentning av den valutareserv som finns. Det är klart att man kan ha olika uppfattningar om fördelningen mellan guld och valutor i riksbankens valv, men jag vill understryka att det måste ske en bedömning från fall till fall.

I den reservation som har avgivits av herrar Mattsson och Börjesson i Glömminge påtalas den räntehöjning med en procent som genomfördes i december månad. Herr Sundin har i dag här fört reservanternas talan. Han ansluter sig i stort till de bedömningar som reservanternas gör när det gäller räntehöjningen. Man kan konstatera att denna räntehöjning vidtogs uteslutande i valutapolitiskt syfte och markerade beslutet att upprätthålla kronans yttre värde. Enligt min uppfattning var denna räntehöjning nödvändig vid den tidpunkt då den vidtogs.

Med dessa påpekanden, herr talman, ber jag att få yrka, att utskottets önskemålan lägges till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Jag skall helt stillsamt kommentera ett uttalande av herr Gösta Jacobsson.

Han påstod att guldets inte betyder så mycket. Hela detta arrangemang med speciella dragningsrätter är dock tillkommet bara för att hjälpa länder för vilka guldförlusterna är av det slaget att försvaret av deras valutors yttre värde inte längre säkert kan upprätthållas.

Om man siffermässigt jämför förhållandena i Förenta staterna i dag med våra egna förhållanden, kommer man till följande resultat. Vi har i vårt land drygt en miljard kronors värde i guld på en befolkning av 8 miljoner. Vi har en ekonomi som är relativt modern —

relativt, ty Sverige är i varje fall inte världens mest industrialiserade land. Förenta staterna, som är ett land med en befolkning på över 200 miljoner människor och med mycket stora åtaganden, inte bara i det egna landet utan över hela världen, har en guldkassa, som översatt till svenskt mynt motsvarar 2 miljarder kronor. Om jag gör en enkel evalvering där, visar det sig att Förenta staterna är så långt nere att de klart befinner sig i farozonen.

Som ett första steg i den utvecklingen har det för den amerikanska dollarns del inträffat, att den icke längre är fullt ut konvertibel; och detsamma kan sägas beträffande den svenska kronan. Naturligtvis tar det tid innan sådana saker »värker fram» så att man ser dem fullt klart; och den tiden får vi väl avvakta.

Jag kan för min del bara beklaga herr Jacobssons inställning. Men han må ha sin uppfattning — det finns ingen anledning för mig att ändra min.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Det är kanske inte så förfärligt mycket som i det stora hela skiljer herr Åkerlund och mig, bortsett från den punkt som tydligen är mycket viktig för honom, nämligen om den metalliska kassan är så eller så stor. Det väsentliga för oss båda är väl, att Sverige har en valutareserv av sådan storlek att den erbjuder trygghet mot kastningar i varuutbytet — vi måste kunna klara varuutbytet även om det under någon tid blir en nedgång i vår valutareserv.

Sedan kan det ju hända att herr Åkerlund väl mycket har skjutit den metalliska kassan i förgrunden, men jag tycker å andra sidan att också herr Ståhle alltför mycket har skjutit en sida av saken i förgrunden, nämligen förräntningen av våra valutor. Jag tror att den saken har mindre betydelse i sammanhanget — det väsentliga är enligt min mening tryggheten vad beträffar vår valutareserv.

Ang. användande av riksbankens vinst för år 1967

Jag skall ytterligare återkomma till dessa problem i samband med den interpellationsdebatt, som antagligen äger rum efter påsk i anledning av den interpellation om Stockholmskonferensen som jag avser att i dag rikta till statsrådet Wickman.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande det avsnitt i utskottets yttrande, som å sid. 7 i det tryckta utlåtandet började med orden »När utskottet sammanfattar» och å sid. 8 slutade med »och lätta kreditätstramningen.» samt därefter särskilt rörande utskottets yttrande i punkten i övrigt.

I fråga om nyss angivna avsnitt å sid. 7 och 8 i utskottets yttrande gjordes propositioner, först därpå att detsamma skulle med gillande läggas till handlingarna samt vidare därpå att kammaren skulle besluta med gillande lägga till handlingarna det uttalande, som innefattades i den av herrar Åkerlund och Enarsson vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition lades därefter utskottets yttrande i punkten i övrigt till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört.

Punkten 2

Lades till handlingarna.

Punkterna 3 och 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. användande av riksbankens vinst för år 1967

Föredrogs ånyo bankutskottets memorial nr 21, angående användande av riksbankens vinst för år 1967.

I riksstaten för budgetåret 1967/68 hade såsom inkomst på driftbudgeten under rubriken Riksbanksfonden upptagits ett belopp av 150 miljoner kronor.

Enligt den av fullmäktige i riksbanken till utskottet avgivna berättelsen angående riksbankens tillstånd, rörelse och förvaltning under år 1967 uppginge riksbankens nettovinst för nämnda år till 207 981 572 kronor 26 öre. Såsom balanserade vinstmedel från föregående år hade redovisats ett belopp av 189 905 kronor 14 öre. Till förfogande stående vinstmedel utgjorde sålunda 208 171 477 kronor 40 öre.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande memorialet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte besluta, att av riksbankens tillgängliga vinstmedel

a) ett belopp av 150 000 000 kronor skulle inlevereras till statsverket under budgetåret 1967/68;

b) ett belopp av 58 000 000 kronor skulle överföras till kursdifferenskontot; och

c) återstående belopp, 171 477 kronor 40 öre, skulle kvarstå på räkningen för odisponerade vinstmedel.

Reservation hade anförts av herrar Åkerlund (h), Enarsson (h) och Regnell (h), vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte besluta, att av riksbankens tillgängliga vinstmedel

a) ett belopp av 200 000 000 kronor skulle inlevereras till statsverket under budgetåret 1967/68;

b) ett belopp av 8 000 000 kronor skulle överföras till kursdifferenskontot; och

c) återstående belopp, 171 477 kronor 40 öre, skulle kvarstå på räkningen för odisponerade vinstmedel.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! I följd av vår yrkade vi från högerpartiet och hade då stöd av folk-

Ang. användande av riksbankens vinst för år 1967

partiet att innevarande budgetår skulle inlevereras 200 miljoner kronor till statskassan av riksbankens vinst. Vi förutsåg att vinsten borde kunna bli av sådan storleksordning, att detta skulle vara möjligt. Vinsten blev också, som framgår av dagens handlingar, i runt tal 208 miljoner kronor.

Vi upprepar nu yrkandet, men folkpartiet har för sin del hoppat av. Det tycker vi är litet egendomligt när vi sakligt sett har fått rätt i denna fråga. Vi har också på så sätt fått ett erkännande genom att finansministern i förslaget till nästa års budget tar upp 200 miljoner kronor som inleverans från riksbanken. Det är ju tillfredsställande från vår synpunkt sett. Vi har inte heller väckt någon motion med ett sådant yrkande till årets riksdag.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Det åligger bankoutskottet enligt § 1 i den för bankoutskottet gällande instruktionen att till riksdagen meddela yttrande och förslag om användande av den under föregående år upplupna bankovinsten.

I riksstaten för budgetåret 1967/68 har såsom inkomst på driftbudgeten under rubriken Riksbanksfonden upptagits ett belopp av 150 miljoner kronor.

Riksbankens nettovinst för år 1967 uppgick till 207 981 572 kronor 26 öre. Med tillägg av balanserade vinstmedel från föregående år, 189 905 kronor 14 öre, står till förfogande i dag 208 171 477 kronor 40 öre.

Fullmäktige i riksbanken har på utskottets hemställan yttrat sig angående fördelningen av tillgängliga vinstmedel och föreslår, att bankoutskottet måtte hemställa till riksdagen att besluta att tillgängliga medel fördelas med 150 000 000 kronor till statsverket under budgetåret 1967/68 och att ett belopp av 58 000 000 kronor skall överföras till kursdifferenskontot samt att

återstående belopp, 171 477 kronor 40 öre, skall kvarstå på räkningen för odisponerade vinstmedel.

Utskottet delar inte reservanternas uppfattning angående vinstmedlens fördelning, som innebär en inleverering av 200 miljoner kronor till statsverket, utan ansluter sig till bankofullmäktiges uppfattning angående fördelningen, och uttalar som sin uppfattning, att det är nödvändigt för riksbanken att uppbygga reserver för mötande av förlustrisker vid handeln med valutor och värdepapper samt vid riksbankens internationella engagemang i övrigt.

Med dessa påpekanden, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HILDING (fp):

Herr talman! Mot vanligheten när det gäller riksbanksvinstens disposition återfinns utskottets fp-ledamöter denna gång inte bland reservanterna. Herr Åkerlund har också varit vänlig nog att upplysa om detta förhållande.

Detta är kanske ett oväntat utslag av politisk generositet. Bakgrunden är emellertid, att vi tycker oss ha funnit att det numera råder en utbredd och även efterlängtdad enighet i uppfattningen om den lämpliga dispositionen av riksbankens tillgängliga vinstmedel. Av årets statsverksproposition framgår nämligen, att man för nästa budgetår tagit upp ett belopp av 200 miljoner kronor att inlevereras till statsverket. På den punkten har förklarligt nog varken från folkpartiets eller högerpartiets sida lagts fram något annat förslag. Till bilden hör också att bankofullmäktige enligt står bakom förslaget till disposition av 1967 års vinstmedel.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid memorialet av-

Ang. studiesociala förmåner vid korrespondensstudier och vid lokal vuxenutbildning

givna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 22, i anledning av motioner om kostnadsfritt tillhandahållande av broschyren »Sveriges riksdag», bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av motion om domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen; och

nr 21, i anledning av motioner om ersättning åt enskild för kostnad i förvaltningsförfarande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. studiesociala förmåner vid korrespondensstudier och vid lokal vuxenutbildning

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av motioner angående studiesociala förmåner vid korrespondensstudier och vid lokal vuxenutbildning.

Andra lagutskottet hade behandlat fyra till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 271, av herrar *Bengtson* och *Dahlén*, samt II: 350, av herrar *Wedén* och *Hedlund*, i vilka motioner yrkats, att riksdagen skulle besluta, att korrespondensstuderande, som bevistade korrespondensinstitutens preparandkurser, skulle komma i åtnjutande av samma studiesociala stöd som eleverna vid de statliga vuxenskolorna erhöle i samband med de muntliga undervisningsperioderna;

2) de likalydande motionerna I: 277, av herr *Larsson, Thorsten, m. fl.*, samt II: 341, av herr *Dahlgren m. fl.*, i vilka motioner, såvitt nu vore i fråga, föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att elev vid lokal vuxenutbildning, som bedrev heltidsstudier, skulle omfattas av studiehjälpsreglementets bestämmelser.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att motionerna I: 271 och II: 350 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att motionerna I: 277 och II: 341, såvitt nu vore i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I, vid utskottets hemställan under A och B, av fru *Hamrin-Thorell* (fp) samt herrar *Eric Carlsson* (cp), *Edström* (fp), *Anderson* i Sundsvall (fp), *Gomér* (cp) och *Jonsson* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen med bifall till motionerna I: 271 och II: 350 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att korrespondensstuderande, som bevistade korrespondensinstitutens preparandkurser, skulle komma i åtnjutande av samma studiesociala stöd som eleverna vid de statliga vuxenskolorna erhöle i samband med de muntliga undervisningsperioderna;

B. att riksdagen med bifall till motionerna I: 277 och II: 341, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att elev vid lokal vuxenutbildning, som bedrev heltidsstudier, skulle omfattas av studiehjälpsreglementets bestämmelser;

II, vid utskottets hemställan under A, av herrar *Hübinette* (h) och *Carlshamre* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riks-

Ang. studiesociala förmåner vid korrespondensstudier och vid lokal vuxenutbildning

dagen med bifall till motionerna I: 271 och II: 350 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att korrespondensstuderande, som bevistade korrespondensinstitutens preparandkurser, skulle komma i åtnjutande av samma studiesociala stöd som eleverna vid de statliga vuxenskolorna erhöles i samband med de muntliga undervisningsperioderna.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Det föreligger här reservation i tvenne frågor.

Den första frågan, som gäller vuxenstuderandes studiesociala stöd, har ännu inte fått någon slutgiltig lösning. Det har därför väckts motioner, I: 277 och II: 341, där det framhålls »att de studerande vid vuxenutbildningsanstalter med lokal rekrytering som faktiskt bedriver heltidsstudier bör komma i åtnjutande av studiehjälpsreglementets förmåner». Genom riksdagens beslut föregående år om slopande av vuxenutbildningsbidraget är denna kategori studerande nu utan annat studiestöd än lån. Detta är inte tillfredsställande.

Några skäl för att dessa studerande skall behandlas annorlunda än andra heltidsstuderande torde inte kunna anföras. Detta är motiveringen till den första delen av reservation I, som här föreligger.

I den andra frågan gäller, att korrespondensstuderande, som bevisar korrespondensinstitutens preparandkurser, bör åtnjuta samma studiesociala stöd som eleverna vid de statliga vuxenskolorna erhåller vid perioderna med muntlig undervisning. Enligt nu gällande ordning måste de studerande själva betala dels kostnaderna för preparandkurserna — främst avseende lärare och undervisningsmateriel — och dels de egna levnadskostnaderna.

Detta är knappast förenligt med de rättvisekrav som bör uppställas. Det finns också anledning att erinra om att den studiesociala situationen för denna

grupp studerande ytterligare försämras genom att brevkolestipendierna skall avskaffas fr. o. m. den 1 juli i år.

Vi har fått statliga riksrekryterande vuxenutbildningsskolor i Norrköping och Härnösand. Men vi har sedan lång tid tillbaka haft brevkolestuderande vid de privata korrespondensinstituten, främst vid Hermods/NKI, och dessa har ju fortsatt sin verksamhet vid sidan av dessa statliga skolor. Vid Hermods/NKI uppger man, att man för närvarande har inte mindre än 8 000 elever registrerade, som läser på här ifrågavarande utbildningsnivåer.

Det är dessa elever det gäller. De bör inte komma i sämre ställning i och med att brevkolestipendierna nu avskaffas från den 1 juli i år. Detta är motiveringen till den andra delen av reservationen under I.

Jag yrkar bifall till reservation I.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag skall inte bli mångordig i denna fråga, därför att vi har haft näraliggande frågor uppe till debatt ett par gånger här i kammaren på sista tiden, när vi behandlade förslaget om vuxenutbildningen och när vi behandlade studiesociala frågor.

I dag gäller det om elev vid lokal vuxenutbildning, som bedriver heltidsstudier, skall omfattas av studiehjälpsreglementets förmåner och bestämmelser. Elever i lokal vuxenutbildning torde i princip här bli utestängda, och det är väl helt felaktigt att det blir så. Studierna här är de facto heltidsstudier, åtminstone i många fall. Vidare utges bidrag endast som lån; man får alltså inte bidragen direkt. Genom riksdagens beslut att slopa vuxenutbildningsbidraget får dessa studerande nu inte något studiebidrag.

En fråga, som också förts fram i motioner och reservationer, är att studerande vid annat korrespondensinstitut preparandkurser borde kunna få stöd.

Ang. studiesociala förmåner vid korrespondensstudier och vid lokal vuxenutbildning

Den möjligheten finns för studerande vid statens institut exempelvis i Norrköping, och det är orättvist att man på det sättet ger vissa elever en förmån som inte alla har. Det är egentligen rätt uppseendeväckande att regeringen inte har kunnat tidigare åstadkomma ett rättvisare förslag. Med motionerna har vi velat fästa uppmärksamheten på detta. Vi har väl hittills inte vunnit gehör. Med denna reservation vill vi därför fullfölja motionärernas tankegångar.

Jag ber att helt kort få yrka bifall till reservation I.

Herr HÜBINETTE (h):

Herr talman! Det kanske kan verka något förbryllande för de ärade ledamöterna att det finns två reservationer, dels reservation I, som både herr Edström och herr Larsson nu har talat för här, dels reservation II, som utskottets högerledamöter har avgivit själva.

Men vid ett närmare studium framgår det att båda reservationerna har samma syfte och de har samma kläm under punkten A. Därvidlag kan jag instämma helt med vad herrarna Edström och Thorsten Larsson har sagt.

Men när det gäller punkten B i utskottets hemställan har vi inte kunnat följa mittenpartierna. Den reform det här avser beslöts ju i fjol och har liksom inte hunnit verka än. Läser man i reciten ser man att reformen faktiskt kan komma att omfatta en väldig massa människor. Man redovisar cirka 25 000. Alla kommer väl inte att begära studiehjälp på ett eller annat sätt, men en stor del kommer naturligtvis att göra det. Och det kan få sådana ekonomiska konsekvenser för statskassan, att vi inte kunnat ansluta oss till detta krav, utan vi vill avvakta och se hur det utvecklar sig i inledningsskedet.

Jag tror att det är välbetänkt att vara litet försiktig och återhållsam.

Med dessa ord, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation II. Hur herr

talman kommer att ställa propositionen har jag inte riktigt uppfattat, men jag föreställer mig att vi vid en omröstning skall kunna ena oss om punkt a i båda reservationerna.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! De båda yrkanden i motionerna som nu behandlas gäller — som herrar Edström, Thorsten Larsson och Hübinette redan sagt då de talat för reservationerna — dels frågan om studiestöd i den lokala vuxenutbildningen och dels frågan om studiehjälp till beviljandet av preparand- och laborationskurser, anordnade av ett privat korrespondensinstitut.

Det gäller med andra ord en teoretisk och en praktisk fråga.

När man från mittenpartiernas sida hävdar att den som bedriver heltidsstudier i lokal vuxenutbildning nu saknar annat studiestöd än lån, så är det i allra högsta grad en teoretisk fråga. Den lokala vuxenutbildningen startar som bekant inte förrän det kommande läsåret, och det är i enlighet med riksdagens beslut också avsikten att denna utbildning skall meddelas som deltidundervisning. På de större orterna kan det nog komma att inträffa, att man får en så pass bred vuxenutbildning att elever som så önskar kan utforma sin studieplan så att heltidsstudier skulle kunna komma att bedrivas. Med heltidsstudier menar man då, och det har inte vederlagts av de föregående talarna, undervisning som bedrivs under minst åtta veckor och omfattar lärarledd undervisning minst 23 timmar per vecka. Det räcker alltså inte med att eleven uppfattar sina studier som heltidsstudier, utan det fordras ett par kriterier till härför.

Uppfyller man dessa villkor, och det är som jag sagt möjligt att man kan göra en sådan kombination av sina studier i de större orterna och städerna, skall man enligt min mening också er-

Ang. studiesociala förmåner vid korrespondensstudier och vid lokal vuxenutbildning

hålla studiehjälp om man bedriver heldidsstudier vid den lokala vuxenutbildningen. Det finns inga föreskrifter som anger undantag i detta avseende.

Men problemet är inte aktuellt i dag och var det inte heller förra året, när vi diskuterade samma fråga, och då avslogs samma yrkande av riksdagen. Frågan är alltså även i dag teoretisk. Vuxenutbildningsreformen träder inte i kraft förrän den 1 juli.

Jag ber att i detta avseende få yrka bifall till utskottets förslag.

Den praktiska fråga, som de borgerliga partierna i två reservationer kunnat ena sig kring, gäller elever som bevistar preparandkurser och laborationskurser vid Hermods, det enda korrespondensinstitut som anordnar muntliga kurser. Skall de ha samma studiesociala förmåner som de som är inskrivna i de statliga vuxenskolorna, det är frågan. Avsikten är ju att intagningen vid de statliga vuxenskolorna skall vidgas och att man därigenom skall kunna tillgodose behovet av undervisning för dem som studerar per korrespondens. Det har gått en alltför kort tid sedan starten av denna undervisning vid de statliga skolorna för att vi i dag skulle ha nått det målet. Det finns därför åtskilliga och kommer en tid framöver att finnas många, som studerar vid det privata korrespondensinstitutet.

Då den gamla studieplanen för gymnasiestudier gällde var detta inget större problem. Preparandkurserna varade i regel omkring åtta veckor och var studiehjälpsberättigade. Hermods har också under årens belopp betalat ut stora belopp i studiehjälp till dessa elever.

Under höstterminen 1966 deltog 218 elever i dylika kurser; 55 fick studiehjälp genom skolan. Nästa termin, vårterminen 1967, hade man 280 elever, varav 108 fick studiehjälp. Höstterminen 1967 var relevant 210, varav 94 fick studiehjälp, och vårterminen 1968, alltså innevarande termin, har 206 ele-

ver deltagit i undervisningen och 96 erhållit studiehjälp.

Att inte alla elever erhållit studiehjälp kan förklaras av att några förmodligen är så unga att de uppburit förlängt barnbidrag. Många av de övriga tillhörde korrespondensgymnasierna och uppbar redan av det skälet studiehjälp. Denna form av undervisning enligt den gamla studieplanen upphör vårterminen 1969.

Vad som ändrat situationen är att den nya studieplanen för gymnasiala studier per korrespondens förutsätter att kurs-tiden för preparand- och laborationskurser skall uppgå till 12—15 veckor. I regel fördelas dessa på tre tillfällen om vardera 4—5 veckor. Räkna man nu varje korrespondenskurs som en avslutad enhet, räcker inte tiden till för att villkoren för rätt till studiehjälp skall vara uppfyllda. Från de statliga vuxenskolorna har ett undantag från 8-veckorsregeln gjorts i reglementet. Det är troligen mot bakgrund av detta förhållande som motionärerna och reservanterna bygger sitt ställningstagande.

Nu är det emellertid så, herr talman, att centrala studiehjälpsnämnden, som är den myndighet som har att utfärda tillämpningsföreskrifter på detta område, redan tidigare i samband med att endast den gamla studieplanen gällde har sagt, att studiehjälp skall utgå »där-est ifrågarande elever enligt gällande kursplan är ålagda att delta i en serie av muntliga preparandkurser, vilka tillhoppa uppgår till minst åtta veckors studietid.»

Studiehjälp har också utgått till 31 av de 133 elever som under innevarande år bevisat preparandkurser enligt den nya kursplanen.

Med hänsyn till att efterfrågan på korrespondensundervisning på det gymnasiala planet ännu inte helt kunnat tillfredsställas av de statliga vuxenskolorna, är det naturligt att centrala studiehjälpsnämndens uttalande om rätten till studiehjälp får gälla även i fråga om un-

Ang. studiesociala förmåner vid korrespondensstudier och vid lokal vuxenutbildning

dervisning efter den nya kursplanen. Då kan möjligen någon invända, att man ålägger elever att bevista kurser på sammanlagt lägst 8 veckor och att fråga uppstår om återkrav av studiehjälp, om eleven gör studieavbrott. I så fall skall man vara generös, enligt min mening, om vederbörande inte har en sammanlagd kurstid på 8 veckor.

I ett avseende tror jag mig kunna försäkra att alla vi som talat i denna fråga är överens, nämligen att så långt det är praktiskt möjligt skall de korrespondensstuderande som inte får plats vid de statliga skolorna jämföras med dessa elever. Vill man gå längre i det studiesociala stödet för vuxenutbildningen, får man avvakta det förslag som kan komma att ställas genom den översyn av bestämmelserna som, enligt vad både andra lagutskottet och dessförinnan statsutskottet i sina utlåtanden har påpekat, förbereds inom utbildningsdepartementet.

Herr talman! Jag har ganska utförligt uppehållit mig vid detta problem, ty jag tror det är angeläget att göra klart vad det egentligen är fråga om och hur man tillämpar de olika studiesociala förmånerna för eleverna i korrespondensundervisning vid privata korrespondensinstitut. Enligt min mening är de så väl tillgodosedda som det nuvarande reglementet medger och i det avseendet väl jämförda med eleverna vid de statliga skolorna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Vad reservanternas i första rummet vill komma till är att de studerande vid de privata korrespondensinstituten, Hermods/NKI framför allt, inte skall sättas i ett sämre ekonomiskt läge än de studerande vid de nu upprättade skolorna i Norrköping och Härnösand.

När nu herr Lars Larsson, som ju har

möjlighet att bedöma vad centrala studiehjälpsnämnden tänker göra eftersom han sitter som ordförande i densamma, säger att man avser att använda sig av mycket generösa tillämpningsföreskrifter, så minskas därmed motsättningarna mellan reservanternas och utskottsmajoriteten. Det hade ej behövts någon reservation, om utskottets skrivning varit mer positiv. Som det nu är kan reservationens skrivning motiveras. Det blir därigenom bättre för berörda elever även under den allra första tiden, innan frågan slutgiltigt lösts. Men den lösningen väntar vi allesammans på.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I vad gällde punkten A, anförde herr förste vice talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Edström*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av fru Hamrin-Thorell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i denna del; samt

3:o), av herr *Hübinette*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av herrar *Hübinette* och *Carlshamre* vid utlåtandet anförda reservationen.

Emellertid, fortsatte herr förste vice talmannen, vore hemställan i reservationerna i denna del likalydande; skillnad föreläge i fråga om motiveringen, till vilken herr förste vice talmannen ville återkomma efteråt, om anledning därtill gäves. I vad gällde hemställan komme därför, yttrade nu herr förste vice talmannen, propositioner att framställas dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på antagande av det förslag, som innefattades i de vid utlå-

Ang. belysningsanordningar för traktorer och motorredskap

tandet avgivna reservationerna såvitt gällde punkten A.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt sistnämnda båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Edström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 19 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas dels i den av fru Hamrin-Thorell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i denna del, dels i reservationen av herrar Hübinette och Carlshamre.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Edström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 59.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vidkommande punkten B gjorde herr förste vice talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fru Hamrin-Thorell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i denna del; och förklarade herr förste vice talmannen,

sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Edström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 19 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fru Hamrin-Thorell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i denna del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Edström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 35.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Ang. belysningsanordningar för traktorer och motorredskap

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av motioner angående dels belysningsanordningar för traktorer och motorredskap, dels placeringen av huvudstrålkastare på plogfordon.

Tredje lagutskottet hade behandlat följande inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

Om åtgärder för att åstadkomma bärkraftiga och effektiva familjejordbruk

nr 423 i första kammaren av herr *Lundin m. fl.* och nr 533 i andra kammaren av herr *Wikner m. fl.* samt

nr 424 i första kammaren av herr *Lundin m. fl.* och nr 532 i andra kammaren av herr *Wikner m. fl.*

I motionerna I: 423 och II: 533, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhänga om en sådan ändring i vägtrafikförordningen, att traktorer och motorredskap, som under mörker utförde arbete på allmän väg, gata eller annan allmän plats, skulle vara utrustade med lykta med blinkande (roterande) gult sken.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 423 och II: 533 samt I: 424 och II: 532 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr LUNDIN (s):

Herr talman! Motionerna I: 423 och II: 533 har tillkommit därför att vi anser att särskilt traktorer och motorredskap, som blir allt vanligare på våra vägar och gator, utgör en stor trafiksäkerhetsrisk. Vi anser att lykta med roterande gult sken borde bli obligatorisk. Utskottet vill inte ta initiativ till en tvingande föreskrift i detta fall, med den motiveringen att nordisk vägtrafikkommitté har i uppdrag att utarbeta förslag till gemensam vägtrafiklagstiftning för de nordiska länderna.

Jag vill emellertid erinra om att statsrådet Lundkvist den 7 mars i år i svar på en enkel fråga av fru Nettelbrandt meddelat, att för ett år sedan tillsattes en utredning för översyn av bl. a. reglerna för motorredskap. Statsrådet ansåg att den utökade användningen av motorredskap och traktorer på våra vägar innebär en allvarlig trafiksäkerhetsrisk. Statsrådet meddelade samtidigt, att utredningsmannen siktade på att under första halvåret 1969 vara färdig med sin utredning.

Eftersom statsrådet Lundkvist har en

positiv syn på denna fråga, hoppas jag på åtgärder med det snaraste.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av motioner angående straffet för nedskräpning;

nr 32, i anledning av motioner om obligatorisk kommunal bostadsförmedling; och

nr 33, i anledning av motioner angående avgiften för kontrollbesiktning av motorfordon.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om åtgärder för att åstadkomma bärkraftiga och effektiva familjejordbruk

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 11, i anledning av motioner angående åtgärder för att åstadkomma bärkraftiga och effektiva familjejordbruk.

I de likalydande motionerna I: 197, av herr *Fälldin m. fl.*, och II: 258, av herr *Hansson* i *Skegrie m. fl.*, hade anhängits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att det fortsatta arbetet för jordbrukets rationalisering i främsta hand borde inriktas på åstadkommande av bärkraftiga och effektiva familjejordbruk.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen med bifall till motionerna I: 197 och II: 258 i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening måtte uttala, att det fortsatta arbetet för jordbrukets rationalisering i främsta hand borde inriktas på åstadkommande av bärkraftiga och effektiva familjejordbruk.

Om åtgärder för att åstadkomma bärkraftiga och effektiva familjejordbruk

Reservation hade anförts av herrar *Mossberger* (s), *Lage Svedberg* (s), *Magnusson* (s), *Augustsson* (s), *Manne Olsson* (s) och *Lindström* (s), fru *Lindskog* (s) samt herrar *Johanson* i Västerвик (s), *Persson* i Skänninge (s) och *Lundmark* (s), vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte lämna motionerna I: 197 och II: 258 utan åtgärd.

Herr AUGUSTSSON (s):

Herr talman! I samband med förra årets beslut om riktlinjer för jordbrukspolitik konstaterade riksdagen, att familjejordbrukarna för överskådlig tid kommer att dominera inom det svenska jordbruket. Samtidigt sade riksdagen, att uppbyggnaden av effektiva jordbruksföretag i princip bör ske utan begränsning till någon särskild företagsform.

I anledning av väckta motioner i denna fråga har de borgerliga i utskottet med lottens hjälp fått fram ett utskottsutlåtande, som skulle ytterligare begränsa valet av företagsform inom vår jordbruksnäring. För oss reserveranter förefaller det orimligt att ha en näringspolitisk uppfattning, som skulle spika fast den eller den företagsformen eller storleken på företag.

När man läser RLF-tidningen förstår man att det är det aktuella fallet i Sörmland som skrämt de borgerliga. RLF-tidningen skriver: »Det gick som vi fruktade. Herr Holmqvist beviljade Holms livsmedels AB statlig kreditgaranti för dess fläsk- och äggfabrik, det s. k. sörmlandsfallet. Och inte nog med det. Han höjde det av en smal majoritet i lantbruksstyrelsen tillstyrkta beloppet 3 miljoner kronor till 4 miljoner kronor. — — — Herr Holmqvist har tydligen på ett tidigt stadium givit löften som han inte kunnat bryta. Skrämmande är att han som särskilt skäl anför att företaget skall leverera sina produkter direkt till Kooperativa förbundet och

ICA. Var står det i riksdagsbeslutet att hänsyn skall tas till vart leveranserna skall gå?»

Som väl är står det ingenstans om vart leveranserna skall gå! Därför kan de också gå till KF och ICA.

Artikeln slutar: »Kreditgarantier på 4 miljoner kronor ger Holms AB ca 80 000 kronor lägre kostnader per år. Vi känner inte till att bolaget tillhör de mera hjälpbehövande.»

Här ställer man sig frågan: Vad menas? Jag har inte uppfattat dessa statliga kreditgarantier som någon socialhjälp, utan som ett led i rationaliseringen för att skapa effektiva företag. Det är klart att garantilånen är till fördel för jordbruksnäringen, vilket de ju också i första hand är avsedda att vara, men om andra företag får statliga garantier i det här fallet, så får de bottenlånsränta enligt den lägsta räntesatsen och på det sättet naturligtvis mindre kostnader än på ett högre upp liggande lån.

Detta är ju inte någonting nytt. Även företagareföreningarna ger garantilån, och de borgerliga har aldrig förfasat sig över detta.

Vad beträffar sörmlandsfallet kan jag också säga, att ett par eller tre bönder mycket väl kunde ha gjort detsamma. Man kan ju fråga sig varför de inte gör det.

Jag tycker att de borgerliga i den här frågan driver en inavelspolitik, som absolut inte skulle vara tänkbar i fråga om någon annan näringsgren. Jag tror också att den rädsla som framkommit i RLF-tidningen är betydligt överdriven.

Herr talman, jag yrkar bifall till reservationen.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Talesmannen för den socialdemokratiska reservationen försökte göra gällande att det numera välbekanta sörmlandsfallet skulle vara den enda anledningen till motionerna och

Om åtgärder för att åstadkomma bärkraftiga och effektiva familj jordbruk

anledningen till att de borgerliga ledamöterna i jordbruksutskottet har uttalat sig till förmån för motionerna.

Jag vill med en gång slå fast att så ingalunda är fallet. Jag tänker inte i dag ge mig in på någon diskussion i den saken. Jag vet att här i kammaren har väckts en interpellation just kring denna fråga, och jag skall inte försöka att så här i förväg komma med några tolkningar av vad jordbruksministern kan ha avsett och inte avsett när han tog ställning i frågan.

Låt mig i stället konstatera, att vi inte kan bortse från det faktum att 80 procent av samtliga gårdar, som för närvarande drivs inom svenskt jordbruk, är på tjugo hektar eller mindre. När riksdagen förra året tog ställning till jordbrukspolitiken, hade vi från vårt håll en reservation av samma innehåll som utskottsmajoritetens utlåtande i år, vari vi ville markera att man vid den rationaliseringsprocess, som pågår i riktning mot allt effektivare företag — en målsättning som självfallet var och en som sysslar med jordbruk måste ansluta sig till — inte får bortse från att vi så att säga startar i det här läget. Jag tycker nog att även näst sista stycket i reservationen ytterligare understryker, att det är bara de allra största familj jordbruken som har förutsättningar att få kreditgarantier.

Det har sagts att uppfattningen att man i huvudsak måste satsa på familjeföretagen skulle vara ett uttryck för en inavelspolitik, som det inte finns motsvarighet till inom andra näringsgrenar.

Ja, hur är det egentligen? Just när det gäller att bevilja samhälleliga kreditgarantier har man just för jordbruk valt att göra en avgränsning, som inte förekommer i fråga om kreditgarantier inom andra näringar. Kan någon här i kammaren stå upp och peka på att ett företag just därför att det sysselsätter bara en, två eller tre man är uteslutet från ett företagarlån eller en kreditgaranti?

Nej, där prövar man också från ut-

gångspunkten: Finns inom detta företag möjligheter att driva det lönsamt? Finns sådana möjligheter — OK, då får företaget kreditgaranti. Men just när det gäller jordbruk har man i stället valt den andra vägen och sagt: Jordbruket måste ha en viss storlek, ty i annat fall går inte samhället in såsom borgenär. Det är ju detta det är fråga om, eftersom vi just nu diskuterar kreditgarantilån.

Det är alltså den stora skillnaden. Jag tycker att man, tvärt emot vad reservanternas talesman påstod, har vänt upp och ned på det hela och spikat alldeles speciella regler för jordbrukarna. Finns här i kammaren verkligen någon som är beredd att utan vidare bestrida, att man även på ett jordbruk med begränsade arealer kan finna en produktionsinriktning, som åt familjen ger lönsamhet, utan att det fördenskull måste vara fråga om ett jordbruk på 30 hektar? Jag vill verkligen ställa den frågan.

Vidare anförs att detta inte är någon dom över de jordbrukare, som vill driva sitt jordbruk så som de själva önskar. Det är lätt att säga så — till dess att vederbörande möter den kalla praktiska verkligheten. Låt oss anta att det är fråga om ett kompletteringsköp, men att man inte kommer upp i sådan areal att man med de tillämpningsföreskrifter, som finns i dag och som är ett resultat av riksdagsmajoritetens beslut, bedöms värdig att få lån. Då frågar jag: Vart skall vederbörande jordbrukare, som tar detta steg på vägen i sina rationaliseringssträvanden, gå för att få borgenärer till den kredit som behövs för att göra kompletteringsköpet, när den statliga kreditgarantimöjligheten inte står öppen? Sådant är ju problemet för den enskilde jordbrukare, som vill ta ett steg i taget för att inte så snabbt och våldsamt öka sin skuldbörda, något som ju med hänsyn till den lönsamhet som gäller inom hela jordbruket många gånger kan te sig mycket besvärande.

Mot denna bakgrund tycker jag att

Om åtgärder för att åstadkomma bärkraftiga och effektiva familj jordbruk

det finns skäl för riksdagen att uttala, att familj jordbruken skall ha det avgörande stödet i dessa sammanhang och samtidigt att man inte får låsa sig i några schematiska arealregler.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag vill ur den reservation som föreligger citera några rader och även kommentera dem — de är väl närmast ett klipp ur skrivningen i jordbruksutskottets utlåtande från föregående år. I reservationen står: »Härvid utgick riksdagen från att rationaliseringsinsatserna för de mindre storleksgrupperna av jordbruksföretagen inte skulle komma att försvagas och att verksamheten vid familj jordbruken alltjämt kommer att inta en dominerande plats i samband med jordbrukets rationalisering.»

Jag vill gärna uttrycka den förhoppningen att det skall bli på det sättet, även om vissa tecken ger oss anledning att befara att utvecklingen kanske inte kommer att gå i den riktningen.

Jag kan emellertid inte underlåta att säga till herr Augustsson att resonemanget knappast går ihop. Här rör vi oss dock inom vissa ramar både vad det gäller produktionsutrymme och då det gäller möjligheterna till statligt stöd via lånegarantier eller eventuellt bidrag. Och om inom de ramarna ges med förtur åt mycket stora objekt lär inte rationaliseringsinsatserna inom det egentliga familj jordbruket kunna få oförändrad omfattning och självfallet inte heller bli dominerande.

Naturligtvis kan man säga att väsentliga ökningar skedde förra året, men då skall vi komma ihåg att man också tog bort spärrarna för stöd åt större företag. Måhända kan även de vara familjeföretag — det är mycket svårt att dra några gränser därvidlag — men man släppte alltså in kunder som tog mycket stora belopp. Den saken bör också vara med i bilden här.

Jag skall inte i onödan förlänga dagens debatt, men jag tror att det är mycket väsentligt att familj jordbruket så långt som det är möjligt får fullgoda sysselsättningsstillfällen året runt. Och den målsättningen blir det kanske litet svårt att förverkliga om man fullföljer den politik som jordbruksministern på senare tid har slagit in på.

Herr talman! Jag vill med dessa ord yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr AUGUSTSSON (s):

Herr talman! Till herr Fäldin skulle jag vilja säga att några arealgränser som reglerar rationaliseringsstödet inte förekommer. Det är nog andra bedömningar lantbruksnämnden gör, även om arealen också spelar sin roll.

Herr Kristiansson sade att vi dock rör oss inom vissa ramar när det gäller rationaliseringsstödet. Det gör vi givetvis, och jag vill understryka herr Kristianssons yttrande att en väsentlig uppräkning gjordes föregående år. Jag tror att rationaliseringsstödet ökades med 45 procent för innevarande år, och nästa budgetår skall det om jag inte minns fel ökas med 33 miljoner. Om man sätter den ökningen i förhållande till det som eventuellt kan gå till andra företagsformer än just en- och tvåfamiljsjordbruk så finns det säkerligen ändå tänjbara ramar kvar.

Herr Fäldin talade om den kalla verkligheten. Naturligtvis sköter inte jordbruket sig självt — det vill till duktigt folk. Men när man läser dagens tidningar ser man att det i alla fall finns hopp om livet. Annat var det 1966 och även 1967, då vi kunde få se de vackra affischer som jag ibland brukar ha med mig och som t. ex. på östgötaslätten ställde frågan: »Skall bygden dö? Kan du tänka dig denna bygd utan jordbruk?» I och för sig var ju frågeställningen ganska horribel — jag tror inte att någon kunde tänka sig just *den* bygden utan jordbruk. Men svartmålningen då står i bjärt kontrast till vad man kan

Om åtgärder för att åstadkomma bärkraftiga och effektiva familj jordbruk få höra i dag. Det är glädjande när RLF-chefen i annat sammanhang säger: »Svenskt jordbruk är sannerligen inte en näring dömd till undergång. Tvärtom är det en näring stadd i dynamisk utveckling, en näring med god internationell konkurrenskraft, som har alla förutsättningar att leva vidare.»

Man blir som sagt glad av sådana uttalanden. De tidigare svartmålningarna gjorde kanske att man blev litet betänksam inför framtiden, men yttrandet som detta stärker övertygelsen att det kommer att gå bra i fortsättningen också. Vi kan väl inte säga att våra bönder som yrkesgrupp är lämnade åt sitt öde. Tvärtom är vi fullt ense om att det ligger i allas intresse att de kan leva vidare. Men vi vill, som vi tidigare sagt, inte begränsa oss till att föra — jag säger det rent ut för böndernas egen skull — en inavelspolitik. Det ligger någonting i detta uttryck. Vi skall inte heller begränsa företagsformen för denna näring. Den är för värdefull för att den skall snöpas på detta sätt.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Nog innebär väl det ganska konsekventa nejsägandet till deltidjordbruket som företagsform en rätt betydande begränsning av företagsformerna. Om jag har rätt förstått det svårästa utskottsutlåtandet från i fjol — det förekom ju då växlande majoriteter under olika punkter — uttalade utskottet ett bestämt nej till en företagsform av detta slag, i varje fall en företagsform som skall kunna räkna med exempelvis kreditstöd från samhällets sida. Jag tecknade en bild av hur verkligheten kan se ut. Den som vill ta det försiktigare steget mot sitt mål kan inte räkna med att få kredithjälp utan är hänvisad till att i annan ordning skaffa sig egna borgenärer.

Sedan kommer dessa affischer tillbaka. De besked som vi har fått från lantbruksnämnderna — en sammanställning har väl också kommit ut i bokform —

visar att en miljon hektar kommer utanför linjen; jag vet inte exakt på vilket sätt man har gått till väga vid den uträkningen. Det kanske emellertid inte ligger under detta utlåtandes räckvidd att diskutera situationen för de bönder som hör hemma utanför linjen. De är, fränsett några få som faller under någon liten passus i tillämpningskungörelsen, i princip uteslutna från varje form av stöd. Om någon av de affischer som jordbruksorganisationerna satte upp kom att hamna fel med hänsyn till hur kartorna i dag ser ut, tror jag att företrädare för jordbruksorganisationerna, i den mån de finner skäl att ägna sig åt en sådan verksamhet i fortsättningen, nu har lättare att sätta upp affischerna geografiskt rätt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Mossberger begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Om kreditgarantier till deltidjordbrukare

Då emellertid herr *Eskilsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunns vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 74.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 12, i anledning av motioner angående statligt stöd för kombinerat jord- och skogsbruk, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om kreditgarantier till deltidjordbrukare

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 13, i anledning av motioner angående kreditgarantier till deltidjordbrukare.

I de likalydande motionerna I: 287, av herr *Jacobsson, Per*, och II: 361, av herr *Larsson* i Umeå m. fl., hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till sådan ändring i bestämmelserna om kreditgarantierna till jordbrukare, att även deltidjordbrukare kunde komma i åtnjutande av dessa garantier.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte lämna motionerna I: 287 och II: 361 utan åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Carl Eskilsson* (h), *Skårman* (fp), *Karl-Erik Eriksson* (fp), *Wikberg* (cp), *Hansson* i Skegrie (cp), *Eliasson* i Moholm (h), *Jonasson* (cp), *Berndtsson* (fp) och *Åberg* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 287 och II: 361 i skrivelse till Kungl. Maj:t

mätte anhålla om ändring av bestämmelserna rörande statligt stöd till jordbrukets rationalisering i enlighet med vad reservanterna anfört.

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Då jag i min verksamhet i rätt stor utsträckning kommit i kontakt med deltidjordbrukare och de problem som dessa ställs inför vid ägarskifte och mera omfattande reparations- och ombyggnadsarbeten, vill jag något beröra dessa frågor.

Låt mig först slå fast att denna kategori av jordbrukare eller yrkesarbetare — till vilken grupp man nu vill föra dem — inte är sällsynt utan rätt vanlig, åtminstone hos oss på västkusten. De utgör en medborgargrupp som är representerad i alla partier, och de brukar i regel så små jordbruksenheter att deras produktion i det stora sammanhanget när det gäller överskott eller försörjningsgrad är i det närmaste betydelselös. Det är i deras fall inte fråga om något stöd som skulle stjälpas eller ens fördröja genomförandet av den jordbrukspolitik, varom stor enighet råder. Det gäller ej heller bidrag utan endast hjälp med en kreditgaranti, som kostar statsverket mycket litet men kan vara till verklig hjälp för dem, då de liksom hamnat mellan tvenne stolar. De bedömes givetvis inte som jordbruk, värda att satsa någonting på, och de är därför uteslutna från bidragsgivningen. De räknas för det mesta ej heller som egnahem, fastän bedömningen i detta fall lär, enligt vad som uppges, vara olika i skilda län. Som regel får de därför inte egnahemslån — om sedan avslaget motiveras av läge eller bristande kreditvärde, må lämnas därhän.

Dessa fastigheter ger dock innehavaren en ofta mycket bra bostad, där barnen får växa upp i en, som vi brukar bedöma det, god miljö med umgänge med både djur och annan natur. Med andra ord: något som vi borde stödja och som ligger mycket närmare jordbruk än fläsk- eller äggindustrier.

Om kreditgarantier till deltidjordbrukare

Det har sagts att det finns förbättringsbidrag och att andra bidrag kommer att utgå genom den framlagda propositionen om särskilt stöd åt äldre arbetslösa. Villkoren härför är dock att man uppfyller vissa krav på ålder och att man har slutat sitt aktiva arbete. I detta fall gäller det endast att skapa kreditmöjligheter för en liten arbetsförgrupp som funnit sin livsmelodi, som oftast sköter sin ekonomi exemplariskt och som bidrar till att hålla det öppna svenska kulturlandskapet vid liv.

Herr talman! Jag kan ej annat än yrka bifall till reservationen i detta ärende.

Herr ERIKSSON, KARL-ERIK, (fp):

Herr talman! Låt mig först deklarerat som min uppfattning att deltidjordbruket representerar en form av elasticitet hos näringslivet och en rörlighet av arbetskraften som det ur det allmännas synpunkt finnes all anledning att slå vakt om. Jag anser att vi bör inrikta oss på att behålla deltidjordbruket i stora delar av vårt land också i framtiden.

Till viss del har deltidjordbruket ändrat karaktär under de senaste åren. Förr bestod ju ett deltidjordbruk av en liten åkerareal. Nu är det ofta även i slättbygderna så att en jordbrukare kan driva ett relativt stort jordbruk men ändå önskar och många gånger behöver också kompletteringsarbete.

Jag har ställt mig frågan: Hur många deltidjordbrukare har vi ungefär i vårt land? Det går inte att få fram någon exakt siffra därpå, men en av jordbrukets utredningsinstitut 1965 gjord stickprovsundersökning gav vid handen att mellan 15 och 20 procent av landets jordbrukare hade sysselsättning vid sidan om, alltså nära en femtedel av jordbrukarna.

I stora delar av mellersta och norra Sverige är denna siffra betydligt högre. Jag kan som exempel nämna att i den utredning som lantbruksnämnden i mitt

hemlän, Värmlands län, har gjort och redovisat i boken »Jord och skog i Värmland» finnes siffror redovisade som innebär att man ganska säkert kan slå fast att omkring hälften av Värmlands jordbrukare är deltidjordbrukare. Alla förstår vilket värde det är att ha kvar dessa människor på landsbygden. Både för den fasta befolkningen och för sommarstugeägare ger detta möjlighet och underlag till en bättre service även i glesbygderna. Genom att behålla deltidjordbruket kan vi också på ett billigt sätt bidra till att bevara en öppen bygd.

Jag tror att det är riktigt att vi tar med dessa synpunkter i bilden, när vi diskuterar frågan om kreditstöd till deltidjordbruket. Det går inte att dra en skiljelinje mellan naturvård å ena sidan och jordbruksdrift å andra sidan. Genom bevarandet av ett så stort antal extensivt drivna jordbruk som möjligt löser man, efter vad jag förstår, dessa frågor på det enklaste, naturligaste och för samhället billigaste sättet. Orsaken till den höga siffran deltidjordbrukare i vårt land är till stor del att det är en attraktiv boendeform för människor. Man känner på landsbygden trivsel, man känner med sitt lilla jordbruk — och kanske också med sin skog — en viss trygghet. Man skall som herr Skårman nyss underströk inte utestänga dessa människor från kreditstöd.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Herr AUGUSTSSON (s):

Herr talman! Herr Fälldin säger att socialdemokratins negativa inställning gentemot jordbrukarna också kommer till uttryck i denna reservation som gäller kreditstöd åt deltidjordbrukare. Jag vill hävda att det är rätt fastän det är raka motsatsen. Det är nämligen så att vi är beredda att stödja det effektiva jordbruket — och det är det vi har gått in för — men när vi nu här börjar tala om deltidjordbrukarna och talar

Om kreditgarantier till deltidjordbrukare

om värdet av att ha dem kvar och att det rör sig om en attraktiv boendeform, så är allt detta rätt. Vi har inte tänkt köra bort dem, absolut inte! De kommer att få ha kvar sin attraktiva livsform så länge de önskar. Det finns inte något annat förslag, så den saken behöver vi inte diskutera.

Frågan gäller hela tiden om vi skall stödja dem med dessa rationaliseringslån, om vilka ni sagt att ni fruktar att ramarna inte skall räcka till om andra grupper också kommer in i bilden. Vi som gått på utskottets linje anser att vi inte skall ge detta stöd. Vi säger till och med att det redan nu finns ett visst stöd åt dessa grupper. På vad sätt då? Jo, om det händelsevis, vilket i vissa fall sker, blir underskott på ett sådant deltidjordbruk, så finns möjligheten att dra av underskottet på den huvudsakliga inkomsten vid deklarationen. Om deltidjordbrukaren t. ex. står i en fabrik och arbetar heltid med samma fortjänst som den som står vid maskinen intill, så har den som har deltidjordbruk — det är hans livsform, hans intresse — möjlighet att göra avdrag om han får underskott på jordbruket. Han får på så sätt lägre skatt än hans kompis vid maskinen intill. Han har full rätt att göra avdrag, och ingen kan klandra honom, och det finns alltså redan vissa fördelar.

När vi nu inte vill gå med på att utsträcka rationaliseringsstödet, så vill jag fortfarande påstå att det är av omtanke om näringen som sådan.

Det är ett bestickande resonemang som reservanterna för när de säger: »Även landskapsvårdssynpunkter talar för att deltidjordbruken bevaras. Detta torde nämligen ofta vara en förutsättning för att bygden skall kunna hållas öppen.»

Vi är alla överens om att man på något sätt måste göra insatser för att hålla bygden öppen. Men när vi nu har ett naturvårdsverk med en ambitiös chef i spetsen kan vi väl ändå med gott samvete överlämna dessa bedömningar åt

detta verk. Skulle vi i dag exempelvis besluta i enlighet med reservationen, så finns det i och för sig inga garantier för att vi bibehåller det öppna landskapet. Det finns ingenting som hindrar att deltidjordbrukaren planterar sin öppna plätt med en mörk granskog.

Liksom föregående år finns det i år, herr talman, intet nytt som talar för bifall till den borgerliga reservationen, varför jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr ERIKSSON, KARL-ERIK, (fp):

Herr talman! När herr Augustsson här i debatten drar in avdragsrätten vid deklaration vill jag säga att denna i vissa fall kan innebära ett stöd. Då har emellertid deltidjordbrukaren haft verkliga utgifter för sitt jordbruk, och det är sådana kostnader han drar av. Herr Augustsson menar väl inte att hälften av Värmlands jordbrukare eller en stor del av Uddevallas stuveriarbetare, för att ta ett annat exempel, har sitt jordbruk av skattetekniska skäl? Nej, de driver sina deltidjordbruk — som jag sagt tidigare — därför att denna livsform är attraktiv för dem. Skillnaden i herr Augustssons och vårt resonemang är att vi inte vill utestänga dessa människor från kreditstödet.

Vad gäller naturvårdssynpunkterna vill jag framhålla att det bästa sättet att behålla en öppen bygd är att människorna får möjlighet att bruka jorden. När vi får räkningar från naturvårdsverket på vad det kommer att kosta att hålla bygden öppen på annat sätt, tror jag vi kommer att vara överens om att det billigaste sättet är just att stödja jordbruket.

Herr AUGUSTSSON (s):

Herr talman! Jag trodde det framgick klart och tydligt av mitt anförande, att jag absolut inte har den uppfattningen att Värmlands bönder har sina deltidjordbruk av skattetekniska skäl. Frågan

Om anpassning av jordbrukets rationaliseringsstöd till konjunkturläget

var fullkomligt oberättigad tycker jag. Jag håller med herr Eriksson om att de har sina jordbruk därför att det är en attraktiv livsform för dem. De må ha sina jordbruk på dessa grunder, men frågan gäller inte detta!

Vi kan inte förstå att vi skall behöva plöttra bort det bidrag som rationaliseringsstödet ändå är på alltför många. Ni har själva varit inne på precis samma linje men har nu en helt motsatt uppfattning.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtagandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Skårman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtagandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Skårman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och be-

funnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74.

Nej — 57.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om anpassning av jordbrukets rationaliseringsstöd till konjunkturläget

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 14, i anledning av motioner angående anpassning av jordbrukets rationaliseringsstöd till konjunkturläget.

I de likalydande motionerna I: 711, av herr *Kristiansson, Axel, m. fl.*, och II: 907, av herr *Jonasson m. fl.*, hade anhängits, att riksdagen måtte uttala, att tillämpningen av bestämmelserna för rationaliseringsstöd till jordbruket borde ske med hänsynstagande till den lokala och aktuella arbetsmarknadssituationen, så att stöd i vissa fall kunde lämnas rationaliseringsprojekt, vilka eljest på grund av omfattning och varaktighet ej kunde komma i fråga.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtagandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte anse motionerna I: 711 och II: 907 besvarade med vad utskottet i utlåtagandet anfört.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! I egenskap av motionär vill jag säga några ord om motion I: 711. Dess kläm har följande lydelse: »att riksdagen måtte uttala att tillämpningen av bestämmelserna för rationaliseringsstöd till jordbruket bör ske med hänsynstagande till den lokala och aktuella arbetsmarknadssituationen så att stöd i vissa fall kan lämnas rationaliseringsprojekt, vilka eljest på grund av omfattning och varaktighet ej skulle komma i fråga.» Det är således nägonting av vardagsproblematik på detta område, en problematik som är ytterst aktuell för närvarande.

Om anpassning av jordbrukets rationaliseringsstöd till konjunkturen

Vad som har föranlett mig att ta upp detta problem motionsvägen är det faktum att vi dels har en rationaliseringskungörelse, utformad efter modell högkonjunktur, i en situation med mycket stora sysselsättningsproblem, och dels har en rationaliseringskungörelse som mäter — kan man säga — efter samma mått från Skåne upp till Norrbotten. Av vissa omständigheter, inte minst det faktum att skogen kommer in i bilden i de sämre lottade jordbruksområdena främst i de norra delarna av landet, slår detta mycket hårt på sina håll; framför allt i en konjunktur som den vi nu är inne i.

Båda dessa saker kan sammanfattas eller rubriceras som stelhet, såväl med hänsyn till konjunktur som omständigheterna i övrigt. Det leder fram till de horribla förhållanden som jag har påtalat i min motion.

Det kan konstateras att som en följd av den ringa korrespondensen eller avsaknaden av sådan mellan arbetsmarknads- och rationaliseringsorganen upplever vi det förhållandet, att medan arbetsmarknadsstyrelsen allvarligt söker efter varje arbetsobjekt ökas arbetslöshetssiffran genom frånvaron av stöd till rationaliseringsåtgärder, som skulle kunnat göra det möjligt för dessa oftast äldre människor att alltså driva sitt jordbruk. Det behövs i den jordbrukspolitiska tillämpningen en nyansering med hänsyn till den inom regionen rådande lokala arbetsmarknadssituationen, liksom en flexibilitet med hänsyn till det rådande konjunkturen. Detta är, herr talman, huvudtemat i min motion. Jag menar att den hemställan som gjorts i nuvarande situation borde blivit bättre beaktad i utskottsutlåtandet.

I detta sammanhang kanske jag bör notera att utskottet har skrivit ett välvilligt utlåtande. Man har offrat mycken tid och många ord på det. Jag kan måhända konstatera att det innebär någonting av ett tyst erkännande av det som framförs i motionen. Men ett tyst erkännande ger ju i sak ingenting. Det

vill jag också ha fastslaget. Det hade varit mer väsentligt för de människor som berörs, och jag tror det hade varit viktigt ur hela samhällsekonomin synpunkt, att ta steget fullt ut och yrka bifall till denna motion.

Herr talman! Jag skall begränsa mig till de synpunkter jag nu anfört. Möjligen skulle jag till dem ytterligare kunna foga att det utlåtande som här föreligger absolut är en skönmålning av situationen, ty bestämmelserna tillämpas inte på det sättet. Jag skall bara peka på en enda sak. Man säger i utlåtandet att vederbörande i de här berörda fallen har stora möjligheter att i varje fall rusta upp sin bostad eller bygga nya bostäder. Jag måste notera att det inte fungerar på det sättet. I och med att lantbruksnämnden säger att det här ingenting är att bygga på, lär det vara ytterst svårt att komma till vederbörande länsbostadsnämnd och få bidrag till en upprustning, i varje fall om den är mera omfattande.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Herr Axel Kristiansson ställde ju inget yrkande, och jag skall därför fatta mig kort. Utskottsutlåtandet är ju, som kammarens ledamöter ser, enhälligt och det betyder att det är positivt skrivet, och eftersom alla är ense om det behöver man kanske inte heller säga så mycket om det här. Jag vill dock påpeka att när utskottet skriver att innehavare av mindre jordbruk har möjlighet att få statligt stöd till upprustning av sin bostad, så är detta föranlett av att motionärerna främst pekat på svårigheterna att placera de äldre jordbrukarna på arbetsmarknaden. Det är ju allmänt omvitnat att den som är 60 år eller däröver kan få bidrag på upp till 10 000 kronor för att rusta upp sin bostad. Även om lantbruksnämnden bedömer ett jordbruk icke vara värt att satsa på, är det ändå inte uteslutet att de människor som skall bo kvar i bostaden kan få bidrag om de är 60 år.

Om anpassning av jordbrukets rationaliseringsstöd till konjunkturen

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag tackar herr Mossberger för det förtydligande som han nu gjorde, men det innebär ju inte så värst stor tröst. Det lär vara i sällsynta fall som man går ned till gränsen 60 år, även om det författningsenligt är möjligt. Stödet är i huvudsak förbehållet pensionärerna, och de anslag som hittills varit tillgängliga har i varje fall inte varit tillräckliga. Jag vill dessutom till den kategori som här berörs räkna inte bara dem som är över 60 år, utan man får gå längre ned i åldersgrupperna. Då lär det inte vara så mycken tröst att man kan få detta stöd när man blir pensionär eller kanske något år dessförinnan.

Jag vill i sammanhanget också säga att den tröst man hänvisar till i utskottsutlåtandet, när det gäller det kommande ekonomiska stödet till den äldre arbetskraften, inte heller innebär så stor tröst, ty arbetsmarknaden fungerar inte på det sättet, att man i en glesbygd kan hoppa av sin gamla näring och ställa sig till arbetsmarknadens förfogande.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Jag ber, herr talman, att få helt kort ansluta till de synpunkter som anförts av herr Kristiansson. Jag måste säga att jordbruksutskottet presterat ett ganska fattigt utlåtande. Det är väl så ett utlåtande av ett riksdagsutskott skall se ut, om det skall vara enhälligt. Det är väl enda motiveringen för att skriva så tamt — vågar man ha en mening, då blir det genast brytningar.

Jag måste understryka att motionärernas påpekande är mycket väsentligt. Man räknade en gång med en omställning inom svenskt jordbruk därför att man utgick ifrån att industrierna skulle kunna absorbera och ta hand om gamla

jordbrukare som slutade. Man trodde att det var det allra lämpligaste tillskott som kunde ges åt svensk industri under den högkonjunktur som då rådde. Det var en felbedömning, och det sade man också från jordbrukarhåll. När konjunkturerna plötsligt blir ogynnsamma, kommer saken i just den belysning som motionärerna här tagit upp. Jag måste ge dem allt igenom rätt i det fallet.

Sedan vill jag peka på att utlåtandet här jämför jordbrukarna med en del andra som råkar i liknande situation. För min del vill jag säga att det kan vara någon tröst ur rättvisesynpunkt, men de andra har inte så roligt de heller, så något särskilt hugsvalande innebär detta jämställande inte.

Vi måste slå fast att denna situation direkt skapats genom statliga åtgärder, genom nedskrivning av ett tidigare jordbruksstöd. Under sådana förhållanden är det inte nog med att förklara, att andra råkar lika illa ut när det kommer en lågkonjunktur som drabbar också industrin. Det är ett felslut, såvitt jag kan förstå.

Jag vill också framhålla att de omställningsmöjligheter som här finns går så pass på skruvar. Det förvånar mig att utskottet vågar skriva som det gör: »Härav följer att, såsom i motionerna påpekats, många innehavare av mindre jordbruk *inte* kan erhålla statligt stöd till förbättringar av sina fasta anläggningar.» Och så fortsätter man att »stöd i *vissa* fall genom bostadsmyndigheterna kan erhållas till förbättring av bostaden samt genom lantbruksorganisationen under *vissa* förutsättningar till bl. a. avloppsanläggning och torrläggningsföretag». — Vad är detta? Det säger ju att i ett och annat — jag höll på att säga orättvist — fall, kan någon bli hyggligt behandlad, men *bara i vissa fall!*

Här har man kommit in i en situation som är parallell med förhållandena på andra sidor av näringslivet, där man också har tagit bort det stöd man tidigare givit åt hemmanäringarna — exem-

Om åtgärder mot den ökande brottsligheten

pelvis åt textilindustrin, läderindustrin, den tekniska industrin, som producerade till 85 procent på hemmamarknaden. Hur har de råkat ut? Precis likadant. Att nu säga att man jämför jordbrukarna med friställda inom dessa näringsgrenar är en mycket dålig sak.

Till sist skall jag göra utskottet äran att läsa upp slutet på utlåtandet.

»Vid de kortvariga svårigheter på arbetsmarknaden, som motionärerna närmast avser, torde emellertid kostnaderna för omställningsbidrag bli förhållandevis begränsade.» — Så står det, och då tror man naturligtvis att utskottet är välvilligt inställt; men så fortsätter utskottet: »Utskottet finner med hänsyn till vad i det föregående anförts» — dvs. att kostnaderna blir begränsade — »det inte vara erforderligt att föreslå någon särskild åtgärd...»

Så kan man inte resonera.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av motioner om måltider för gamla och handikappade inom skolbespisningen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om åtgärder mot den ökande brottsligheten

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av motion om åtgärder mot den ökande brottsligheten.

I den till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionen II: 374, av herr *Nyberg*, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle an hålla, att en parlamentarisk kommitté, kompletterad med erforderlig expertis, måtte tillsättas för att dels göra en allsidig utredning angående orsakerna till

den ökande brottsligheten och dels utarbeta och framlägga de förslag till åtgärder, som utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionen II: 374 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Eric Gustaf Peterson* (fp), *Kilsmo* (fp), *Hamrin* i Kalmar (fp), *Dickson* (h) och *Rimås* (fp), vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **KILSMO** (fp):

Herr talman! Till detta utlåtande har några ledamöter anmält en blank reservation, och i anslutning till den vill jag säga några få ord.

Utskottet behandlar frågan om bekämpande av brott. Jag har fått den bestämda känslan att inte bara vi i allmänna beredningsutskottet utan hela riksdagen sover en djup törnrosasömn och drömmer sköna drömmar om den dag då brottsligheten i varje fall skall kunna begränsas. Men jag är rädd för att vi inte kommer att vakna upp och ta itu med frågan om brottsbekämpning förrän gangstersamhället blivit fullt ut och väl organiserat i vårt land. Denna uppfattning understryks också av några saker i själva utlåtandet.

Utskottet hänvisar till kriminalvårdsstyrelsens uttalande och söker klänga sig fast vid några uppmuntrande påpekanden i detta. Bland annat anföres att det nu har tillsatts en professur i allmän kriminologi, vilken man tror skall visa vägen för brottsbekämpandet här i landet.

Emellertid har jag haft tillfälle att följa resultatet av det kriminologiska forskningsarbetet, och jag måste säga att professuren — för att nu vara operativ — har visat en alldeles utmärkt förståelse för brottets utveckling i Sverige. Det är klart att man skall visa förståelse gentemot brottslingarna, men det betyder ju inte att man skall ställa sig

Om åtgärder mot den ökande brottsligheten

förstående inför brottsligheten och betrakta den såsom en fullständigt normal företeelse som man måste acceptera och vars ökning undan för undan också måste accepteras. Lärjungarna i denna professur, som vi har inrättat därför att vi trodde att vi skulle få hjälp av den vid brottslighetens bekämpning, har gått ännu längre än sin mästare.

Vidare hänvisas till brottsbalken. Visserligen avser den att medföra en generalpreventiv verkan gentemot brottet, men annars kommer ju dess bestämmelser in först sedan brottet har begåtts. Man kan inte hävda uppfattningen att de människor skall straffas som man tror kommer att begå brott. Nu står man i lugn och ro och ser på när människorna begår brott, och sedan kommer brottsbalkens bestämmelser in i sammanhanget. Detsamma gäller egentligen den individualpreventiva verkan som också finns i brottsbalken. Det är riktigt att man försöker hjälpa människor som kommit in på brottets väg, men det har visat sig att den hjälpen i de flesta fall slår slint. Samhället har visat sig ganska odugligt att hjälpa brottslingar. Såvitt jag kan se hjälper Frälsningsarmén betydligt flera brottslingar än samhället i övrigt att komma till rätta i denna värld.

Sverige har varit och är ännu i stor utsträckning ett rättssamhälle, men i det perspektiv som jag tycker mig få, när jag studerar brottslighetens utveckling, förefaller det här i landet att bli gangstersamhälle. Någon annan utveckling är otänkbar, om den totala likgiltigheten för att ta itu med brottsligheten fortsätter.

Herr **MÖLLER** (s):

Herr talman! Även om herr Kilsmo inte hade något yrkande, måste jag ändå göra en kommentar och bestrida den skildring han ger, när han påstår att det hos samhället, myndigheterna och även riksdagen råder en total likgiltig-

het när det gäller brottsligheten och dess utveckling. Detta är en karikatyr på verkligheten, måste jag säga. Hans föreställningar om hur kriminaliteten skall utveckla sig i vårt land och att här kommer att uppstå ett gangstersamhälle kan vi inte göra mycket åt. Det är honom obetaget att hysa sådana föreställningar. Jag tycker dock att han gör en mycket överdriven mörkmålning.

Vi har en stigande brottslighet. Även kriminalvårdsstyrelsen konstaterar dels att det sker en ökning nu och dels att man måste räkna med en viss fortgående ökning av brottsligheten i Sverige. Det är dess värre en utveckling som vi inte är ensamma om utan som är gemensam i första hand för alla industrialiserade länder. Vi kan också konstatera att vi dess bättre har en så att säga mera godartad brottslighet i vårt land än i de stora länderna och särskilt i de stora ländernas storstäder.

De åtgärder som kan vidtagas vidtas i ökad grad i vårt land. Men det har hittills inte lyckats i något samhälle på något kulturstadium att utrota brottsligheten och att utplåna de orsaker som leder till brottslighet. Genom olika åtgärder söker man att tränga djupare in i problemen, genom forskning att utreda orsakerna och genom kriminalvården att återföra dem som har kommit in på brottets bana till en anpassning till ett normalt samhällsliv.

Herr Kilsmo lät något förvånad över att brottsbalken kommer in i bilden först i efterhand. Hur i all världen skulle brottsbalken kunna komma in tidigare än i efterhand? Man måste på annat sätt komma åt att förebygga brottsligheten.

Jag behöver inte relatera vad som anförts i utskottets utlåtande dels om forskningen och dels om det uttalande som riksdagen har gjort helt nyligen om att den kriminologiska forskningen skall utvecklas genom att i första hand en plan upprättas. Årets riksdag har också anslagit 300 000 kronor till detta syfte. Det talas även om de utredningar

Om åtgärder mot den ökande brottsligheten

som pågår och de organ som finns på detta område.

I denna situation finner jag att utskottet har intagit den enda rimliga ståndpunkten, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **KILSMO** (fp):

Endast ett par ord till replik!

För det första sade jag aldrig att jag var överraskad över brottsbalkens funktion. Jag sade bara att brottsbalken kommer in här — det var inte fråga om någon förvåning; så mycket har jag läst brottsbalken och kriminologisk litteratur att jag begriper det.

Däremot är jag överraskad över herr Möllers position. Först säger han att jag har svarmålet. Vad har jag gjort? Jo, jag har talat om att man accepterar en stigande brottslighet. Sedan säger herr Möller att vi måste konstatera att brottsligheten stiger överallt. Han förkastar min »svartmålning», och sedan breder han på ännu svartare med sin egen pensel.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölles vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av motion om utredning angående nyttiggörande av hushålls- och industriavfall, bifölles vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr **TALMANNEN** yttrade:

Jag vill meddela att det är min avsikt att i dag låta utdela en preliminär plan för ärendenas fördelning på plena efter påsk till och med vårsessionens slut.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet den 16—den 23 april 1968 för deltagande i Interparlamentariska unionens rådsmöte i Dakar.
Stockholm den 3 april 1968.

Kaj Björk

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 9, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1968/69 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Herr **WALLMARK** (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av de ärenden, som avses i Kungl. Maj:ts propositioner nr 77 och 81, hemställer jag, att kammaren måtte medgiva ytterligare utsträckning av tiden för avgivande av motioner i anledning av nämnda kungliga propositioner till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från det propositionerna kom kammaren till handa.

Denna hemställan bifölles.

Interpellation ang. innebörden av den vid valutakonferensen i mars 1968 träffade överenskommelsen i fråga om speciella dragningsrätter i Internationella valutafonden

Ordet lämnades härefter till herr **JACOBSSON, GÖSTA**, (h), som yttrade:

Herr talman! Enligt i pressen lämnad kortfattad redogörelse från den i Stockholm den 29 och 30 mars avhållna valutakonferensen med tioländergruppen har en överenskommelse träffats mellan nio av medlemmarna angående de vid den i september förra året i Rio de Janeiro fattade besluten rörande speciella dragningsrätter i Internationella valutafonden.

Bakom den träffade överenskommelsen ligger av allt att döma den internationella valutakris, som uppstått genom punddevalveringen, där växande dollargapet, antidollarspekulationen, guld-rushen och slutligen den nyligen skedda uppspaltningen av guldpriset, vilka företeelser rubbat grundvalarna för det tidigare internationella valutasytemet.

Med hänsyn till den aktuella valutastituationen och vårt eget lands ställning i sammanhanget är det uppenbart att överenskommelsen kan komma att få vittgående konsekvenser för vår samhällsekonomi på kortare och längre sikt.

I anledning härav hemställes om första kammarens tillstånd att till statsrådet Krister Wickman ställa frågan huruvida statsrådet är beredd att lämna kammaren en närmare redogörelse för angivna valutaöverenskommelse och dess innebörd.

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Meddelande ang. enkla frågor

Anmäldes och bordlades följande motioner:

nr 849, av herr *Nyman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 101, angående långtidsplan för det statliga utvecklingsbiståndet m. m.; samt

nr 850, av herr *Nyman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 109, angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret.

Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla frågor denna dag framstälts, nämligen:

av herr *Pettersson, Harald*, (cp) till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet: »Är Statsrådet beredd vidtaga åtgärder i syfte att eliminera de olägenheter — såväl för berörda individer som för näringslivet — som följer av den osäkerhet som råder beträffande tidpunkten för inkallande av värnpliktiga?»; samt

av herr *Schött* (h) till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet: »Anser Statsrådet att gällande bestämmelser i »Säkerhetsinstruktion för armén» och »Tävlingshandbok för frivilliga skytteväsendet» är till fyllest för att garantera största möjliga säkerhet åt utövarna av friluftsliv, främst långfärdsåkning på skridsko?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.38.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Torsdagen den 4 april

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 27 nästlidne mars.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Undertecknade anhålla härmed om ledighet från riksdagsgöromålen för tiden från och med den 8 till och med den 19 april för studieresa till USA.

Stockholm den 4 april 1968.

Eric Carlsson   *Yngve Nyquist*

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1968/69 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av garantin för exportkredit;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av uppgörelse om ändring av överenskommelsen med Finland den 17 november 1949 angående betalning av vissa till Finland lämnade svenska krediter;

nr 157, i anledning av motioner om komplettering av skolbetyg;

nr 158, i anledning av motion om anpassning av skrivundervisningen till datatekniken; och

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid universiteten m. m.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse, nr 132, till Konungen angående val av styrelse för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond för tiden den 1 april 1968—31 mars 1971;

dels till riksdagens förordnande, nr 133, för

professorn herr Torgny Segerstedt att under nämnda tid vara ordförande i Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond;

dels till riksdagens förordnanden, nr 134—143, för

professorn herr Axel Gösta Ekman, professorn herr Arne Vilhelm Engström,

professorn herr Sven Ingvar Svennilson,

riksbankschefen herr Per Valfrid Åsbrink,

fröken Astrid Bergegren,

fru Elisabeth Sjövall,

herr Per Olof (Olle) Reinhold Dahlén,

herr Bo Nils Olof Martinsson,

fröken Blenda Maria Ljungberg och

herr Nils Theodor Larsson

att under samma tid vara styrelseledamöter i Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond;

dels ock till riksdagens förordnanden, nr 144—154, för

riksantikvarien herr Sven Birger Fredrik Jansson,

professorn herr Karl Gustaf Lennart Hjelm,

Ang. vidtagna åtgärder för att hindra olovliga demonstrationer vid det internationella valutamötet

professorn herr Bengt Erik Gustafsson,

docenten herr Johan Lennart Holm,
bankdirektören herr Kurt Gustaf Adolf Eklöf,

herr Hans Hagnell,

herr Kaj Åke Björk,

herr Per Hilding,

herr Tage Nils Johansson,

herr Gunnar Sigfrid Wallmark och

herr Erik Hugo Grebäck

att under samma tid vara styrelsesuppleanter i Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond.

Ang. vidtagna åtgärder för att hindra olovliga demonstrationer vid det internationella valutamötet

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet **KLING** erhöll ordet för att besvara herr Åkerlunds (h) fråga till hans excellens herr statsministern angående vidtagna åtgärder för att hindra olovliga demonstrationer vid det internationella valutamötet, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 29 mars, och anförde:

Herr talman! Herr Åkerlund har frågat statsministern om regeringen på förhand övertygat sig om att alla rimliga säkerhetsåtgärder hade vidtagits för att förhindra olovliga demonstrationer vid det internationella valutamötet. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Åtgärder av det slag herr Åkerlund avser ankommer det på polismyndigheten att besluta om. Givetvis var regeringen på förhand underrättad om vidtagna och planerade åtgärder.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. Av ordalydelsen vill jag dra den slutsatsen att regeringen anser att alla rimliga säkerhetsåtgärder hade vidtagits, eftersom svaret ju inte motsäger

mig på den punkten. Min fråga gällde om åtgärderna var rimliga, men vi får alltså på den punkten inget klart svar från statsrådets sida.

Regeringen hade gäster av mycket betydelsefull och hög rang, gäster som kommit hit i ett utomordentligt viktigt ärende. Det är då rimligt, tycker jag, att man ställer sig frågan om dessa gäster också fick det skydd som de kunde ha rimliga skäl att begära.

Jag har, herr talman, tillåtit mig göra ett litet försök till rekonstruktion av händelseförloppet på Lidingö, och det ger mig anledning till några egna slutsatser.

Hela demonstrationen var organiserad på ett sätt som ger vid handen stor erfarenhet samt skicklig och målmedveten ledning. Ledarna var inga ungdomar utan äldre personer. Demonстранterna hade troligen icke såsom sagts i tidningarna smugit sig över redan dagen innan. En och annan hade kanske gjort det, men det stora flertalet hade i smärre grupper med beagnande av alla tillgängliga, även allmänna, kommunikationsmedel smugit sig över eller åkt över öppet till ön. Samling hade ägt rum vid utvalda punkter på relativt långt avstånd från Foresta. Därefter hade förflyttning ägt rum i spridda grupper till det utvalda hörnet Ringvägen—Solstigen, där samlingen tydligen var bestämd till ett visst klockslag. En skåpbil lastad med demonstrationsplakaten kördes fram vid detta klockslag. En blixtnabb urlastning av materialet skedde, och därefter stormade demonstranterna fram i attack mot Foresta.

Inför en dylik välorganiserad attack är frågan enligt min mening mycket berättigad om verkligen alla rimliga säkerhetsåtgärder hade vidtagits. Man kan fråga varför inte spärrar hade upprättats på avstånd med en kontroll, som hade kunnat visa om trafikanterna på vägen hade legitima skäl att röra sig inom det område som kunde komma

Ang. vidtagna åtgärder för att hindra olovliga demonstrationer vid det internationella valutamötet

att utsättas för demonstrationer. Man kan fråga om polisen hade tillräckliga styrkor för en sådan övervakning, och man kan även fråga om polisens motmedel är de riktiga och om regeringen på något sätt hade diskuterat motmedlen. Polisen får ju använda batonger i självförsvar, när en bildad kedja har blivit splittrad och polismännen är hotade av slag eller annan form av miss-handel.

För oss på Lidingö — jag bor själv där — har det varit en ära att få hysa representanterna för de länder som beslutat att förlägga valutakonferensen till Sverige. Vi beklagar djupt det inträffade. Vi har undersökt och har dess bättre för oss själva kunnat konstatera, åtminstone såsom en allmän iakttagelse, att lidingöbor inte har slutit sig till demonstranternas skara utan att denna skara har kommit från andra orter än Lidingö. Lidingöpolisen har även gjort sitt yttersta för att fylla de uppgifter som ålagts den för att upprätthålla ordning och skydda de utländska gästerna. För en uppgift såsom denna är dock polismännen i Lidingö för fåtaliga.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Gällande grundlagsbestämmelser förbjuder mig att gå in på en bedömning av frågan om polismyndigheten i detta särskilda fall hade vidtagit rimliga åtgärder eller inte. Jag får i varje fall inte göra det från denna talarstol. Jag kan inte gå in på några detaljer.

Jag skulle dock vilja fälla det allmänna omdömet att våra poliser visar ett fantastiskt gott omdöme när det gäller att vidta åtgärder mot sådana här metoder som vi alla avskyr, metoder som avser att hindra oss från att fritt få uttrycka vår politiska åsikt och att fritt få utöva vår demonstrationsrätt. Jag har vid flerfaldiga tillfällen uttalat min avsky för dessa metoder, och jag begagnar detta tillfälle till att göra det än en gång.

Vad som kan anses vara rimliga säkerhetsåtgärder eller inte är svårt att säga. Men herr Åkerlund bör såsom lidingöbo i varje fall få veta att lidingöpolisen inte var ensam vid detta tillfälle.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Jag är glad att höra justitieministerns klara deklaration, som innebär ett mycket kraftigt avståndstagande från denna form av uppträdande. På den punkten är vi helt ense, och vi beklagar det inträffade alldeles extra djupt av den anledningen att det rörde sig om utländska gäster. Jag kan förstå justitieministerns förklaring att det av grundlagsskäl inte är möjligt för honom att gå in på detaljer, och jag repsekerar självfallet det uttalandet.

Det är emellertid en sak som fortfarande ger anledning till eftertanke. Spontana demonstrationer, som tillkommer i syfte att framföra önskemål som man vill ha uppfyllda om ändringar i vårt samhällssystem är i allra högsta grad behjärtansvärda. Ingen opponerar mot dem. I detta fall tror jag emellertid att jag har lyckats skaffa mig en tillräckligt klar bild av vad som hänt för att säga att dessa demonstrationer är organiserade på ett sätt som visar att det inte alls är fråga om några behjärtansvärda syften. Det är medvetet fråga om att störa vårt lands förhållande till främmande makter, och då får man göra en annan bedömning av situationen.

Det är riktigt att lidingöpolisen inte stod ensam, men vid ett studium av vad som hände står det klart att det icke fanns tillräckligt många poliser för att kunna upprätta en spärr på litet längre avstånd från själva forestaområdet. Det fanns inte fler än att de kunde bevaka själva restaurangen och området däromkring. Polisen hade däremot ingen möjlighet att kontrollera

Ang. vidtagna åtgärder för att hindra olovliga demonstrationer vid det internationella valutamötet

tillfartsvägarna, som är rätt många i det här området, på låt oss säga 100 à 200 meters avstånd. Hade polisen kunnat göra det, är det ingen tvekan om att den hade kunnat förhindra att demonstrationen kom till stånd.

Än en gång vill jag för justitieministern betyga att jag är glad över hans klara och bestämda deklaration, att det här är något som inte är önskvärt i vårt land.

Herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Jag tror inte att jag skall inlåta mig på en debatt om polisens metoder, vilka åtgärder som har vidtagits, vilka åtgärder som kan vidtagas i en framtid, om polisens antal var tillräckligt för att upprätta spärrar på olika platser, osv. Jag är nämligen övertygad om att detta inte var sista gången som arrangörerna av dylika spektakel tänkt agera. Det mest beklämmande i hela historien är att vuxna människor, som borde ha bättre omdöme, släpar ut 14—15-åringar och hetsar dem till bataljer mot polisen, ty detta är uppenbarligen avsikten med dessa tillställningar. Jag tror inte att det skulle vara nyttigt att ge offentlighet åt vilka åtgärder som vår polis ytterligare kan vidta.

Herr **ÅKERLUND** (h):

Herr talman! Bara ett ord till, det sista! Jag vill uttala den förhoppningen att övervakningen av de element som leder svensk ungdom fel blir skarpare än hittills varit fallet.

Herr förste vice talmannen yttrade nu, att herr *Nilsson, Ferdinand*, — som vid årets början framställt en interpellation rörande bland annat gatukravaller — begärt ordet för att delta i den pågående överläggningen, och tillsporde kammaren, huruvida den ville besluta att för tillfället upphäva den i

§ 20 mom. 4 tredje stycket i ordningsstadgan för kammaren stadgade inskränkningen i yttranderätten.

Härtill svarades ja.

Herr förste vice talmannen lämnade härefter ordet till herr **NILSSON, FERDINAND**, (cp), som anförde:

Herr talman! Det var den 16 januari som jag framställde en interpellation som anknöt till en debatt förra året i denna fråga, där jag fick vissa besked av statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående polisens utrustning. Jag följde upp saken i interpellationen, som innehöll fem punkter. Det är emellertid endast en punkt som direkt berörs i detta sammanhang, nämligen frågan: När kan det förväntas att undersöknings- och spaningsarbete om de organiserade gatukravallernas anstiftare har framskridit så långt, att en upprensning kan genomföras beträffande sådana med en lugn demokratisk samhällsordning oförenliga företeelser och polisen frigöras från därav orsakad gatubevakning för fyllandet av andra mera eftersläpande uppgifter?

I ett föredrag på Juridiska föreningen i Uppsala berörde polismästare Luning från Stockholm de företeelser som det tidigare var fråga om, nämligen fönsterkrossning och åverkan av annat slag, systematiskt organiserad; att demonstranter mobiliserades från exempelvis Uppsala till Stockholm och att det därvid — såsom här har framhållits såväl av herr Åkerlund som av herr statsrådet — var en huvuduppgift för vederbörande ledare att misskreditera och söka strid med ordningspolisen.

Det är uppenbart att man kan peka på — det har gjorts i samband med SÄPO-utredningen — att vissa politiska kretsar öppet deklarerat sig avse att med våld tillskansa sig makten. Sådana pratrevolutionärer är emellertid inte farliga på samma sätt som de vilkas grundåskådning man känner men som

Ang. vidtagna åtgärder för att hindra oövlige demonstrationer vid det internationella valutamötet

utåt inte underlåter att tala om sitt demokratiska sinnelag.

Jag vore tacksam om vi kunde få besked i denna fråga.

Enligt uppgifter som polisen offentligt lämnat till pressen är en polisstyrka av ungefärligen den storlek som motsvarar ett polisdistrikt i Stockholm engagerad för bevakning av ambassader m. m.

Skulle det inte, herr statsråd, vara möjligt att göra en ordentlig upprepning bland upphovsmännen till dessa kravaller, så att ifrågasvarande stora del av Stockholms poliskår kunde ägna sig åt andra, ävenledes krävande uppgifter?

Herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Jag tror inte man skall överdriva betydelsen av dessa i och för sig ganska fåtaliga gruppers aktiviteter. Jag tror inte att de har några som helst möjligheter att med våld omstörta vårt samhälle. Vi har absolut resurser emot detta. Det kan jag försäkra.

Det är beklagligt att herr Ferdinand Nilsson inte har fått svar på sin interpellation ännu. Vi har emellertid ett oerhört omfattande lagstiftningsprogram i departementet. Jag har därför fått säga till mina medarbetare att vi får vänta med interpellations svar till dess att propositionstiden har gått ut, den 10 april. Jag är säker på att det är många riksdagsledamöter som ändå kommer att klaga på mig för att jag lägger fram alltför många propositioner på sista dagen.

Ett svar skall emellertid komma, och det är alldeles givet, herr Nilsson, att undersöknings- och spaningsarbete pågår. Men vad detta ger för resultat och hur det ligger till kan jag givetvis inte tala om för dem som vi spanar efter.

Herr **NILSSON, FERDINAND**, (cp):

Herr talman! Jag tolkar statsrådets uttalande så att han avser att på sätt

som i interpellationen berörts försöka gå till grunden med det hela för att komma åt upphovsmännen till gatubräcken och få slut på deras systematiska arbete.

Herr statsrådet framhöll att de det gäller inte lär kunna omstörta vår samhällsordning, och den uppfattningen kan jag dela, men de kan ställa till åtskilligt ohägn. När en så stor del av den stockholmska poliskåren engagerats för att hålla efter dessa kravallmakare och deras utsända, är det i alla fall en ganska omfattande affär. Polisen behövs också till andra uppgifter.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet motionerna nr 849 och 850.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 79, med förslag till lag om ändring i brottsbalken m. m.;

nr 82, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.;

nr 85, angående reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.;

nr 87, med förslag till lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1969—1972, m. m.; samt

nr 92, med förslag till vissa ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen.

Anmälades och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning angående familjepension åt f. d. extra tjänstemannen i riksgäldskontoret Nils O. E. Wigrens efterlevande maka Helfrid Wigren.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner om samordning i mottagarlandet av projekt för utvecklingsbistånd;

statsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1968/69 inom inrikesdepartementets verksamhetsområde jämte motion;

nr 60, i anledning av motioner om visst tillgodoräknande av fackskola som praktik; samt

nr 61, i anledning av motioner om gymnasial utbildning i Strömstad och om inrättandet av ett gymnasium i Simrishamn;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 29, med anledning av motioner om rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.; samt

nr 31, med anledning av motioner rörande beskattningen av inkomst från grus-, torv- eller lertäkt;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av motioner angående förfarandet vid bodelning i anledning av hem- och äktenskapsskilling;

nr 23, i anledning av motioner om dels obligatorisk förarplatsförsäkring, dels förarplatsförsäkring för av stat och kommun ägda fordon;

nr 24, i anledning av motion om en fast organisation för offentlig försvarare i brottmål; samt

nr 25, i anledning av motioner om vidgad revisionsplikt för företag;

tredje lagutskottets memorial nr 39, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av tredje lagutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden, m. m. jämte i ämnet väckta motioner; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av motioner angående viss omläggning av skördeskadestyddet;

nr 16, i anledning av motioner angående införande av ett system med skördeskadeförskott;

nr 17, i anledning av motioner angående upprätthållande av jordbruksproduktionen i norra Sverige; samt

nr 18, i anledning av motioner angående anslag till mjölktransporter inom glesbygdsområden.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens första kammare samt de ledamöter som blivit utsedda att jämte dem tillsätta tjänstemän hos kammaren, samt kammarens sekreterare, den 3 april 1968.

§ 1

Förordnades stenografen fil. kand. Arne Löfling att från och med den 3 april 1968 tills vidare, dock längst till och med den 31 december 1970 vara extra ordinarie stenograf i lönegrad Ae 25 hos kammaren.

§ 2

Förordnades redaktören Sven Sjöberg att under tiden den 16 april—den 31 maj 1968 uppehålla en vakant arvodestjänst som stenograf med rätt för honom att åtnjuta arvode enligt löneklass A 21.

§ 3

Beslöt herrar kanslitillsättare att helt månadsarvode skulle utgå till kontaktmannen riksdag-skola, adjunkten Hans-Olof Hanselid, under tiden den 1 mars—den 31 maj 1968.

§ 4

Anmälades herr talmannens beslut att från och med den 6 mars 1968 anställa

hovrättsassessorn Bengt Lambe som ersättare för kammarens sekreterare, med rätt för honom att åtnjuta arvode med 1 000 kronor per månad.

År och dag som ovan

K.-G. Lindelöw

Anmälades och bordlades följande motioner:

nr 851, av herr *Peterson, Eric Gustaf, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 101, angående långtidsplan för det statliga utvecklingsbiståndet m. m.; samt

nr 852, av herr *Blom*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 110, angående vissa anslagsfrågor m. m. rörande det militära försvaret och civilförsvaret.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.27.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Fredagen den 5 april

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Justerades protokollet för den 28 nästlidne mars.

Ang. undervisningen i skolorna om internationella problem

Herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet PALME, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Björks (s) interpellation angående undervisningen i skolorna om internationella problem, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Björk har frågat om jag anser att nuvarande läroplaner, läroböcker och lärarutbildning för olika skolformer skapar tillräckligt underlag för en tillfredsställande undervisning om de internationella problem som dagens ungdomsgenerationer möter och kommer att möta.

Jag delar helt interpellantens mening att undervisning om internationella förhållanden och problem är en viktig angelägenhet för skolan. Det är nödvändigt att ge eleverna goda grundläggande kunskaper, och — kanske i än högre grad — sådana metodiska färdigheter att de själva kan tränga vidare in i problemen.

Skolans ansvar har kommit till klart uttryck i målsättningen för såväl grundskolan som de gymnasiala skolformerna. Betydelsen av kunskap om och förståelse för andra länder och kulturer har understrukits i läroplanerna för dessa skolformer. I de enskilda ämnernas kursplaner har detta särskilt markerats i fråga om samhällskunskap och historia men även i fråga om andra ämnen t. ex. religionskunskap. Även i undervisningen i moderna främmande

språk har frågor om internationella problem och internationell förståelse fått ökad uppmärksamhet.

Det är också viktigt att observera att i de nya skolformernas kursplaner i samhällskunskap och historia är själva greppet på ämnet och behandlingen av de internationella förhållandena annorlunda än i de skolformer som nu befinner sig under avveckling. De formella och institutionella delarna av stoffet begränsas och tyngdpunkten läggs i stället på funktionella aspekter och aktuella internationella problem. Över huvud taget fästs i de nya kursplanerna stor vikt vid att undervisningen knyter an till aktuella förhållanden. Avsikten med denna uppläggning är att ge möjlighet till analys av och att skapa intresse för de problem som eleven kommer i kontakt med genom olika massmedia och olika former av opinionsbildning.

De läromedel som utarbetats för de nya skolformerna synes i flertalet fall både innehållsmässigt och metodiskt svara mot de anvisningar som läroplanerna ger. Självfallet måste lärarutbildningen anpassas till målsättningen för skolans verksamhet. Arbete pågår med den närmare utformningen av den nya lärarutbildning som 1967 års riksdag fattat beslut om. För sådana lärare som redan tjänstgör har anordnats fortbildningskurser under en följd av år med syfte att informera särskilt lärare i historia och samhällskunskap om de nya läroplanernas innehåll och syfte i fråga om behandling av övergripande politiska problem och samhällsproblem. Fortbildningen kommer självfallet alltid att vara en angelägen uppgift, särskilt när det gäller områden som det internationella, där förhållandena ständigt växlar.

Ang. undervisningen i skolorna om internationella problem

Jag är medveten om att verkligheten ute i skolorna inte på alla håll svarar mot den högt ställda målsättningen, men viljeinriktningen står i överensstämmelse med de av herr Björk framförda synpunkterna.

Herr BJÖRK (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för hans svar på min interpellation. Svaret innehöll väl i stort sett vad jag hade väntat med undantag för några detaljer, som var delvis nya för mig och som jag ber att få återkomma till.

Uppslaget till denna interpellation fick jag i samband med den stora demonstrationen i december och polisens vägran att släppa fram ungdomarna till den amerikanska ambassaden. Jag upptäckte då i debatten efteråt, att det hos olika ungdomsgrupper tydligen förelåg en stor förvåning över detta förbud. Jag frågade mig liksom många gjorde: Är det möjligt att dessa ungdomar inte vet att det är en fullständigt grundläggande regel för internationell samlevnad, att olika staters beskickningar skall skyddas? Så slog det mig plötsligt: Tänk om de inte vet det! Tänk om de inte har lärt sig det i skolan. Om så skulle vara fallet, kan man ju säga att även de äldre har en del av ansvaret för den förvirring som här föreligger.

Jag började även inför mötet med olika ungdomliga meningyttringar eller debattinlägg om FN fundera över hur stora kunskaper ungdomarna egentligen har om Förenta Nationernas organisation, funktionssätt och möjligheter att agera i olika internationella konflikter. Jag frågade mig också om skolan i dag verkligen ger våra tonåringar en tillräcklig kunskap om de grundläggande dragen exempelvis i stormakternas utveckling. Det är klart att man kunde förlänga listan. Inför de senaste evenemangen kring Foresta kunde man naturligtvis önska sig, att dagens ton-

åringar skulle ha insikt även om det internationella betalningssystemets funktionssätt. Men det är ju onekligen ett mycket krångligt ämne även för oss som är litet äldre.

Jag har även frågat mig inför det glädjande och positiva engagemang i internationella problem som man möter hos många ungdomar, hur det står till med den källkritik som meddelas i skolorna samt om eleverna inför strömmen av information och propaganda får en tillräcklig inläring av hur man sovrar och prövar de uppgifter och påståenden som läggs till grund för debatten i dessa frågor. Jag har sagt i interpellationen att man inte kan generalisera. Det förekommer ungdomsgrupper som visar upp betydande specialkunskaper i internationella frågor och andra som demonstrerar en förvånande okunnighet. Just kombinationen av okunnighet och våldstendenser är ett oroande fenomen.

Jag vill säga att detta kan vara ett skäl till akut oro och att det är beklagligt, därför att det innebär att mycken vitalitet och entusiasm länkas in på ändamål som är helt destruktiva och som ytterst tjänar reaktionära intressen.

Däremot vill jag inte påstå att jag hyser någon allvarligare oro på längre sikt, detta sagt som en parentes. Tonåringarna på 1930-talet var också i stor utsträckning besatta av våldsmentalitet, gripna av nazistisk uniformsdyrkan och slagsmålsmetoder. Där finns alltså likheter, men där finns också skillnader. Inför en del av dagens manifestationer frestas man att tala om ett slags ädelt vanvett. När det gäller nazistbråken på 1930-talet var det snarare fråga om ett vanvett som var allt annat än ädelt.

Om jag sedan tänker vidare på vart 1930-talets tonåringar tog vägen, så kan det väl antas att en del av dem som utmärkte sig den gången i nazistiska sammanhang i dag återfinns på olika platser i samhället — som professorer, överstar, byråchefer eller borgerliga

Ang. undervisningen i skolorna om internationella problem

ledarskribenter. Det är väl i och för sig ingenting som säger att inte dagens våldsmän bland ungdomarna med tiden skall bli lika stillsamma och välanpassade medborgare som det stora flertalet av 1930-talets unga nazistlymlar.

Jag har, som sagt, ställt upp en önskelista. Jag är samtidigt medveten om vissa svårigheter. Man inbillar sig ju gärna att världen går framåt och att varje ny generation tillägnar sig föregående generationers erfarenheter. Tyvärr går det inte alltid till på det sättet. Det är kanske ett problem just när det gäller kunskapsmeddelelse att en spänning mellan generationerna gör det svårare även för skolan att meddela de kunskaper som behövs. Det faktum att vissa historiska erfarenheter serveras av en äldre generation skapar i och för sig en viss misstro mot detta erfarenhetsmaterial. Det kanske också ligger ett problem i detta att vi upplever så utomordentligt snabba förändringar på det internationella planet, att varje ny generation upplever svårigheterna på ett helt nytt sätt. Alldeles särskilt för den som har ringa förkunskaper förefaller det som om världen föddes i går. Jag föreställer mig att här finns behov av en stor lyhördhet, en stor förmåga till anpassning av lärostoff och metodik när det gäller att förmedla ett nödvändigt underlag.

Vad jag skulle vilja fråga utbildningsministern om är en passus i interpellationssvaret som gäller massmedias roll i undervisningen. Är avsikten att i första hand skapa en kritisk och prövande inställning hos eleverna gentemot det som massmedia serverar, eller är tanken att själva utläringen i stort skall bygga just på material från massmedia? Om det senare skulle vara fallet vill jag bara framhålla att det som massmedia erbjuder i fråga om historisk kunskap och kunskap om aktuella internationella problem och deras bakgrund ju i många fall är utomordentligt bristfälligt. I åtskilliga av våra tidningar och i andra massmedia pågår en

mycket påfallande historieförfalskning, som bidrar till att förvilla debatten. Jag välkomnar i och för sig att tidningarna i dag spelar en mycket större roll i undervisningen än då vi var unga. Samtidigt vill jag, med erfarenhet inifrån, betona att tidningar ingalunda alltid är att lita på som kunskapskälla.

Jag skulle också vilja fråga utbildningsministern hur han i största allmänhet ser på historiekunskapernas plats i den totala avvägningen av skolornas kunskapsmeddelelse. Som lekman och utomstående har jag emellanåt bland skolreformatorerna tyckt mig märka ett visst förakt för historia som ämne, kanske sammanhängande med att vår traditionella historieundervisning ofta varit stelbent och konservativ. Om ett sådant förakt existerar måste jag personligen säga att det är olyckligt. Jag har svårt att förstå hur man skall kunna ha perspektiv framåt i politiken om man inte samtidigt har **perspektiv bakåt**. Låt mig också som en erfarenhet säga att flera av de kloaste politiker jag träffat samtidigt har varit starkt historiskt intresserade.

Det var alltså de två små delfrågor där jag vore tacksam för en kommentar av statsrådet Palme.

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! När det gäller den första frågan har väl i svaret bara avsetts det faktum att massmedia skapar ett intresse för problem som annars kunde tänkas ligga långt bort, problem som nu spelar en roll i människornas och inte minst ungdomens vardag vilken bara för femton år sedan var otänkbar. Massmedia aktualiserar en mängd frågor, och det blir lätt att i undervisningen knyta an till dem. Jag instämmer helt i herr Björks mening att tillförlitligheten hos massmedia och tidningspressen ofta lämnar en hel del övrigt att önska.

Också beträffande historieundervisningen delar jag herr Björks åsikt. Jag

Ang. undervisningen i skolorna om internationella problem

minns från min egen skoltid att det enda verkligt intressanta ämnet var historia — genom skildringen av de historiska förloppen. Vad debatten gällt är väl inte om historieundervisningen skall ha utrymme eller icke utan hur utrymmet skall fördelas och hur undervisningen skall läggas upp. Kritiken har allmänt gått ut på att äldre skeden fått alltför stort utrymme. Man har ofta knappt hunnit fram till de senaste hundra årens historia — industrialismens genombrott, det sena 1800-talet, världskriget och mellankrigsperioden har fått ett ganska litet utrymme. Kritiken har vidare gällt det strikt kronologiska i historieundervisningen, ett alltför faktabetonat pluggande om krig och kungar och diverse annat. Vid omläggningen av kursplanerna för gymnasiet — åtminstone i den del där jag har medverkat — strävade vi dels till att ge större utrymme åt historien efter år 1809 än vi tidigare gjort, dels till att söka bryta upp det här rent kronologiska greppet. Därför finns det, i varje fall i den tredje årskursen, möjlighet till s. k. flödesstudier, dvs. man följer ett problem låt oss säga från antiken och framåt i tiden, i stället för strikt kronologiska studier, eller börjar i nutiden och undersöker varifrån en dagsaktuell situation härleder sig. På det sättet får man en skildring av samband i historien.

Till sist vill jag säga, och det anknyter väl delvis till vad herr Björk har sagt, att vi numera för in det aktuella materialet i skolan på ett helt annat sätt än tidigare. Eleverna får ta TV-program och tidningspress till utgångspunkt för sina studier och diskutera aktuella problem. Detta ställer stora krav på läraren, dels att göra stoffet intressant och dels att vara i verklig mening objektiv. Just när det är fråga om aktuella problem, vare sig det är internationella frågor eller sådana frågor som rör vår egen nationella vardag och vårt eget samhälle, är det oundvikligt att den enskilde läraren själv gör

värderingar, själv tycker saker och ting. Men det vore utomordentligt olyckligt om vi skulle komma i en situation där läraren aktivt propagerar för vissa åsikter, antingen det gäller internationella problem eller det gäller politiska frågor här i landet. Den aktualitetsbetonade undervisningen ställer mycket stora krav på läraren, att han inte ens oavsiktligt bedriver propaganda, ty just genom objektivitet lär han eleverna att använda källkritiska metoder och ett självständigt omdöme.

Herr BJÖRK (s):

Herr talman! Jag noterar med tacksamhet statsrådets förklaring i fråga om massmedias roll i undervisningen. Det låter som om det är en förnuftig inriktning, och jag förutsätter att just den strävan till självkritik och över huvud taget till en prövande hållning, som jag efterlyste i mitt inlägg, också i hög grad uppmärksammas i arbetet på detta område.

Jag är medveten om att det har funnits en gammal kritik mot historieundervisningens uppläggning för att de äldre skedena fått alltför stort utrymme. När jag själv var tonåring bråkade vi redan om saken. Om denna kritik numera uppmärksammas, ser man ju ändå att det går framåt.

Men eftersom vi inte har det fullständiga materialet framför oss och inte har någon möjlighet att här gå in i detalj, är det ju svårt för mig att bedöma om den aktuella undervisningen just ger tillräckligt av den typ av information som jag nämnde i mitt tidigare inlägg, exempelvis om FN:s organisation och funktion, vissa grundfakta som kanske ändå behöver hamras in vid sidan av allmänna flödesstudier. Jag har verkligen ingen anledning att här söka något slags dispyt med utbildningsministern. Jag grep tillfället att vädra ett problem som jag tror är väsentligt, och jag förutsätter att det uppmärksammas.

Det är klart att lärarnas värderingar

Ang. undervisningen i skolorna om internationella problem

är ett oerhört ömtåligt problem i sådana här sammanhang. Jag är övertygad om att vad som kan åstadkommas på detta område blir i ännu högre grad avhängigt av den successiva lärarutbildningen än av läroböckernas och annat läromaterials innehåll.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogos och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 79, med förslag till lag om ändring i brottsbalken m. m.; och

nr 82, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m., hänvisades propositionen, såvitt den avsåge förordningen om rätt att vid taxering för inkomst njuta av drag för belopp, som tillförts vissa för prisreglering bildade stiftelser m. m., till bevillningsutskottet och i övrigt till jordbruksutskottet.

Föredrogos och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 87, med förslag till lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1969—1972, m. m.; samt

nr 92, med förslag till vissa ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen.

Vid föredragning av bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning angående familjepension åt f. d. extra tjänstemannen i riksgäldskontoret Nils O. E. Wigrens efterlevande maka Helfrid Wigren, hänvisades framställningen till bankoutskottet.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet motionerna nr 851 och 852.

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 4, statsutskottets utlåtanden nr 11, 60 och 61, bevillningsutskottets betänkanden nr 29 och 31, första lagutskottets utlåtanden nr 22—25, tredje lagutskottets memorial nr 39 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 15—18.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 91, med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. och om fortsatt giltighet av lagen, m. m.;

nr 96, angående försäljning av en fastighet i Sundsvall;

nr 99, med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 januari 1968 (nr 25), m. m.;

nr 100, med förslag till förordning om mervärdeskatt, m. m.; och

nr 111, angående avgift för innehav av navigeringsmottagare.

Anmälades och bordlades skrivelser från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor:

angående provisoriska lokaler för riksdagen vid författningsreform; och angående riksdagens lokalfrågor på längre sikt.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Med hänsyn till infallande helg hemställer jag att kammaren måtte medgiva att tiden för avgivande av motioner i anledning av de Kungl. Maj:ts propositioner m. m., som bordlagts vid kammarens sammanträden torsdagen den 4 april och i dag, utsträcker till det sammanträde som infaller näst efter 15 dagar från det re-

Interpellation om komplettering av direktiven till delegationen för frågor rörande de statliga företagen m. m., att omfatta frågor om lönsamhetskriterier

spektive propositioner m. m. kom kammaren till handa.

Denna hemställan bifölls.

Härefter yttrade herr TALMANNEN:

Jag erinrar om att riksdagen efter detta plenums slut gör påskuppehåll och att nästa plenum hålles onsdagen den 17 ds kl. 11.00. Vid början av detta plenum anställs en gemensam omröstning.

Till kammarens ledamöter utsändes i dag de propositioner, som bordlagts den 4 april och i dag samt en stencilerad sammanställning, vari angives data för de sammanträden, då motioner sist må väckas i anledning av de till och med i dag, fredagen den 5 april, avlämnade propositionerna.

De Kungl. Maj:ts propositioner, som under tiden den 8—11 innevarande april överlämnas till kammaren, kommer att per post tillställas ledamöterna i den mån delningsupplaga föreligger. Samtliga utsända propositioner kommer dessutom att som vanligt utdelas på ledamöternas bänkar i plenisalen.

Interpellation om komplettering av direktiven till delegationen för frågor rörande de statliga företagen m. m., att omfatta frågor om lönsamhetskriterier

Ordet lämnades därpå till herr BRUNDIN (h), som anförde:

Herr talman! I anmälan i fråga om tillkallande av en delegation för frågor rörande de statliga företagen m. m. anförde statsrådet Wickman bland annat följande:

»För de anställda liksom för landets ekonomiska utveckling är det givetvis väsentligt att de betydande resurser som finns inom de statliga företagen utnyttjas effektivt och ger möjlighet till ökad sysselsättning och expansion. En aktiv statlig företagspolitik måste ut-

göra en viktig del av den framtida näringspolitiken.

Målsättningen för de statliga företagen kan sammanfattas under rubriken expansion, lönsamhet och effektiv konkurrens. De två första målen skiljer sig i sin allmänna formulering inte från vad som gäller för privatägda företag.»

I önskemålet att de betydande resurser, som givits de statliga företagen, skall komma till effektivt utnyttjande torde alla kunna instämma. Däremot tyder påståendet att målsättningen för de privatägda företagen skulle kunna uttryckas vara expansion, lönsamhet och effektiv konkurrens och att därför de statliga företagen och verken skall inriktas härpå, på en missuppfattning av det enskilda näringslivets sätt att arbeta.

Företagen måste ta hänsyn till den omgivning, det samhälle i vilket de verkar och till de anställdas intressen och gör med få undantag också det. Vid sidan härav är lönsamheten näringslivets styråra. Effektiviteten följer av strävan till lönsamhet och frågorna om olika verksamheters omfattning, om framryckning eller reträtt, avgöres på samma grund.

Vissa av de statliga företagen och verken konkurrerar med företag inom det enskilda näringslivet. En på ensidig expansion inriktad målsättning för de statliga enheterna torde inte leda till ett optimalt utnyttjande av tillgängliga resurser.

För de statliga affärsverken, som i betydande utsträckning arbetar utan konkurrens, torde en ensidigt expansiv målsättning i än mindre utsträckning motsvara det samhällsekonomiskt önskvärda.

Det är av värde att frågorna om konkurrensförhållandena mellan statligt och enskilt företagande kommer upp till behandling. En effektiv konkurrens på lika villkor bör självklart eftersträvas.

Det är dock överraskande att man

Interpellation om komplettering av direktiven till delegationen för frågor rörande de statliga företagen m. m., att omfatta frågor om lönsamhetskriterier

härvid särskilt tagit fasta på att det formella förfarandet vid kapitaltillskott till de statliga företagen skulle medföra onödigt stor tidsutdräkt och att en ur konkurrenssynpunkt besvärande insyn och offentlighet skulle följga. Av dessa skäl får inte riksdagens kontroll av företagens utveckling och finansiering försvagas. De statliga företagens konkurrensmässiga fördelar i förhållande till de enskilda är ju särskilt markerade i fråga om finansieringen.

Ojämna konkurrensförhållanden råder ju också beträffande vissa statliga företag därför att dessa av olika skäl och på olika vägar givits särskilda fördelar. Dessa förhållanden skall dock tydligen inte behandlas av delegationen. Ej heller beröres, vilket förefaller särskilt anmärkningsvärt, den konkurrensmässiga skillnad, som hittills förelagat mellan enskilda och statliga företag i fråga om förräntningskraven. Ur det enskilda företags synpunkt är utdelad vinst närmast att jämställa med räntor på externt kapital. Kan en rimlig förräntning på insatt kapital inte presteras hämmas allvarligt möjligheterna till nya kapitaltillskott. För att åstadkomma effektivare konkurrensförhållanden mellan statliga och enskilda företag bör motsvarande krav riktas mot de statliga företagen.

Med stöd av det ovan anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet Wickman få rikta följande fråga:

Är statsrådet beredd att komplettera direktiven till delegationen för frågor rörande de statliga företagen m. m. till att omfatta uppgiften att utarbeta och ge förslag om vilka lönsamhetskriterier som lämpligen skall tillämpas på de statliga företagen och verken och därvid taga hänsyn till att sådan förränt-

ning på insatt kapital bör krävas, som motsvarar det krav som i detta avseende riktas på det privata näringslivet?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades följande motioner:

nr 853, av herr *Holmberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 109, angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret;

nr 854, av herrar *Nyman* och *Fälldin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 109, angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret;

nr 855, av herrar *Nyman* och *Fälldin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 109, angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret;

nr 856, av herr *Holmberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 110, angående vissa anslagsfrågor m. m. rörande det militära försvaret och civilförsvaret; samt

nr 857, av herr andre vice talmanen *Ivar Johansson* och herr *Nyman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 110, angående vissa anslagsfrågor m. m. rörande det militära försvaret och civilförsvaret.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.29.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert